

Ekonomická
fakulta
Faculty
of Economics

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Ekonomická fakulta

Katedra práva

Diplomová práce

Ochrana spotřebitele v oblasti finančních služeb

Vypracovala: Hana Bobková

Vedoucí práce: JUDr. Rudolf Hrubý

České Budějovice 2015

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Fakulta ekonomická

Akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Hana BOBKOVÁ**
Osobní číslo: **E13893**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Obchodní podnikání**
Název tématu: **Ochrana spotřebitele v oblasti finančních služeb**
Zadávající katedra: **Katedra práva**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Cílem této práce je zmapovat současný trh a zkušenosti z poskytování finančních služeb, zejména v oblasti nebankovních úvěrů, pojištění a dalších produktů z tohoto oboru. Na základě průzkumu analyzovat dosavadní zkušenosti a problémy a navrhnout případné změny současné praxe i legislativy za účelem zvýšení další ochrany spotřebitele.

Metodický postup:

1. Studium odborné literatury a právních norem vztahujících se k tématu
2. Charakteristika finančních služeb
3. Analýza získaných informací
4. Zhodnocení zjištěných poznatků
5. Návrhy změn praxe i legislativy

Rámcová osnova:

1. Úvod. 2. Literární rešerše. 3. Metodika. 4. Vlastní průzkum - šetření, analýza
5. Závěr. 6. Seznam literatury. 7. Přílohy

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**

Rozsah pracovní zprávy: **40-50 stran**

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

BAKEŠ, M. a kol. Finanční právo. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. 771 s. ISBN 80-7179-431-7.

HOROVÁ, O. Ochrana spotřebitele. 2. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2004. 136 s. ISBN 80-245-0690-4.

HULVA, T. Právo ochrany spotřebitele pro neprávnický. 1. vyd. Praha: ASPI, 2006. 360 s. ISBN 80-7357-172-2.

JÍLEK, J. Finanční trhy a investování. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. 648 s. ISBN 978-80-247-1653-4.

REJNUŠ, O. Peněžní ekonomie (finanční trhy). 4. vyd. Brno: Cerm, 2008. 352 s. ISBN 978-80-214-3703-6.

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Rudolf Hrubý**

Katedra práva

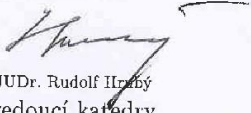
Datum zadání diplomové práce: **20. března 2013**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2014**

doc. Ing. Ladislav Rolínek, Ph.D.

děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentská 13 (26)
370 05 České Budějovice

JUDr. Rudolf Hrubý
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 26. března 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

Bc. Hana Bobková

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucímu své diplomové práce panu JUDr. Rudolfu Hrubému za skvělé vedení, ochotu, trpělivost a čas strávený při konzultacích. Ráda bych také poděkovala rodině a blízkým přátelům za pomoc a podporu nejen při psaní této práce, ale i v průběhu celého studia. Dále mé poděkování patří také všem respondentům a bankovním i nebankovním institucím, které se zúčastnily dotazníkového šetření v rámci diplomové práce.

Obsah

1 Úvod	- 3 -
2 Literární rešerše	- 4 -
2.1 Vymezení základních pojmů	- 4 -
2.1.1 Spotřebitel	- 4 -
2.1.2 Ochrana spotřebitele	- 4 -
2.1.3 Finanční trh.....	- 5 -
2.1.4 Finanční produkty	- 6 -
2.1.5 Finanční zprostředkovatelé.....	- 9 -
2.2 Spotřebitelské organizace	- 10 -
2.2.1 Evropské spotřebitelské centrum ČR.....	- 11 -
2.2.2 Spotřebitel.net.....	- 11 -
2.2.3 Občanské sdružení spotřebitelů TEST	- 11 -
2.2.4 Sdružení českých spotřebitelů	- 11 -
2.2.5 Asociace občanských poraden	- 12 -
2.3 Státní organizace.....	- 12 -
2.3.1 Ministerstvo financí ČR.....	- 12 -
2.3.2 Česká národní banka.....	- 13 -
2.3.3 Česká obchodní inspekce.....	- 14 -
2.3.4 Živnostenský úřad.....	- 14 -
2.3.5 Finanční arbitr.....	- 15 -
2.3.6 Spotřebitelský poradní výbor	- 15 -
2.4 Legislativa EU	- 16 -
2.4.1 Bankovní sektor	- 17 -
2.4.2 Kapitálový trh	- 17 -
2.4.3 Sektor pojišťovnictví	- 18 -
2.5 Spotřebitelské úvěry	- 21 -
2.5.1 Legislativa upravující spotřebitelské úvěry	- 21 -
3 Cíl práce a metodický postup	- 25 -
3.1 Cíl práce.....	- 25 -
3.2 Metodika	- 25 -
3.3 Hypotézy	- 26 -
4 Předvýzkum	- 27 -

4.1	Výpočet RPSN.....	- 27 -
4.2	Co není spotřebitelským úvěrem	- 28 -
5	Vlastní práce.....	- 30 -
5.1	Příprava a průběh dotazníkového šetření.....	- 30 -
5.2	Výsledky dotazníkového šetření - Dotazník pro spotřebitele.....	- 31 -
5.3	Výsledky dotazníkového šetření - Dotazník pro bankovní a nebankovní instituce.....	- 47 -
5.4	Zhodnocení dotazníkového šetření	- 53 -
5.5	Vyhodnocení pracovních hypotéz	- 53 -
6	Návrhy a opatření.....	- 55 -
7	Závěr	- 57 -
I.	Summary and keywords	- 59 -
II.	Seznam použitých zdrojů	- 61 -
III.	Seznam grafů a obrázků	
IV.	Seznam příloh	
V.	Přílohy	

1 Úvod

Potřeba vzniku adekvátních platidel se projevila již v dávných dobách, kdy byl běžný barterový obchod. Směna zboží za zboží však narážela na problém "dvojí shody potřeb". Osoba, která potřebovala směnit zboží za jiné, nemusela nalézt vhodnou protistranu směny. Proto lidé hledali vhodné předměty, které by byly snadno přenosné, dělitelné, trvanlivé a vzácné. Jako vyhovující se ukázaly drahé kovy, které kritéria splňovaly. Postupným normováním kusů drahých kovů vznikly mince, které se již nevážily.

Peníze se začaly tedy používat nejen jako prostředek směny, ale také jako zúčtovací jednotka, ve které vyjadřujeme cenu, a uchovatel hodnoty. Někteří lidé však měli peněz více než jiní. Movitá část obyvatelstva proto hledala bezpečné místo pro uložení peněz a vznikly tak první banky. Postupem času se kromě bankovních systémů vyvinuly také nebankovní systémy.

V dnešní době již máme na výběr, jestli chceme využít služeb bankovních či nebankovních společností. Stejně tak se můžeme rozhodnout, jaký z finančních produktů zvolíme. Bankovních i nebankovních společností je mnoho a nabízejí širokou škálu finančních služeb. Pro spotřebitele je ale obtížné se v nabídce služeb orientovat tak, aby vybrali nejekonomičtější a nejvhodnější variantu. Často také neznají příslušnou legislativu, čehož zneužívají věřitelské společnosti. Spotřebitelé pak například nemusí získat vše, na co mají nárok podle smlouvy.

Narůstajícím trendem poslední doby je obliba spotřebitelských úvěrů, které však mohou dohnat spotřebitele při nesplácení do dluhové pasti. Dluhová past neboli dluhová spirála končí mnohdy osobním bankrotem a degradací člověka. Aby k těmto situacím nedocházelo, je třeba kvalitně zpracované legislativní opatření a dostatečná informovanost spotřebitelů. Pokud budou předpoklady týkající se legislativy a informovanosti splněny, je velmi pravděpodobné, že se situace spotřebitelů zlepší.

Tato diplomová práce se věnuje současné situaci na trhu spotřebitelských úvěrů. Cílem je zmapovat současný trh a zkušenosti z poskytování finančních služeb, zejména v nebankovním sektoru. Na základě průzkumu analyzovat dosavadní zkušenosti i problémy a navrhnout případné změny současné praxe i legislativy za účelem zvýšení další ochrany spotřebitele.

2 Literární rešerše

2.1 Vymezení základních pojmů

2.1.1 Spotřebitel

Definice spotřebitele existuje celá řada, pro pochopení podstaty ochrany spotřebitele v oblasti finančních služeb postačí definice spotřebitele v právní rovině.

Podle nového občanského zákoníku je spotřebitelem každý člověk, který mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná.

Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, hovoří o spotřebiteli jako o fyzické osobě, která nejedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání.

Tyto zákonná vymezení osoby spotřebitele jsou spolu v souladu.

2.1.2 Ochrana spotřebitele

Podle rámcové politiky ministerstva financí v oblasti ochrany spotřebitele na finančním trhu, je ochrana spotřebitele jedním z cílů regulace finančního trhu. Postavení spotřebitele na trhu je ve vztahu k poskytovatelům finanční politiky fakticky "slabší" a pro zajištění efektivnějšího fungování trhu a omezení negativních sociálních jevů je potřebné v určitém rozsahu spotřebitele chránit. Podle literatury a zahraničních zkušeností patří mezi konkrétní důvody, proč je potřebné finanční trh regulovat a spotřebitele trvale a účinně chránit zejména selhání trhu, otázky distributivní spravedlnosti, paternalismu a společenských hodnot tak, jak jsou nastaveny v dané společnosti. Ve světě neexistuje univerzální koncept ochrany spotřebitele, systém regulace finančního trhu a ochrany spotřebitele se v každé zemi snaží řešit adekvátně v kontextu podmínek dané země.

Nejvýznamnějším důvodem pro ochranu spotřebitele je selhání trhu. Mezi příčiny selhání trhu s největším vlivem na spotřebitele je řazena informační asymetrie. Jejím obsahem je nejen nerovný přístup k informacím, různá schopnost tyto informace zpracovat a učinit kvalifikované rozhodnutí, ale i různá míra možnosti či schopnosti hájit na trhu své zájmy.

Koncept distributivní spravedlnosti vychází z myšlenky, že je potřeba určitým způsobem chránit nejvíce zranitelné členy společnosti, pro které je obtížné být plnohodnotnými účastníky tržních vztahů, a že společenské zdroje mají být distribuovány podle toho, co je "spravedlivé", nikoliv podle toho, co je tržně efektivní.

Paternalismus představuje omezení svobodného rozhodování a jednání jednotlivce, které je odůvodněno zájmem dosažení blahobytu, prospěchu či ochrany zájmů dotčeného jednotlivce. Jedná se o případy, kdy komplexní produkty nebo služby, nákup služby nebo produktu probíhá s malou frekvencí (a spotřebitel tak má sníženou možnost "poučit se z chyb"), spotřebitel disponuje malými nebo žádnými zkušenostmi se službou či produktem nebo jde o nákup produktů či služeb spotřebitelem, který má snížené schopnosti získat a vyhodnotit informace o službě nebo produktu.

Společenské hodnoty představují obecně akceptovatelné normy chování, které jsou v dané společnosti považovány za žádoucí. Chování, které není akceptovatelné, je zpravidla zakázáno. Typickým příkladem je zákaz lichvy.

Ve vztahu ke spotřebiteli na českém finančním trhu lze jako nepříznivý stav uvést:

- špatný přístup k informacím o produktech a službách i jejich poskytovatelích;
- snížená nebo velmi nízká schopnost zpracovat a vyhodnocovat informace o finančních produktech, o jejich poskytovatelích a celém trhu, a činit nezávislá a odůvodněná finanční rozhodnutí;
- snížená nebo velmi nízká schopnost prosazovat na trhu své zájmy.

Účinná regulace, která zohledňuje ochranu spotřebitele finančního trhu, přispívá k omezení selhání trhu a tím ke zlepšení postavení spotřebitele na trhu. (Ministerstvo financí, 2007)

2.1.3 Finanční trh

Finanční trh je součástí tržního mechanismu v ekonomikách založených na využívání zbožně-peněžních vztahů, kde vystupuje jako rovnocenný prvek vedle trhu práce, zboží a služeb a umožňuje tedy oběh jednoho z výrobních faktorů: práce, zboží, kapitál.

Finanční trh můžeme vymezit jako systém vztahů, nástrojů, subjektů a institucí, umožňujících shromažďování, soustředování, rozdělování a rozmístování dočasně volných peněžních prostředků na základě nabídky a poptávky. Finanční trh umožňuje

redistribuci dostupných peněžních zdrojů na dobrovolném, smluvním principu. (Bakeš, 2012, s. 102)

Většina subjektů v ekonomice je velmi často v situaci, kdy má buď přebytek finančních prostředků, nebo jejich nedostatek. Systém finančních trhů pak umožňuje přesunovat finanční prostředky od přebytkových subjektů k deficitním subjektům cestou vytváření a obchodování finančních instrumentů. To umožňuje, že finanční prostředky jsou alokovány k těm deficitním subjektům, které jich dokáží využít nejefektivněji (tzn. jsou ochotny zaplatit nejvyšší rizikově očištěnou cenu za získání kapitálu). Kromě toho zajišťují finanční trhy likviditu, což znamená, že deficitní i přebytkové subjekty mohou rychle a za nízkých nákladů měnit své portfolio před okamžikem splatnosti finančních instrumentů.

Bez existence finančních trhů by přebytkové subjekty měly pravděpodobně menší motiv pro tvorbu úspor, a naopak deficitní subjekty by mohly ztrácet motivy pro vypůjčování si finančních prostředků. (Revenda, 2012, s.69)

2.1.3.1 Funkce finančních trhů

Široce akceptovanými funkcemi finančního trhu jsou:

- soustředování dočasně volných zdrojů peněžních prostředků,
- alokace volných zdrojů z hlediska efektivnosti jejich využití,
- přerozdělení volných zdrojů
- a jejich transformování na investice.

(Pavlát, 2003, s. 17)

2.1.4 Finanční produkty

Finanční produkty se rozdělují do podkategorií na:

- bankovní účty
- platební karty
- půjčky
- spoření
- pojištění

2.1.4.1 Bankovní účty

Bankovní účty slouží k uložení finančních prostředků a převedení peněz do virtuální podoby, aby je klient měl kdykoliv k dispozici. Z hlediska přístupu k naspořeným prostředkům a velikosti úrokové sazby rozeznáváme tyto bankovní účty:

- **běžný účet** (úroková sazba se blíží k 0 %, peníze jsou ihned k dispozici)
- **podnikatelský účet** (účet sloužící pro podnikající subjekty, úroková sazba se blíží k 0 %, peníze jsou ihned k dispozici)
- **spořicí účet** (má vyšší procentuální zhodnocení vkladů, ale peníze nelze vybírat okamžitě)
- **termínovaný** (účet s garantovaným procentuálním zúročením, peněžní prostředky nelze na účet vkládat a ani vybírat po dobu smluvního období)
- **úvěrový účet** (slouží k poskytnutí úvěru klientovi)

2.1.4.2 Platební karty

Platební karty jsou dnes již standardním produktem, který finanční instituce nabízejí klientům. Pod názvem platební karty se skrývá vícero druhů karet rozličných vlastností a s nimi spojených dodatečných služeb. Díky platebním kartám se peníze stávají virtuálními. Platební karty se rozdělují do těchto kategorií:

- debetní platební karty
- kreditní platební karty

Debetní karty se využívají při platbách u obchodníků, a nebo při výběru peněz z bankomatu. Finance na této kartě nemohou jít do mínusu. Naopak kreditní karta může při platbách, a nebo výběru z bankomatu jít i do mínusu, s podmínkou pozdějšího splacení půjčené částky. (Peníze, 2014)

2.1.4.3 Půjčky

Půjčka je zapůjčení finančních prostředků na určitý čas, za daný úrok. Potřeba půjček vyplývá z existence rozvinutého oběhu zboží a funkce peněz jako platidla. Při koloběhu peněžních prostředků dochází k časovému nesouladu v jejich pohybu (např. časový nesoulad mezi tržbami a výdaji, nebo potřebou a naspořenými penězi).

(Bakeš a kol.,2012,s.94)

Typy půjček:

- **spotřebitelské úvěry** (se používají na nákup spotřebního zboží, pro jednotlivce na nepodnikatelské účely)
- **půjčky před výplatou** (rychlé půjčky splatné do 30 dnů)
- **hypotéky** (hypoteční úvěry na výstavbu nebo koupi nemovitosti, vázané zástavním právem)
- **kreditní karty** (klient může čerpat peněžní prostředky do mínusu)

2.1.4.4 Spoření

Spoření je odkládání finančních prostředků k naspoření určité částky pro budoucí spotřebu. V dnešní době existuje mnoho způsobů spoření:

- **spořicí účet** (vyšší procentuální zhodnocení vkladů, peníze nelze vybírat okamžitě)
- **vkladní knížky** (jeden z nejstarších typů spoření, dnes využívány minimálně)
- **termínovaný vklad** (bankovní vklad s garantovaným procentuálním zúročením, peněžní prostředky nelze na účet vkládat a ani vybírat po dobu smluvního období)
- **stavební spoření** (spoření za účelem pořízení nemovitosti, s podporou státu, s možností úvěru)
- **důchodové spoření 2. pilíře** (dobrovolný systém spoření na stáří, po vstupu je již závazný až do důchodového věku)
- **penzijní spoření** (dobrovolné spoření pro důchodový věk)

(Měšec, 2014)

2.1.4.5 Pojištění

Pojištění sehrává ve vyspělém světě nezastupitelnou roli, jeho význam spočívá především v:

- ovlivňování tržní ekonomiky,
- tvorbě nových pracovních příležitostí,
- stabilizaci ekonomické úrovně všech činností podnikatelské sféry, občanů a státu.

Pojištění představuje v tržní ekonomice peněžní vztahy, podle kterých se rozdělují pojistné rezervy dle pojišťovacího způsobu rozdělení:

- **Princip solidárnosti** (výplata pojištění bude vyplacena jenom tomu, komu se stane pojistná událost)
- **Princip podmíněné návratnosti** (pojistné plnění se poskytne pouze tomu komu vznikne pojistná událost)
- **Princip neekvivalence** (velikost pojistné náhrady není závislá na výši zaplaceného pojistného)

(Svoboda, 2009,s.44-45)

Rozdělení pojištění:

- **Cestovní pojištění** (pojištění pro případ zranění, či ztráty majetku v zahraničí, roli zde hraje rozsah a limit pojistného plnění)
- **Havarijní pojištění** (pojištění pro případ náhrady škody na vlastním vozidle při zavinění automobilové nehody, dále při odcizení, úmyslném poškození)
- **Penzijní připojištění** (finanční zabezpečení člověka na důchodový věk)
- **Pojištění domácnosti** (pojištění proti poškození majetku, odcizení, nebo neočekávaným událostem)
- **Povinné ručení** (pojištění pro případ náhrady škody na cizím vozidle při zavinění automobilové nehody)
- **Životní a úrazové pojištění** (zajistí ochranu před finančními důsledky smrti či těžkého úrazu)
- **Ostatní pojištění** (např. Pojištění právní ochrany, Pojištění odpovědnosti atd.)

2.1.5 Finanční zprostředkovatelé

Alokace finančních prostředků (od subjektů vytvářejících úspory k subjektům deficitním) prostřednictvím finančního trhu může probíhat dvojím způsobem:

- přímo mezi přebytkovými a deficitními subjekty,
- nepřímým prostřednictvím finančních zprostředkovatelů.

V případě přímého financování nestojí mezi přebytkovým a deficitním subjektem žádný další mezičlánek. Tato forma financování je realizována formou různých druhů cenných papírů.

V případě nepřímého financování vstupuje mezi dlužníka a věřitele (investora) další subjekt (finanční zprostředkovatel), který na jedné straně přijímá prostředky od věřitelů a na straně druhé na vlastní účet poskytuje prostředky dlužníkům.

Na trhu působí řada finančních zprostředkovatelů, obvykle se rozdělují na

- *bankovní finanční zprostředkovatele, pro které je charakteristické přijímání různých forem vkladů na jedné straně (pouze banky mohou přijímat vklady od veřejnosti) a poskytování úvěrů na straně druhé; pro provádění bankovní činnosti musí banka získat licenci; banky rovněž podléhají i relativně přísné regulaci a dohledu;*
- *nebankovní finanční zprostředkovatele, což jsou finanční instituce, které nemají bankovní licenci, a tudíž nejsou bankami. K nejvýznamnějším patří pojišťovny, penzijní fondy, podílové a investiční fondy a firmy cenných papírů. (Revenda 2012, s. 76)*

Rozvinutost finančního zprostředkování v ČR

Český finanční trh je z pohledu zprostředkování méně rozvinutý než trhy eurozóny (většiny původních členů) a je srovnatelný se stavem nových členských zemí EU. Základní segmenty zprostředkování nabízejí obdobné služby a produkty, rozdíly mohou ale být ve škále, kvalitě či ceně. To se týká nejen bank, ale i pojišťoven - ty zabezpečují služby s menším podílem aktiv na HDP a zaostávají v nabídce produktů za evropskou konkurencí. Zprostředkování nebankovních úvěrů rozšiřuje nabídku trhu tam, kde banky nepodnikají z důvodu podstupovaného vyššího rizika a z důvodu nízkého objemu jednotlivých obchodů. (Singer, M., Dvořák, P., Kabelík, K., Klumpar, J., Kovanda, L., Kříž, P. ...Pavelka, F., 2012, s. 231)

2.2 Spotřebitelské organizace

Spotřebitel nemusí při uplatňování svých práv spoléhat pouze na stát a legislativu, ale může využít i služeb spotřebitelských sdružení. V České republice je hned několik občanských sdružení a organizací, které se věnují ochraně spotřebitele.

V současné době jsou nejvýznamnějšími spotřebitelskými organizacemi v České republice:

- Evropské spotřebitelské centrum ČR
- Spotřebitel.net
- Občanské sdružení spotřebitelů TEST
- Sdružení českých spotřebitelů

- Asociace občanských poraden

(Srbová & Vojtko, 2013, s.77)

2.2.1 Evropské spotřebitelské centrum ČR

Evropské spotřebitelské centrum ČR (ESC ČR) poskytuje informace o právech spotřebitelů na společném evropském trhu, bezplatně radí spotřebitelům ve sporech s obchodníky z jiných zemí Evropské unie, Norska a Islandu. Financováno je Evropskou komisí a Českou obchodní inspekcí, při níž působí. (Česká obchodní inspekce, 2014)

2.2.2 Spotřebitel.net

Posláním sdružení Spotřebitel.net je ochrana práv spotřebitelů. Sdružení se zaměřuje zejména na shromažďování a šíření informací souvisejících s obranou spotřebitele, vzděláváním spotřebitelů, poradenskou činností a odbornou publikační činností.

Na internetových stránkách Spotřebitel.net nabízí on-line kurzy, test znalostí či zpravodaj pro spotřebitele. Sdružení vykonává právní a poradenské služby pro členy sdružení i občany. Navíc spolupracuje s tuzemskými i zahraničními nevládními organizacemi. (Spotřebitel.net, © 2010 - 2013)

2.2.3 Občanské sdružení spotřebitelů TEST

dTest je nezisková instituce založená v roce 1992 pod názvem Občanské sdružení spotřebitelů TEST. Jejím posláním je poskytnout spotřebiteli komplexní spotřebitelský servis. V časopisu dTest, na webových stránkách www.dtest.cz či prostřednictvím brožur se publikují každý měsíc testy výrobků, srozumitelně přibližují práva spotřebitelů a povinnosti prodávajících či poskytovatelů služeb. Na internetových stránkách se také nacházejí srovnávače a kalkulačky usnadňující spotřebitelům například výpočet délky úvěru, RPSN či měsíční splátky. (dTest, 2014)

2.2.4 Sdružení českých spotřebitelů

Sdružení českých spotřebitelů bylo založeno jako občanské sdružení v roce 1990, což ho staví do pozice nejdéle působící nevládní organizace v oblasti ochrany spotřebitelských zájmů u nás.

K 1. červenci 2014 se v souladu s novým občanským zákoníkem změnilo SČS na zapsaný ústav, což je nová právní forma pro nevládní organizaci poskytující obecně prospěšné služby.

SČS hájí oprávněné zájmy a práva spotřebitelů na vnitřním trhu EU a ČR. Vychází z dlouhodobé (průběžně aktualizované) strategie, schválené představenstvem v roce 2008. Mezi prioritní zájmy patří například finanční služby a korektní podnikání. Sdružení si uvědomuje, že rostoucí zadlužování je velkým problémem dnešní doby. Zřídilo speciálně zaměřenou poradnu pro osoby, které se chtějí zadlužit, anebo které již jsou zadlužené. Také vede kampaň Podepsat můžeš, přečíst musíš!, která zdůrazňuje, že spotřebitel musí podstatně zvýšit svoji vlastní zodpovědnost za svoji volbu, svá rozhodnutí, za svůj podpis na smlouvě. (Sdružení českých spotřebitelů, 2014)

2.2.5 Asociace občanských poraden

Asociace občanských poraden byla založena pro rozvoj sítě občanských poraden. Občanské poradny nabízejí nezávislé, nestranné a bezplatné sociálně odborné poradenství v 18 právních oblastech a upozorňují příslušné státní a místní orgány na nedostatky legislativy a na neřešené problémy občanů.

Cílovou skupinou občanských poraden jsou občané v těžké životní situaci. Občanské poradny zpravidla pomáhají zranitelnějším skupinám populace, jako jsou osamělí rodiče, nezaměstnaní, lidé žijící na hranici existenčního minima a národnostní menšiny. Služby občanského poradenství však stále více vyhledávají i občané s nadprůměrnými příjmy a nadprůměrného vzdělání. (Asociace občanských poraden, 2014)

2.3 Státní organizace

Dohled nad finančním trhem zabezpečuje hned několik státních organizací. Každá zajišťuje na trhu určité funkce a specifické činnosti. Pokud spotřebitel narazí na určitý problém týkající se finančních záležitostí, nejspíš se obrátí na jednu z následujících organizací.

2.3.1 Ministerstvo financí ČR

Ministerstvo financí je ústředním orgánem státní správy pro finanční záležitosti republiky.

Ministerstvo financí má na starosti státní rozpočet, státní závěrečný účet republiky, státní pokladnu České republiky, finanční trh s výjimkou dozoru nad kapitálovým trhem v rozsahu působnosti Komise pro cenné papíry, daně, poplatky a clo, finanční hospodaření, finanční kontrolu, účetnictví, audit a daňové poradenství, věci devizové včetně pohledávek a závazků státu vůči zahraničí, ochranu zahraničních investic, pro tomboly, loterie a jiné podobné hry, hospodaření s majetkem státu, privatizaci majetku státu, pro věci pojišťoven, penzijních fondů, ceny a pro činnost zaměřenou proti legalizaci výnosů z trestné činnosti.

Ministerstvo financí kooperuje s mezinárodními finančními institucemi a finančními orgány Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), Evropské unie a dalších mezinárodních hospodářských seskupení, pokud toto členství nepřisluší výlučně České národní bance.

(Ministerstvo financí, 2012)

2.3.2 Česká národní banka

ČNB je centrální bankou České republiky a zároveň vykonává dohled nad finančním trhem.

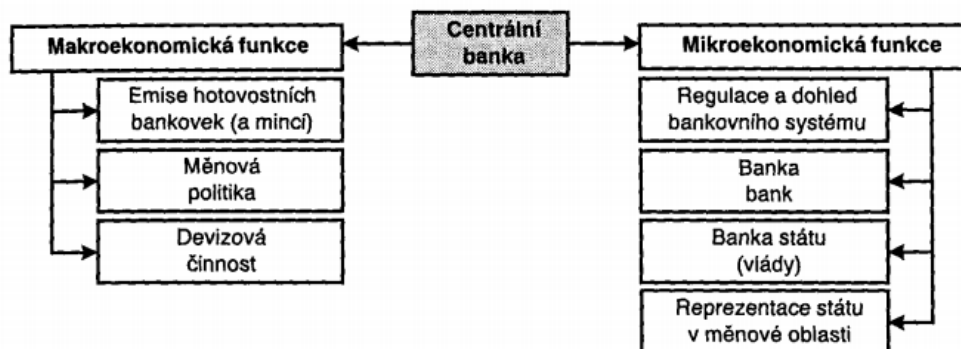
ČNB patří do Evropského systému centrálních bank a participuje se na plnění cílů i úkolů systému. Také je součástí Evropského systému dohledu nad finančními trhy, spolupracuje s Evropskou radou pro systémová rizika a evropskými orgány dohledu nad finančními trhy.

Hlavním cílem ČNB je udržení cenové stability. ČNB dále zajišťuje finanční stabilitu a bezpečné fungování finančního systému v ČR. Za tímto účelem vytváří makrobezpečnostní politiku tím, že rozpozná rizika ohrožení stability finančního systému a přispívá k jeho odolnosti. Rovněž rozvíjí obecnou hospodářskou politiku vlády a hospodářské politiky v Evropské unii, pokud není tento vedlejší cíl v rozporu s cílem hlavním.

V souladu se svým hlavním cílem ČNB stanovuje měnovou politiku, vydává bankovky a mince, reguluje a dohlíží na peněžní oběh, platební styk a zúčtování bank. Dohlíží na bankovní sektor, kapitálový trh, pojišťovnictví, penzijní připojištění, družstevní záložny, instituce elektronických peněz a směnárny. ČNB zpracovává a vytváří statistické informace týkající se financí. Jako centrální banka poskytuje ČNB bankovní

služby státu a veřejnému sektoru. Vede účty organizacím i osobám napojeným na státní rozpočet. Na základě dohody s Ministerstvem financí činí v souladu s rozpočtovými pravidly operace spojené s emisemi státních dluhopisů a investicemi na finančních trzích. (ČNB, 2015)

Obrázek 1: Funkce centrální banky

Zdroj: Revanda, 1999, s. 42

2.3.3 Česká obchodní inspekce

Česká obchodní inspekce (ČOI) je orgánem státní správy spadajícím pod Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. Česká obchodní inspekce dohlíží na právnické a fyzické osoby prodávající nebo dodávající výrobky a zboží na vnitřní trh, poskytující služby nebo vyvíjející jinou podobnou činnost na vnitřním trhu, poskytující spotřebitelský úvěr nebo provozující tržiště (tržnice), pokud podle zvláštních právních předpisů nemá v kompetenci tento dozor jiný správní úřad.

Z finanční sféry ČOI kontroluje, zda jsou při sjednávání spotřebitelského úvěru dodržovány povinnosti stanovené právními předpisy (pokud dozor v daném případě nevykonává Česká národní banka).

(ČOI, 2013)

2.3.4 Živnostenský úřad

Živnostenské úřady dohlíží na plnění povinností v oblasti obchodu a služeb, a to podle umístění provozovny. Do kompetence živnostenského úřadu patří péče o živnosti, především volné, řemeslné a vázané. Na ŽÚ se podnikatelé musí zapsat do živnostenského rejstříku a také zde získají výpis. ŽÚ taktéž provádí dozor nad dodržováním zákona o ochraně spotřebitele. (Státní správa, 2015)

2.3.5 Finanční arbitr

Finanční arbitr je mimosoudní orgán řešení sporů, který bezplatně řeší spory mezi zákazníky a finančními institucemi, a to výlučně na návrh zákazníka (spotřebitele).

Finančního arbitra jmenuje vláda na návrh ministra financí na funkční období 5 let. Finanční arbitr za svoji činnost odpovídá vládě. Arbitrem a zástupcem arbitra se mohou stát pouze osoby, které jsou bezúhonné, plně způsobilé k právním úkonům, mají dobrou pověst, dostatečnou kvalifikaci a zkušenosti.

Finanční arbitr rozhoduje spory mezi:

- 1) poskytovatelem platebních služeb a uživatelem platebních služeb při poskytování platebních služeb
- 2) vydavatelem elektronických peněz a držitelem elektronických peněz při vydávání a zpětné výměně elektronických peněz
- 3) věřitelem nebo zprostředkovatelem a spotřebitelem při nabízení, poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru
- 4) investičním fondem, investiční společností nebo zahraniční investiční společností, obchodníkem s cennými papíry nebo investičním zprostředkovatelem a spotřebitelem při kolektivním investování prostřednictvím standardního fondu nebo speciálního fondu, který shromažďuje peněžní prostředky od veřejnosti
- 5) pojišťovnou nebo pojišťovacím zprostředkovatelem a zájemcem o pojištění, pojistníkem, pojištěným, oprávněnou osobou nebo obmyšleným při nabízení, poskytování nebo zprostředkování životního pojištění
- 6) provozovatelem směnářenské činnosti a zájemcem o provedení směnářského obchodu nebo osobou, se kterou byl směnářský obchod proveden

Sjednání rozhodčí smlouvy nepopírá pravomoc finančního arbitra.

(Finanční arbitr, 2015)

2.3.6 Spotřebitelský poradní výbor

Spotřebitelský poradní výbor je platformou pro dialog mezi Vládou České republiky a nezávislými spotřebitelskými hnutími při řešení otázek spotřebitelské politiky v České republice. Tento výbor zřizuje ministr průmyslu a obchodu.

Hlavním úkolem spotřebitelského poradního výboru je např. připomínkování návrhů zákonů, nařízení a vyhlášek, dále shromažďování stanovisek na záležitosti a aktivity mající vliv na spotřebitele a ovlivňující ochranu jejich zájmů apod.

Členy tohoto výboru jsou registrované nestátní neziskové organizace, které se aktivně věnují ochraně spotřebitelských zájmů. Například Sdružení českých spotřebitelů, Občanské sdružení spotřebitelů TEST, Generation Europe Česká republika, Občanské sdružení pro bezpečnost potravin a ochranu spotřebitele, Asociace občanských poraden, Spotřebitel net, Sdružení obrany spotřebitelů Jihomoravského kraje, Sdružení obrany spotřebitelů Moravskoslezského kraje. (Srbová & Vojtko, 2013, s. 75-76)

2.4 Legislativa EU

Česká republika se stala 1. května 2004 členským státem Evropské unie, proto je nutné, aby právní předpisy ČR byly harmonizovány s komunitárním právem čili právem Evropských společenství (ES).

Řada zákonů o ochraně spotřebitele byla nově přijímána či upravována právě v souvislosti se vstupem do EU. Harmonizace právních předpisů ČR s komunitárním právem probíhá nepřetržitě i po vstupu České republiky do Evropské unie.

Ochrana spotřebitele nepatřila v počátcích vzniku EU k prosazovaným politikám. Teprve Maastrichtská smlouva (vstoupila v platnost v roce 1993) má ochranu spotřebitele jako samostatné téma politiky ES.

Proces harmonizace právních předpisů ČR s komunitárním právem umožňují směrnice.

Směrnice jsou právní akty, které zajišťují určitý standard (jako je například ochrana spotřebitele, daně atd.) a zavazují výhradně členské státy. Směrnice předepisuje výsledek, kterého má být dosaženo vtělením do právních řádů členských států. Obsahuje lhůtu pro transpozici, což je přenesení obsahu do vnitrostátního předpisu, a lhůtu pro implementaci, což je faktické zajištění jejího respektování. Pokud není směrnice implementována řádně a včas, může být členská země postižena - v konečném stadiu uložením pokut. (Hrubý & Krásnická, 2012, s.104)

Vzhledem k velikosti finančního trhu je nutné mít zavedených několik směrnic, které obsáhnou celý trh. Proto rozdílné směrnice platí pro sektor bankovní, pojišťovací a kapitálový trh.

2.4.1 Bankovní sektor

Bankovní sektor a bankovní vztahy upravuje směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/36/EU o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o obezřetnostním dohledu nad úvěrovými institucemi a investičními podniky (směrnice CRDIV) a nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 575/2013 o obezřetnostních požadavcích na úvěrové instituce a investiční podniky (nařízení CRR).

2.4.2 Kapitálový trh

Ke kapitálovému trhu se stejně jako k pojišťovacímu či bankovnímu sektoru vztahuje množství směrnic, které mají chránit nejen celý trh, ale v konečném důsledku i spotřebitele. Mezi nejnovější směrnice a nařízení, které mají zlepšit fungování kapitálového trhu, patří směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/57/EU o trestních sankcích za zneužívání trhu (směrnice o zneužívání trhu) a nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 596/2014 o zneužívání trhu („MAR“). Toto nařízení ruší směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/6/ES a směrnice Komise 2003/124/ES, 2003/125/ES a 2004/72/ES.

MAR má za cíl přizpůsobení právních předpisů EU v oblasti postihu manipulace s trhem, ke které dochází při manipulaci s cenami investičních nástrojů díky metodám jakými jsou šíření nepravdivých informací, jiné zneužívání trhu či neoprávněné zpřístupnění vnitřní informace.

(Ministerstvo financí, 2014)

Další směrnicí, která ovlivňuje kapitálový trh je směrnice č. 2004/39/ES o trzích finančních instrumentů.

MiFID a MiFID II

MiFID je směrnice č. 2004/39/ES o trzích finančních instrumentů. Tato směrnice upravuje poskytování investičních služeb na finančním trhu (ze strany bank a investičních firem), provoz tradičních burz cenných papírů a alternativních obchodních míst. Směrnice v listopadu 2007 nahradila původní směrnici č. 93/22/EHS o investičních službách.

Směrnice MiFID sice zvýšila konkurenci v rámci investičních služeb a přinesla větší výběr a nižší ceny pro investory, nedostatky této směrnice však plně ukázala finanční

krize. Finanční trhy se projeví jako nedostatečně efektivní, odolné a transparentní. Ceny na trzích s komoditními deriváty byly velmi nestabilní.

Proto se komise pro revizi rozhodla, že je nutné zvýšit transparentnost a dohled nad trhy. V roce 2011 předložila Evropská komise návrhy na revizi směrnice o trzích finančních nástrojů - MiFID 2. 13. 5. 2014 schválila Rada nová pravidla týkající se investic do finančních nástrojů a fungování na regulovaných trzích, čímž byl uzavřen legislativní proces. Nová pravidla, která nahradí stávající MiFID, se orientují na podporu integrace, konkurenceschopnosti a efektivitu evropských finančních trhů. Komoditní obchodování by mělo být nově řízeno a kontrolováno pomocí limitů, které by měly být zaměřeny na prevenci zneužívání trhu.

(Evropská komise, 2014; Euroskop, 2014)

2.4.3 Sektor pojišťovnictví

Oblast pojišťovnictví je velmi obsáhlá, proto není lehké se orientovat v množství směrnic, které ji ovlivňují. Momentálně platí pravidla, které se nazývají Solventnost I. Předpokládá se, že tyto pravidla budou platná do 1.1.2016. Od 1.1.2016 by měla platit nová pravidla- Solventnost II.

Solventnost I.

Směrnice neživotního pojištění

Tyto směrnice zajišťují:

- jednotné licence a kontrolní dohled nad příslušnými orgány v zemích EU
- že pojišťovny mohou působit v kterékoli jiné zemi EU
- ochranu pojištěných osob a pojistníků, především určením rozhodného práva pro pojistné smlouvy uzavřené v EU
- jasné shrnutí informací, které musí být poskytnuty pojistníkům před uzavřením smlouvy / po dobu trvání smlouvy.

Seznam směrnic neživotního pojištění

- Směrnice EU 73/239/EHS - o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se přístupu k činnosti v přímém pojištění jiném než životním a jejího výkonu ve znění:
 - Směrnice EU 84/641/EHS - asistenční služby pro turisty

- Směrnice EU 87/343/EHS - pojištění úvěru a pojištění záruky
- Směrnice EU 88/357/EHS - výkon volného pohybu služeb
- Směrnice EU 2002/13/ES - míra solventnosti pro pojišťovny neživotní
- Směrnice EU 90/618/EHS - pojištění odpovědnosti z provozu motorových vozidel
- Směrnice EU 92/49/EHS - o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se přímého pojištění jiného než životního
- Směrnice EU 95/26/ES - posílení dohledu
- Směrnice EU 2000/64/ES - výměna informací s nečlenskými zeměmi EU
- Směrnice EU 73/240/EHS - o odstranění omezení svobody usazování
- Směrnice EU 78/473/EHS - o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se soupojištění v rámci Společenství
- Směrnice EU 87/344/EHS - pojištění právní ochrany

Směrnice životního pojištění

Všechny směrnice týkající se životního pojištění byly spojeny v konsolidované směrnici EU 2002/83. Všechny ustanovení se zde shrnula do jediného dokumentu.

(Evropská komise, 2014)

Solventnost II

- Směrnice č. 2009/138/ES o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejím výkonu

Nová pravidla, která by měla zlepšit fungování sektoru pojišťovnictví, se zaváděla především kvůli zefektivnění dohledu nad pojišťovnami a zefektivnění fungování pojišťoven. Nová pravidla se zaměřují na způsoby, jakými jsou kontrolovány skupiny pojišťoven, posilují pravomoci kontrolních orgánů nad skupinami pojišťoven a zajistí, že rizika na úrovni celé skupiny nejsou přehlížena. Také zajišťují větší spolupráci mezi kontrolními orgány.

Ostatní směrnice nespádající do Solvence I a Solvence II

V právních předpisech EU se nachází kromě směrnic životního pojištění a neživotního pojištění ještě směrnice pro další oblasti pojištění jako např. pojištění motorových vozidel atd.

Účetnictví

Směrnice 91/674/EHS o ročních účetních závěrkách a konsolidovaných účetních závěrkách pojišťoven

Směrnice 2013/34/EU, o ročních účetních závěrkách, konsolidovaných účetních závěrkách a souvisejících zprávách některých forem podniků

e-Commerce

Směrnice 2000/31/ES, "směrnice o elektronickém obchodu"

Pojišťovací skupiny

Směrnice 98/78/ES o doplňkovém dozoru nad pojišťovnami v pojišťovací skupině

Finanční konglomeráty

Směrnice 2002/87/ES o doplňkovém dozoru nad pojišťovnami a zajišťovnami v pojišťovací a zajišťovací skupině

Zprostředkování pojištění

Směrnice 2002/92/ES o zprostředkování pojištění

Pojištění motorových vozidel

Směrnice 2009/103/ES o pojištění motorových vozidel (kodifikované znění)

Zajištění

Směrnice 2005/68/ES o zajištění

Směrnice 64/225/EHS o odstranění omezení svobody usazování a volného pohybu služeb v oblasti zajištění a retrocese

Platební schopnost

Směrnice 2002/12/ES, kterou se mění směrnice Rady 79/267/EHS, pokud jde o požadavky na míru platební schopnosti pro životní pojišťovny

Směrnice 2002/13/ES, kterou se mění směrnice Rady 73/239/EHS, pokud jde o požadavky na míru solventnosti u neživotních pojišťoven

Likvidační

Směrnice 2001/17/ES o reorganizaci a likvidaci pojišťoven

(Evropská komise, 2014)

2.5 Spotřebitelské úvěry

Podle zákona č. 145/2010 Sb., § 1, odst. 1 se Spotřebitelským úvěrem se rozumí odložená platba, půjčka, úvěr nebo jiná obdobná finanční služba poskytovaná nebo přislíbená spotřebiteli věřitelem, nebo zprostředkovatelem.

Revanda uvádí, že spotřebitelské úvěry jsou úvěry poskytované fyzickým osobám čili spotřebitelům na nepodnikatelské účely.

Od úvěrů podnikatelským subjektům se liší z hlediska svého využití: u podnikatelských úvěrů zpravidla plyne z úvěrovaného objektu cash flow, ze kterého se úvěr splácí. Naproti tomu spotřebitelské úvěry slouží k pokrytí spotřebních výdajů, a tudíž úvěrovaný objekt přímo nevytváří zdroje ke splácení úvěru.

Pro úrokové sazby ze spotřebitelských úvěrů většinou platí, že jsou relativně vysoké, což plyne z rizika, které je s nimi pro banky spojeno.

Smlouva, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, musí uvádět roční procentní sazby nákladů (RPSN) na spotřebitelský úvěr, která vyjadřuje procentní podíl z dlužné částky, který je spotřebitel povinen zaplatit věřiteli za období 1 roku a počítá se podle závazně stanoveného vzorce. (Revanda, 2012, s.102)

2.5.1 Legislativa upravující spotřebitelské úvěry

Legislativa v ČR a EU

Spotřebitelský úvěr upravuje zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, a zákon č. 43/2013 Sb. - Novela zákona o spotřebitelském úvěru (zákon č. 145/2010 Sb.). Tyto zákony zapracovávají do legislativy příslušné předpisy Evropské Unie. Těmito předpisy jsou směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru, a směrnice Komise 2011/90/EU, ze dne 14. listopadu 2011, kterou se mění část II přílohy I

směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES, kterou se stanoví dodatečné předpoklady pro výpočet roční procentní sazby nákladů.

Zákon č. 145/2010 Sb. - o spotřebitelském úvěru a Zákon č. 43/2013 Sb. - Novela zákona o spotřebitelském úvěru (zákona č. 145/2010 Sb.)

Zákon č. 145/2010 Sb. a jeho novela, stanovují základní pojmy vztahující se ke spotřebitelskému úvěru, práva a povinnosti všech zúčastněných stran, odstoupení od smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, výpověď spotřebitelského úvěru a další náležitosti týkající se spotřebitelského úvěru.

Vymezení některých pojmů

§ 3 vymezuje základní pojmy týkající se spotřebitelského úvěru.

Pro účely tohoto zákona se rozumí

a) spotřebitelem fyzická osoba, která nejedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání,

b) věřitelem osoba nabízející nebo poskytující spotřebitelský úvěr v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání,

c) zprostředkovatelem osoba, která není věřitelem a která v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání za odměnu nabízí spotřebiteli možnost uzavřít smlouvu, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, s věřitelem nebo mu pomáhá tuto smlouvu uzavřít nebo ji jménem věřitele uzavírá,

d) roční procentní sazbou nákladů na spotřebitelský úvěr celkové náklady spotřebitelského úvěru pro spotřebitele, vyjádřené jako roční procentní podíl z celkové výše spotřebitelského úvěru,

e) celkovými náklady spotřebitelského úvěru pro spotřebitele veškeré náklady, včetně úroků, provizí, daní a veškerých dalších poplatků, které spotřebitel musí zaplatit v souvislosti se spotřebitelským úvěrem a které jsou věřiteli známy, s výjimkou nákladů na služby notáře; do celkových nákladů se započítávají i náklady související s doplňkovými službami spotřebitelského úvěru, zejména pojistné, pokud je uzavření smlouvy o poskytnutí doplňkové služby povinné pro získání spotřebitelského úvěru nebo pro jeho získání za nabízených podmínek.

(Business center.cz., 1998-2015)

Informační povinnosti

Informace před uzavřením smlouvy o spotřebitelském úvěru:

Informační povinnost vzniká již před uzavřením smlouvy o spotřebním úvěru (tj. již ve fázi nabídky či reklamy). Spotřebitel by měl být schopný na základě daných informací nabízený produkt dostatečně posoudit. Jedná se o informace uvedené v příloze č. I. a II. Zákona, tj. například informace o věřiteli, o úrokové sazbě, o počtu a výši splátek, o právu předčasně splatit úvěr či právu na odstoupení od úvěrové smlouvy, apod.

Informace uvedené ve smlouvě o spotřebitelském úvěru:

Příloha č. III Zákona zahrnuje výčet informací, které musí být vždy uvedeny přímo ve smlouvě o spotřebitelském úvěru. Jde např. o uvedení výše úrokové sazby, RPSN, počtu a výši splátek, označení dozorujícího orgánu, dále o informace o právu obdržet kdykoliv bezplatně výpis z účtu či právu odstoupit ve stanovené lhůtě od smlouvy o spotřebitelském úvěru, informace o postupu v případě ukončení smluvního vztahu, informace o poplatcích platných od okamžiku uzavření smlouvy o spotřebitelském úvěru, a další.

Nedodržení této povinnosti sice nemá za následek neplatnost smlouvy o spotřebitelském úvěru, nicméně vedle možného uložení pokuty až do výše 5 milionů korun vede též k tomu, že se spotřebitelský úvěr spotřebitele, který porušení informační povinnosti u věřitele nebo zprostředkovatele uplatnil, od počátku pokládá za úročený pouze ve výši diskontní sazby platné v době uzavření smlouvy o spotřebitelském úvěru. Což znamená, že ujednání o jiných platbách na spotřebitelský úvěr jsou neplatná.

Věřitel je mimo jiné povinen poskytnout spotřebiteli na jeho žádost bezplatně kopii návrhu smlouvy tak, aby měl spotřebitel dostatek času k jejímu prostudování.

Informace po dobu trvání smlouvy o spotřebitelském úvěru:

V ustanovení § 7 Zákona se uvádí právo spotřebitele na informace o každé změně výpůjční úrokové sazby, a to v přiměřeném předstihu před nabytím účinnosti této změny. (epravo, 2011)

Důsledky porušení informační povinnosti

Důsledky porušení informační povinnosti jsou uvedeny v § 8.

Jestliže smlouva, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr,

a) nemá písemnou formu,

b) neobsahuje informace stanovené v příloze č. 3 k tomuto zákonu, nebo

c) nebyla alespoň v jednom vyhotovení poskytnuta spotřebiteli v listinné podobě nebo na jiném trvalém nosiči dat,

a spotřebitel tuto skutečnost uplatní u věřitele, pokládá se spotřebitelský úvěr od počátku za úročený ve výši diskontní sazby platné v době uzavření této smlouvy uveřejněné Českou národní bankou a ujednání o jiných platbách na spotřebitelský úvěr jsou neplatná.

Posouzení schopnosti spotřebitele splácet spotřebitelský úvěr

§ 9 se věnuje povinnosti věřitele posoudit schopnost spotřebitele splácet úvěr.

(1) Věřitel před uzavřením smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, či změnou takové smlouvy spočívající ve významném navýšení celkové výše spotřebitelského úvěru, je povinen s odbornou péčí posoudit schopnost spotřebitele splácet spotřebitelský úvěr, a to na základě dostatečných informací získaných i od spotřebitele, a je-li to nezbytné, nahlédnutím do databází umožňujících posouzení úvěruschopnosti spotřebitele. Věřitel poskytne spotřebitelský úvěr jen tehdy, pokud je po posouzení úvěruschopnosti spotřebitele s odbornou péčí zřejmé, že spotřebitel bude schopen spotřebitelský úvěr splácet, jinak je smlouva, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, neplatná.

(2) Osoba, která je oprávněna zpracovávat údaje o spotřebitelích za účelem posuzování jejich úvěruschopnosti a která je oprávněna poskytovat přístup k těmto údajům třetím osobám, umožní věřitelům se sídlem nebo místem podnikání v jiném členském státě Evropské unie přístup k těmto údajům za stejných podmínek jako věřitelům se sídlem nebo místem podnikání v České republice. Tato osoba uveřejní podmínky přístupu věřitelů k těmto údajům způsobem umožňujícím dálkový přístup.

(3) Spotřebitel poskytne věřiteli na jeho žádost úplné, přesné a pravdivé údaje nezbytné pro posouzení schopnosti spotřebitele splácet spotřebitelský úvěr.

(4) Pokud je důvodem neposkytnutí spotřebitelského úvěru výsledek vyhledávání v databázi umožňující posouzení úvěruschopnosti spotřebitele, věřitel okamžitě a bezplatně spotřebitele vyrozumí o tomto výsledku a sdělí mu údaje o použité databázi.

(Business center.cz., 1998-2015)

3 Cíl práce a metodický postup

3.1 Cíl práce

Cílem práce je zmapovat současný trh a zkušenosti z poskytování finančních služeb, zejména v oblasti nebankovních úvěrů, pojištění a dalších produktů z tohoto oboru, přičemž výzkumná část bude zaměřena pouze na jeden typ produktu. Na základě průzkumu analyzovat dosavadní zkušenosti a problémy a navrhnout případné změny současné praxe i legislativy za účelem zvýšení další ochrany spotřebitele.

3.2 Metodika

Metodický postup byl zvolen následující:

1. Studium odborné literatury a právních norem vztahujících se k tématu
2. Charakteristika finančních služeb
3. Analýza získaných informací
4. Zhodnocení zjištěných poznatků
5. Návrhy změn praxe i legislativy

Sekundární data získaná studiem odborné literatury, sloužily k vypracování literární rešerše. Informace byly načerpány z odborných knih, které byly zapůjčeny knihovnou Jihočeské univerzity, Západočeské univerzity, a také z oficiálních stránek ministerstva financí ČR a Evropské Unie - konkrétně stránek Evropské komise. Jako významný zdroj informací byl použit Občanský zákoník - č. 89/2012 Sb. a zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru, a jeho novela. Jako další zdroje sekundárních dat byly využity internetové stránky zabývající se tematikou finančních služeb, spotřebitelských úvěrů, ochranou spotřebitele, stránky bankovních a nebankovních institucí, a také odborné časopisy s finanční tematikou.

Primární data byla získána díky vlastnímu výzkumu pomocí elektronických dotazníků. Byly sestaveny dva typy online dotazníků - jeden pro spotřebitele a druhý pro bankovní a nebankovní instituce. Dotazník určený pro spotřebitele měl především zmapovat jejich dosavadní zkušenosti se spotřebitelským úvěrem a zjistit, na jaké úrovni se nachází finanční informovanost spotřebitelů. Cílem dotazníku adresovaného bankovním

a nebankovním institucím bylo zjistit, zda by na úvěrovém trhu, případně v legislativě, něco změnili.

3.3 Hypotézy

Na základě teoretických východisek byly stanoveny tyto hypotézy:

1. Většina spotřebitelů vnímá služby poskytované bankami jako méně rizikové než služby poskytované nebankovními společnostmi.
2. Spotřebitelé nejsou dostatečně informováni o rizicích spojených s poskytnutým nebankovním úvěrem.

4 Předvýzkum

Na českém trhu se pohybuje několik bankovních společností a pak ohromné množství společností nebankovních. Přesné číslo poskytovatelů nebankovních úvěrů se neví, ale celkově je poskytovatelů a zprostředkovatelů úvěrů více jak 50 tisíc. Větší část připadá na zprostředkovatele. Současně stačí pro vstup na trh nebankovních úvěrů živnostenský list, více není vstup na trh regulován. Proto je poskytovatelů a zprostředkovatelů nebankovních úvěrů na trhu příliš.

Největší bankovní společnosti

Česká spořitelna

Komerční banka

ČSOB

Raiffeisenbank

GE Money

UniCredit Bank

Největší nebankovní společnosti

Provident

Home Credit

Cetelem

Cofidis

Essox

Profi credit

eCredit

4.1 Výpočet RPSN

Roční procentní sazba nákladů (RPSN) je ukazatel, který říká, kolik bude půjčení peněz se všemi poplatky (včetně např. pojištění) spotřebitele stát, a to v procentech za rok. Je základním ukazatelem, díky němuž lze porovnávat jednotlivé nabídky úvěrů z hlediska jejich ceny.

Obrázek 2: RPSN

Zdroj: Ministerstvo financí

4.2 Co není spotřebitelským úvěrem

Zákon č. 145/2010 Sb. a jeho novela stanovují, že spotřebitelským úvěrem není:

- hypoteční úvěr – což jsou úvěry poskytnuté pro účely bydlení a zajištěné zástavním právem k nemovitosti vázané na některý z účelů vyjmenovaných v bodech 1. až 5. (§ 2 písm. a),
- operativní leasing (§ 2 písm. b),
- bezúročná půjčka a úvěr (§ 2 písm. c),
- průběžné poskytování služeb hrazených formou splátek (§ 2 písm. d),
- odložená platba, půjčka, úvěr nebo jiná obdobná finanční služba s celkovou výší nižší než 5 000 Kč (celkové výše úvěrů poskytnutých mezi stejnými subjekty se v období 12 měsíců sčítají - úvěr, který překročí tuto hranici je už spotřebitelským úvěrem) a vyšší než 1 880 000 Kč (§ 2 písm. e),
- zaměstnanecká půjčka a úvěr (§ 2 písm. f),
- určitý typ úvěru poskytovaný obchodníkem s cennými papíry (§ 2 písm. g),
- bezplatné odložení dluhu (§ 2 písm. h),
- půjčka nebo úvěr poskytovaný omezenému okruhu osob ve veřejném zájmu na základě právního předpisu bezúročně nebo s nižší úrokovou sazbou než jsou obvyklé na trhu (§ 2 písm. i),
- služba poskytovaná typicky při činnosti zastaváren (§ 2 písm. j),

- půjčka nebo úvěr, který je obsažen ve smíru uzavřeném před soudem nebo jiným příslušným orgánem (§ 2 písm. k).

(Ministerstvo financí, 2010)

5 Vlastní práce

5.1 Příprava a průběh dotazníkového šetření

Primární data byla získána dotazníkovým šetřením prostřednictvím dvou typů dotazníků. První dotazník byl vytvořený pro spotřebitele a druhý dotazník byl určen bankovním a nebankovním institucím poskytujícím spotřebitelský úvěr.

Dotazník pro spotřebitele

Dotazníkové šetření probíhalo od prosince 2014 do ledna 2015. Dotazník se skládal z 23 otázek. 19 otázek mělo pouze 1 odpověď, u 4 otázek mohli respondenti zvolit více odpovědí. Otevřená otázka se v dotazníku nevyskytovala. Celkem bylo získáno 322 online odpovědí.

Dotazník pro bankovní a nebankovní společnosti

Dotazníkové šetření probíhalo v únoru 2015. Dotazník určený pro bankovní a nebankovní společnosti se skládal z 10 otázek. 8 otázek bylo uzavřených s možností pouze jedné odpovědi, 2 otázky byly otevřené.

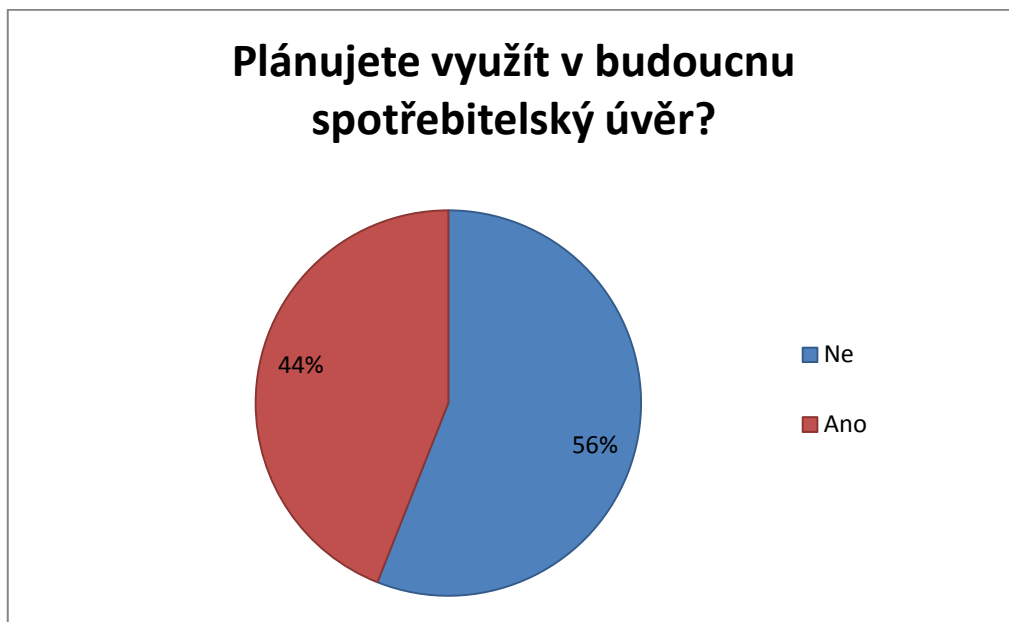
Ze 133 subjektů, které se podařilo vyhledat pomocí ARESu, byl získán kontakt na 115. Ze 115 oslovených bylo ochotno vyplnit dotazník 22. návratnost tedy byla 19 %.

Na stránkách ARES se podle kódu CZ-NACE vyhledal příslušný obor, který náležel kódu 64 (64x, 64xx, 64xxx). Poté se museli projít všechny subjekty postupně a podle živnostenského nebo obchodního rejstříku zjistit, zda daný subjekt má jako obor činnosti poskytování spotřebitelských úvěrů či činnost tomu blízkou. Podle názvu subjektu či adresy byl dohledán e-mailový kontakt.

Online dotazníky byly vytvořeny na stránkách Google, aplikace disk. Ke zpracování odpovědí do grafů byl použit program Microsoft Office Excel 2007. Originální podoba dotazníku je uvedena v Příloze 1 a Příloze 2.

5.2 Výsledky dotazníkového šetření - Dotazník pro spotřebitele

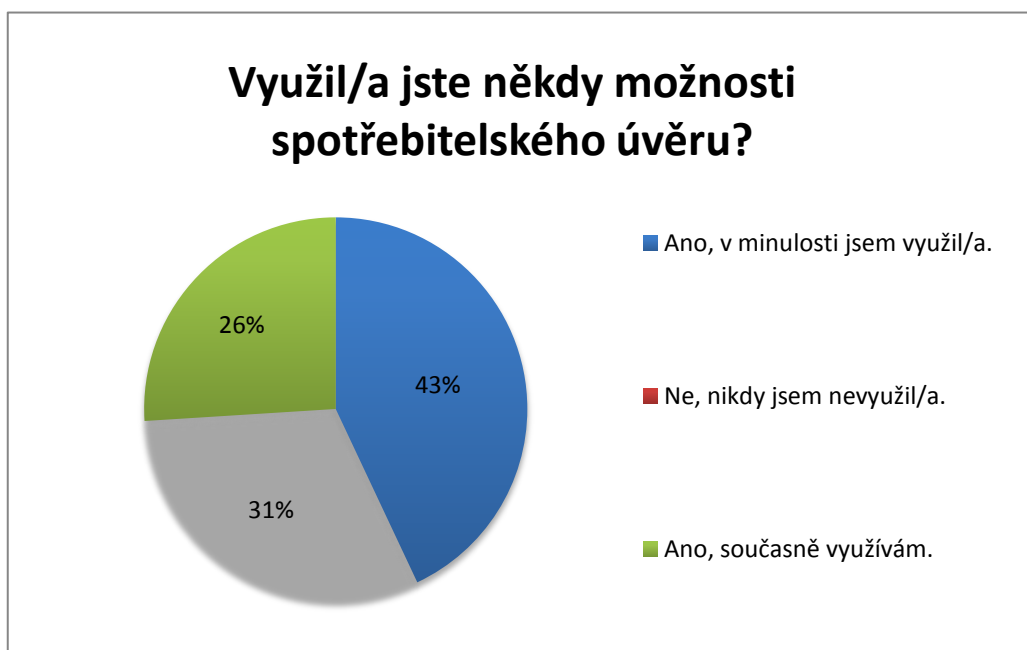
Graf 1: Plánujete využít v budoucnu spotřebitelský úvěr?

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku, plánujete využít v budoucnu spotřebitelský úvěr, odpovědělo 56 % respondentů ne. 44 % dotazovaných zvolilo odpověď ano. Z odpovědí je patrné, že i v budoucnosti bude o spotřebitelské úvěry zájem.

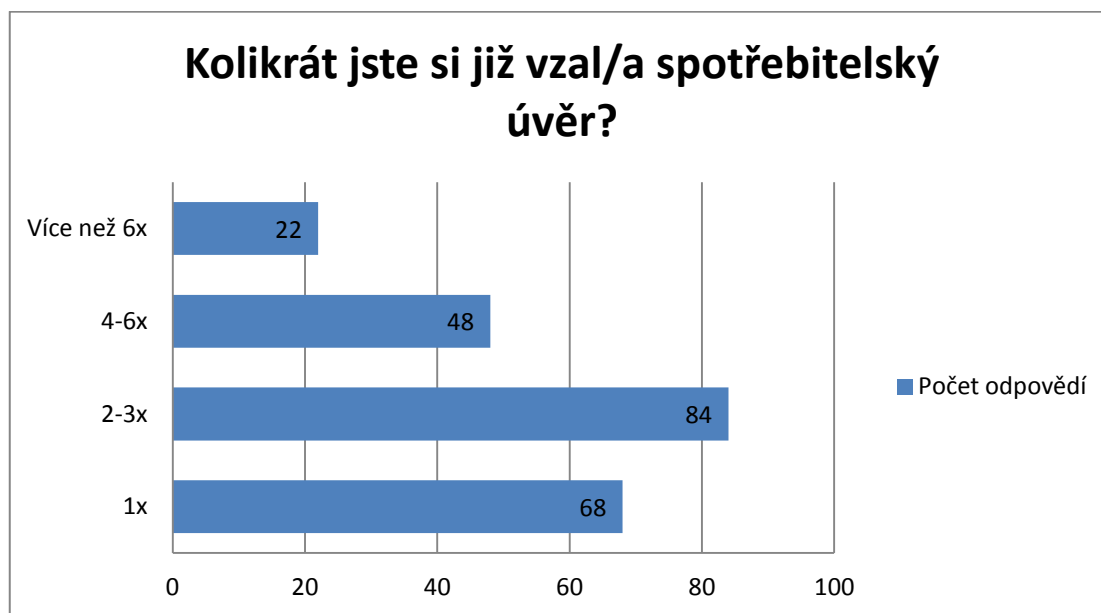
Graf č. 2: Využil/a jste někdy možnosti spotřebitelského úvěru?

Zdroj: vlastní výzkum

Další otázka se zaměřovala na zkušenosti respondentů se spotřebitelským úvěrem. 43 % dotazovaných uvedlo, že mají již z minulosti zkušenost se spotřebitelským úvěrem. 26 % respondentů současně využívá spotřebitelského úvěru a 31 % respondentů nikdy nevyužilo spotřebitelského úvěru. Z odpovědí vyplývá, že více než 2/3 respondentů má zkušenosti se spotřebitelským úvěrem. Což je poměrně velké procento respondentů, avšak v dnešní době běžné číslo.

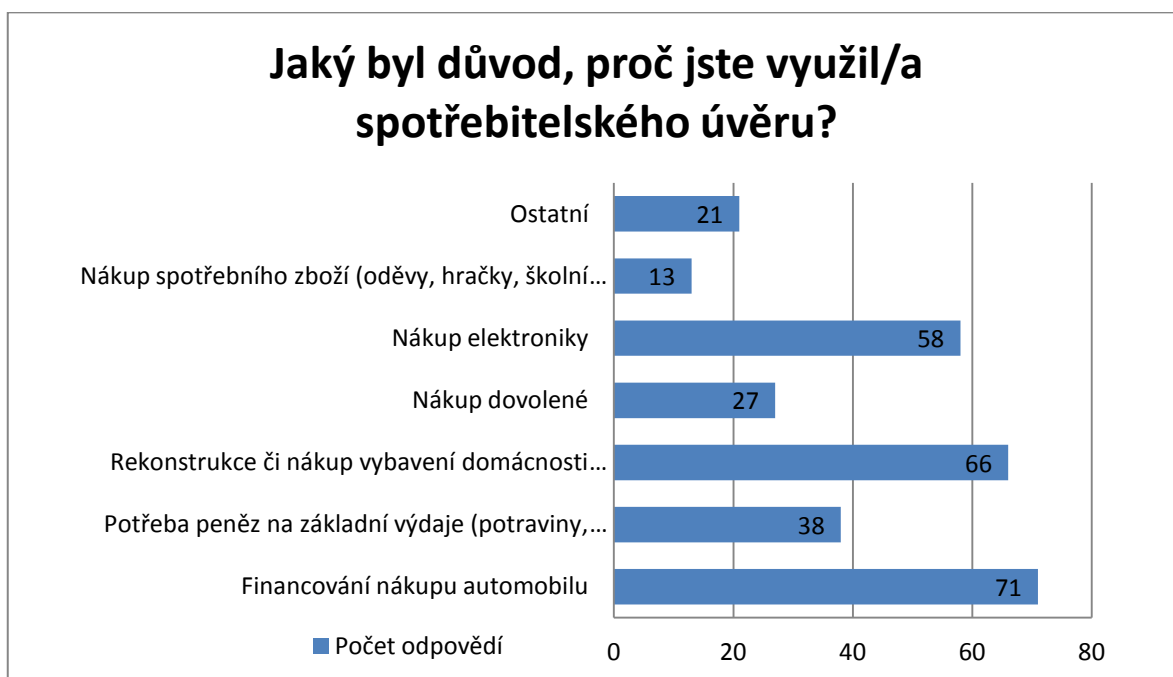
Graf č. 3: Kolikrát jste si již vzal/a spotřebitelský úvěr?

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku, kolikrát jste si již vzal/a spotřebitelský úvěr, odpovídala jen ta část dotazovaných, která měla se spotřebitelským úvěrem osobní zkušenost. 68 respondentů uvedlo, že si spotřebitelský úvěr vzali jednou. 84 respondentů zvolilo odpověď 2 až 3 zkušenosti se spotřebitelským úvěrem. 4 až 6 spotřebitelských úvěrů si vzalo 48 dotazovaných. 22 respondentů mělo zkušenost se spotřebitelským úvěrem více než 6x.

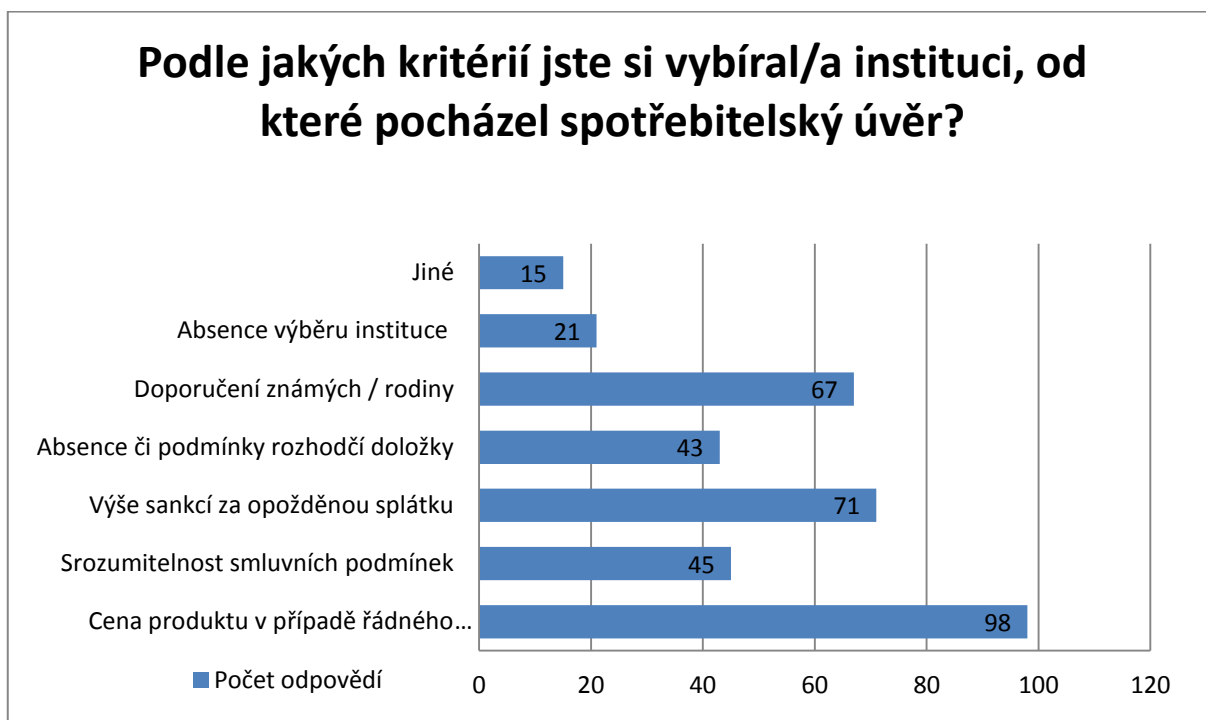
Graf č. 4: Jaký byl důvod, proč jste využil/a spotřebitelského úvěru?

Zdroj: vlastní výzkum

Jako důvod, proč spotřebitel využil úvěru, bylo nejčastěji uvedeno financování nákupu automobilu. Tuto odpověď zvolilo 71 respondentů. Rekonstrukci či nákup vybavení domácnosti (nábytek, kuchyňská linka, koberec apod.) označilo 66 dotazovaných. Třetí nejčastější důvod byl nákup elektroniky, což uvedlo 58 respondentů. K získání peněz na základní výdaje jako potraviny, nájem, energie, pomocí spotřebitelského úvěru se rozhodlo 38 respondentů. 27 dotazovaných si za půjčené peníze koupilo dovolenou. Pro nákup spotřebního zboží jako jsou hračky, oděvy, školní pomůcky, kuchyňské náčiní apod. se rozhodlo 13 dotazovaných. Odpověď ostatní si vybralo 21 respondentů. Jako důvod, proč zvolili spotřebitelský úvěr, uvedli potřeba peněz k zaplacení vzdělání, kurzů, dluhů či konsolidace půjček.

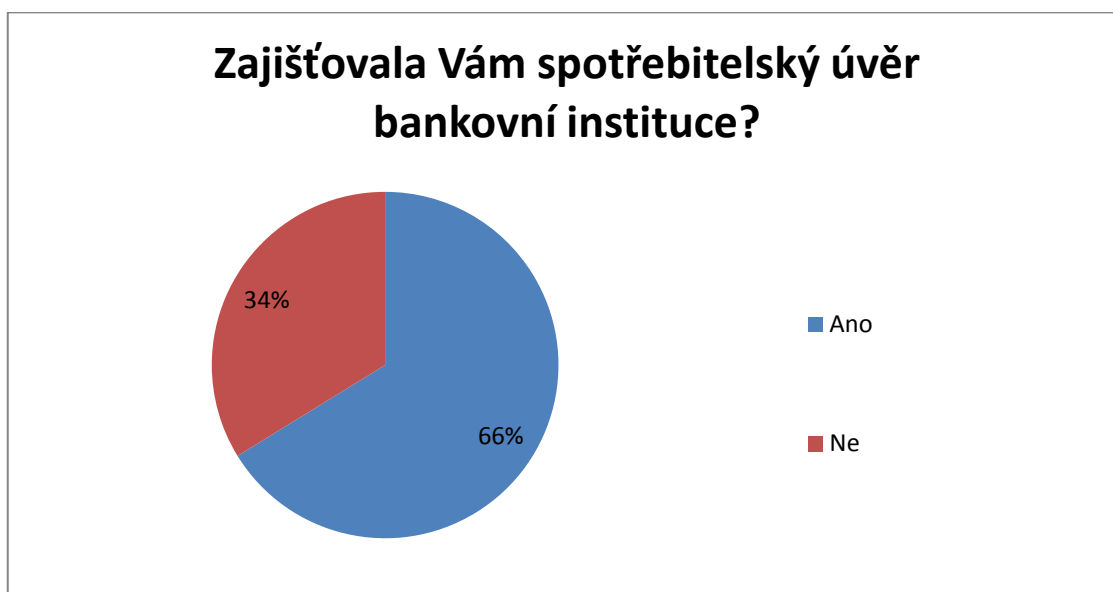
Graf č. 5: Podle jakých kritérií jste si vybíral/a instituci, od které pocházel spotřebitelský úvěr?

Zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 5 ukazuje, jaká kritéria jsou pro spotřebitele rozhodující při výběru spotřebitelského úvěru a instituce poskytující úvěr. Nejdůležitější je cena produktu v případě řádného splácení (výše úvěru + RPSN + úroky). Tuto možnost označilo 98 respondentů. Následovala výše sankcí za opožděnou splátku se 71 respondenty. 67 dotazovaných si nechá úvěr doporučit od známých nebo příbuzných. Srozumitelnost smluvních podmínek ovlivní 45 respondentů a absence či podmínky rozhodčí doložky má vliv na 43 dotazovaných. Absence výběru instituce byla důležitá pro 21 respondentů. 15 dotazovaných označilo odpověď jiné, kde uvedli nabídku jejich banky. Skutečnost, že cena je pro českého spotřebitele jedním z nejdůležitějších kritérií při výběru, není příliš překvapující. Zajímavá je však informace, kolik respondentů se nechá ovlivnit nabídkou jejich banky a doporučením známých či příbuzných.

Graf č. 6: Zajišťovala Vám spotřebitelský úvěr bankovní instituce?

Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu č. 6 je patrné, že 66 % respondentů využilo spotřebitelského úvěru od bankovních společností, 34 % nikoliv. Z odpovědí vyplývá, že spotřebitelé dávají pořadí přednost bankovním institucím před nebankovními.

Graf č. 7: Služeb které bankovní společnosti jste využil/a?

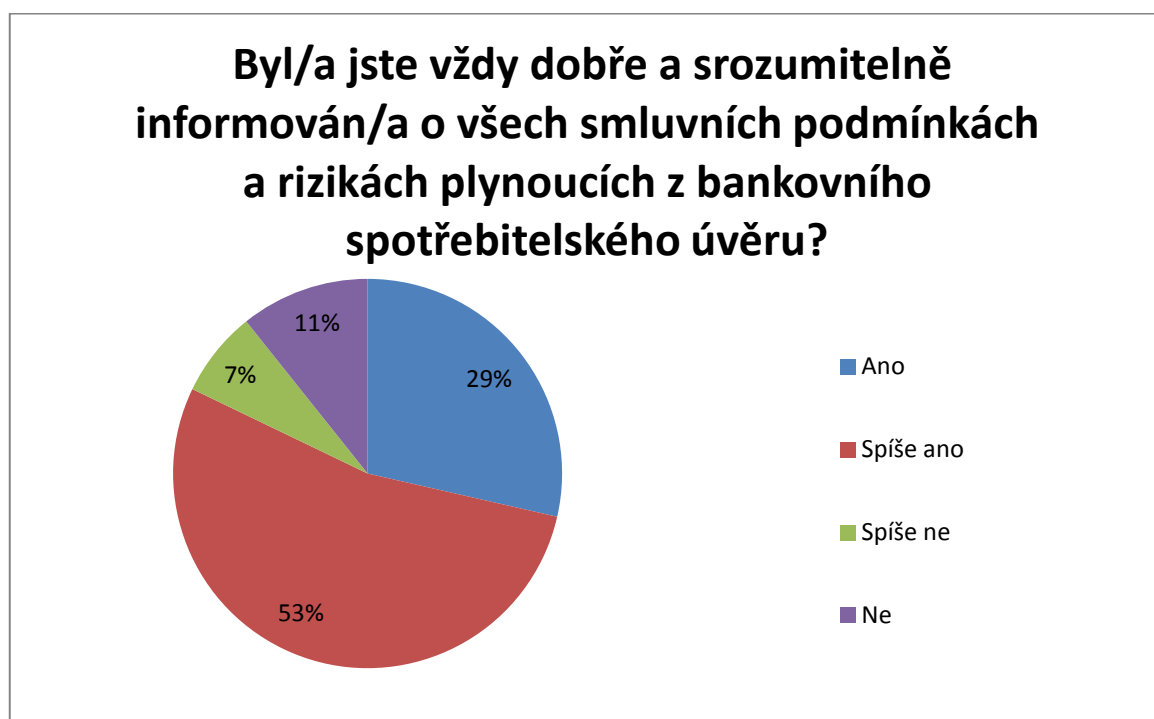

Zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 7 znázorňuje bankovní společnosti, které nejčastěji poskytují spotřebitelský úvěr. Respondenti uvedli na prvním místě Českou spořitelnu (32 respondentů), poté

Komerční banku (29 respondentů) a ČSOB (28 respondentů). Na čtvrtém místě se umístila Unicredit Bank Cz s 21 respondenty. Raiffeisenbank obsadila páté místo, zvolilo si ji 13 dotazovaných. Následovala GE Money bank se 7 spotřebiteli. Citibank a Poštovní spořitelnu označili shodně 3 respondenti. Expobank CZ a.s., Airbank, a Equa bank se umístili na předposledním místě se 2 dotazovanými. S mBank ČR má zkušenost jeden respondent. Z grafu je patrné, že doposud dávali spotřebitelé při výběru úvěru přednost velkým bankovním společnostem. V současné době mají malé bankovní společnosti (Airbank, Equa bank a mBank ČR) největší tempo růstu úvěrů, proto možná jednou nastane situace, kdy v množství půjček doženu velké bankovní společnosti.

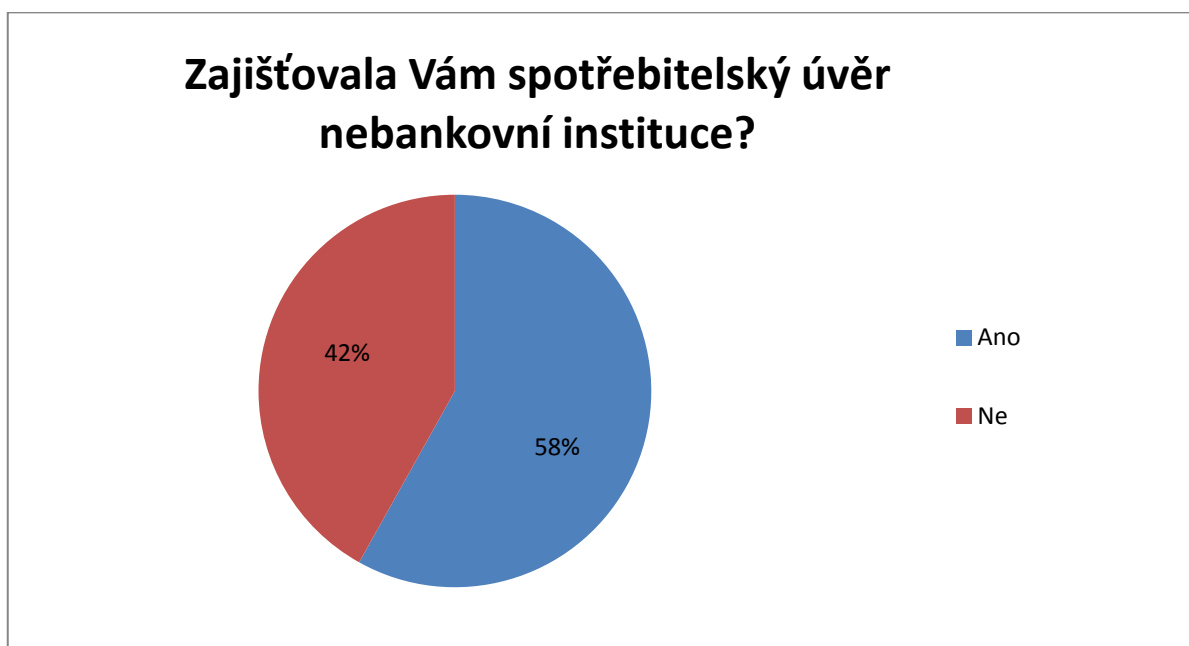
Graf č. 8: Byl/a jste vždy dobře a srozumitelně informován/a o všech smluvních podmínkách a rizicích plynoucích z bankovního spotřebitelského úvěru?

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku, zda byl spotřebitel vždy dobře a srozumitelně informován o všech smluvních podmínkách a rizicích plynoucích z bankovního spotřebitelského úvěru, odpovědělo 29% respondentů ano. Odpověď spíše ano označilo 53% respondentů. Spíše ne zvolilo 7% dotazovaných a odpověď ne vybralo 11% respondentů. Z průzkumu je patrné, že 82% dotazovaných má pocit, že byli dostatečně informováni. Necelá pětina respondentů má naopak pocit, že nebyli dostatečně informováni.

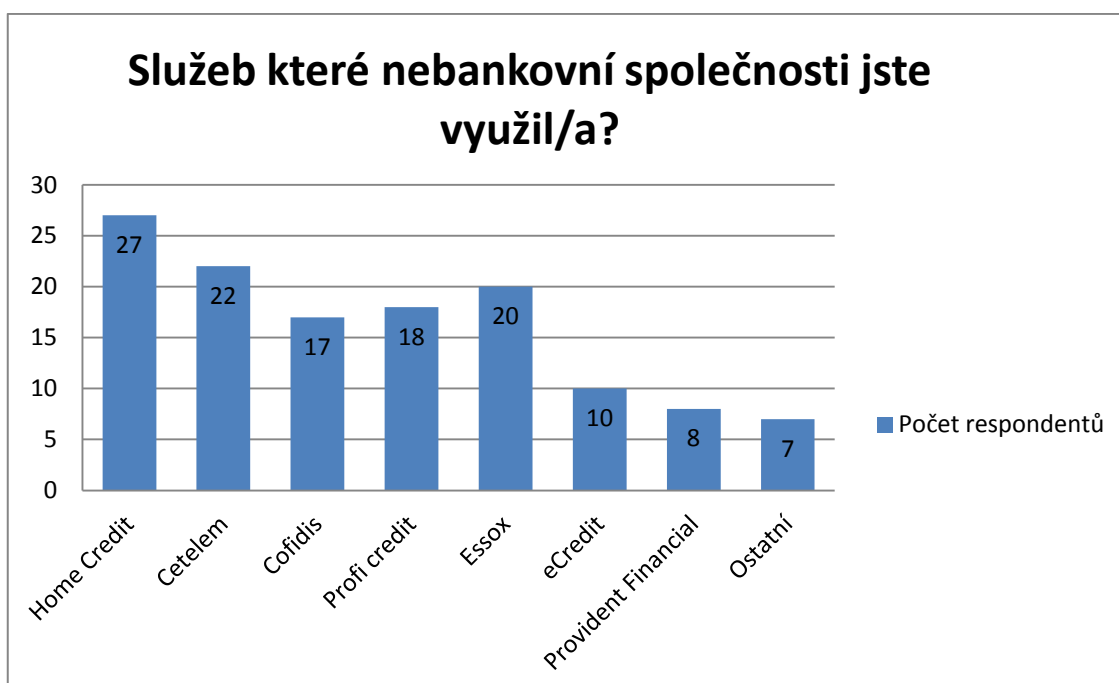
Graf č. 9: Zajišťovala Vám spotřebitelský úvěr nebankovní instituce?

Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu č. 9 je patrné, že 58 % respondentů zajišťovala spotřebitelský úvěr nebankovní společností, 42 % dotazovaných nikoliv.

Graf č. 10: Služeb které nebankovní společnosti jste využil/a?

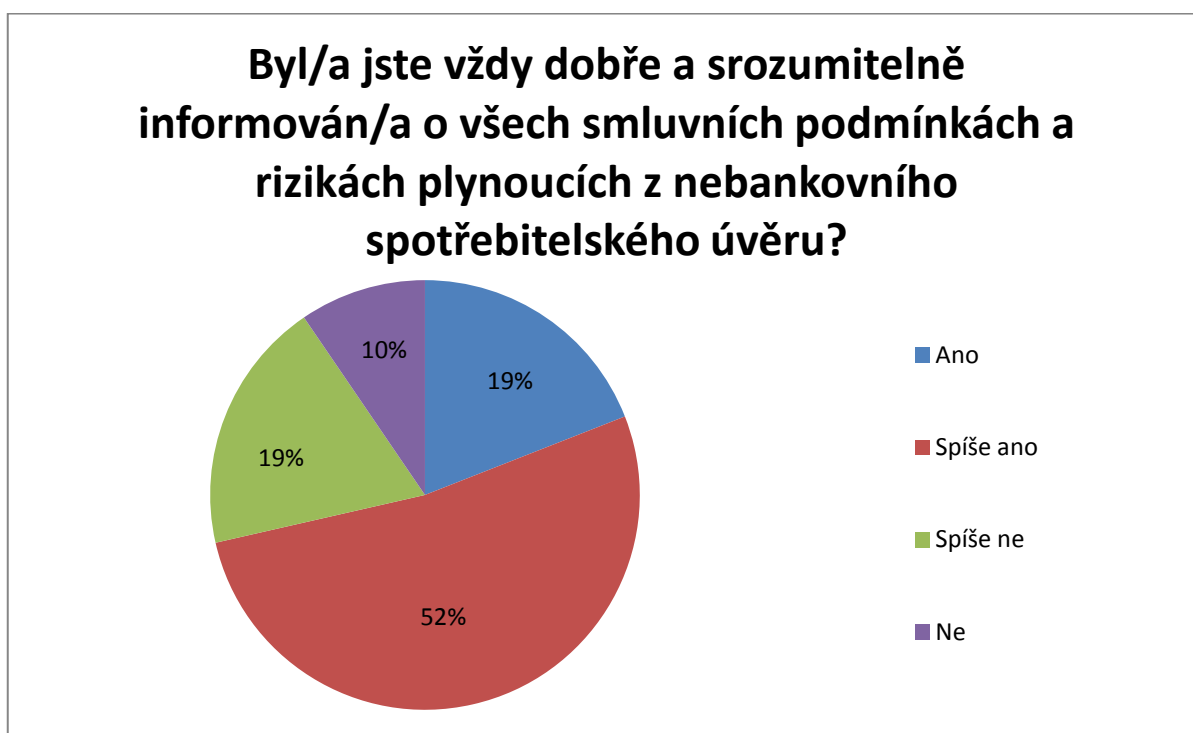

Zdroj: vlastní výzkum

Nejčastěji využívali spotřebitelé služby velkých nebankovních společností. Velké nebankovní společnosti mají lepší pověst, proto se na ně obrací více klientů než na malé

nebankovní společnosti. Na malé společnosti se obrací většinou až ve chvíli, kdy jim banky či větší nebankovní společnosti úvěr zamítnou. 27 dotazovaných využilo spotřebitelského úvěru od společnosti Home Credit. 22 respondentů zvolilo Cetelem, který byl následován Essoxem (20 respondentů). Na čtvrté pozici se umístil Profi credit s 18 respondenty. Téměř stejného výsledku dosáhl Cofidis se 17 dotazovanými. Významnějších výsledků dosáhly ještě společnosti eCredit (10 respondentů) a Provident Financial (8 respondentů). Do kategorie ostatní se zařadily společnosti jako Credit portal, Hyperia s.r.o., Leadsor Limited, JET Money s.r.o., Net Credit s.r.o., Kredito24 Česká republika s.r.o., Zaplo Finance s.r.o., tuto možnost zvolilo 7 dotazovaných.

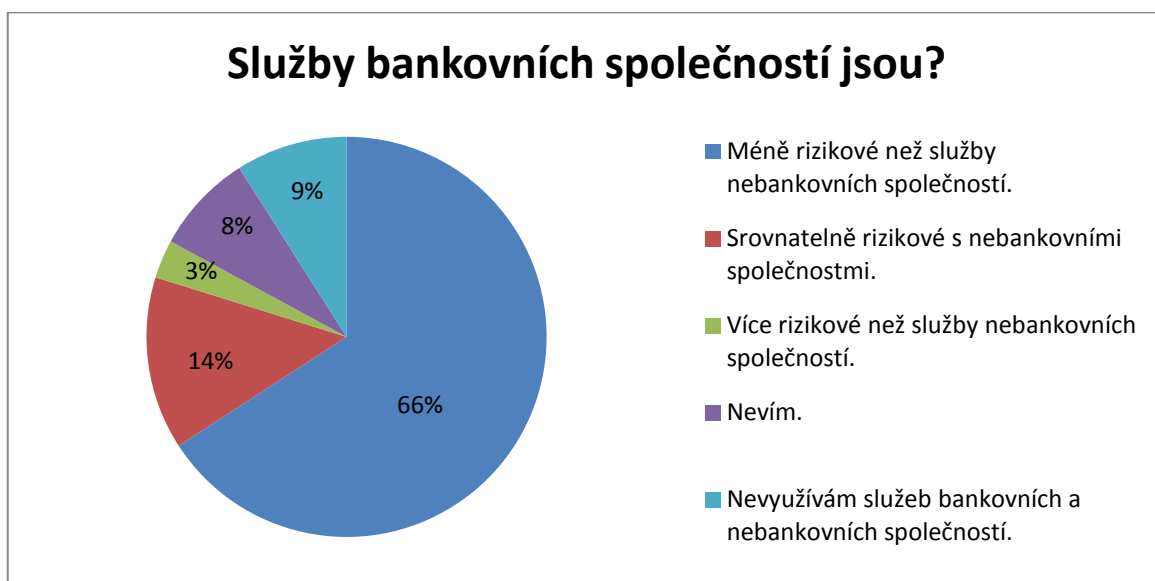
Graf č. 11: Byl/a jste vždy dobře a srozumitelně informován/a o všech smluvních podmínkách a rizicích plynoucích z nebankovního spotřebitelského úvěru?

Zdroj: vlastní výzkum

Následující otázka se věnuje informovanosti spotřebitele o smluvních podmínkách a rizicích plynoucích z nebankovního spotřebitelského úvěru. 19% respondentů bylo dobře informováno o všech smluvních podmínkách a rizicích. Odpověď spíše ano byla nejčastější a zvolilo si ji 52% dotazovaných. 19% dotazovaných označilo spíše ne. 10% respondentů mělo pocit, že nebylo dostatečně informováno. Zajímavým faktem je, že výsledky této otázky se příliš nelišily od výsledků obdobné otázky pro bankovní společnosti.

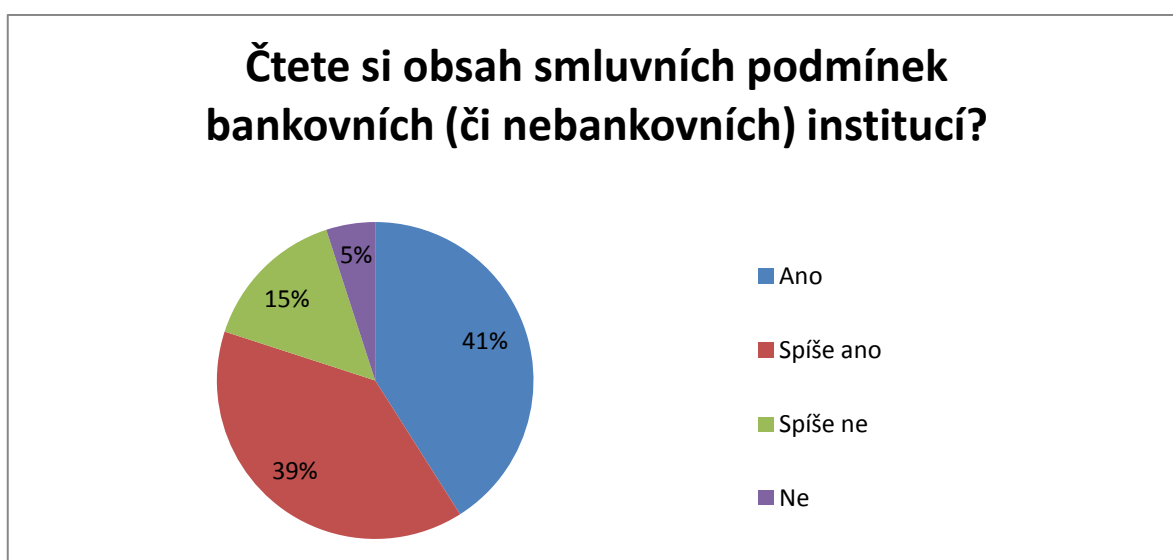
Graf č. 12: Služby bankovních společností jsou?

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 12 srovnává služby bankovních a nebankovních společností. 66% respondentů považuje bankovní služby za méně rizikové než služby nebankovních společností. Názor, že služby bankovních společností jsou srovnatelně rizikové s nebankovními společnostmi, zastává 14% dotazovaných. 3% respondentů hodnotí služby bankovních společností jako více rizikové než služby nebankovních společností. 8% dotazovaných neví a 9% respondentů nevyužívá služeb bankovních a nebankovních společností.

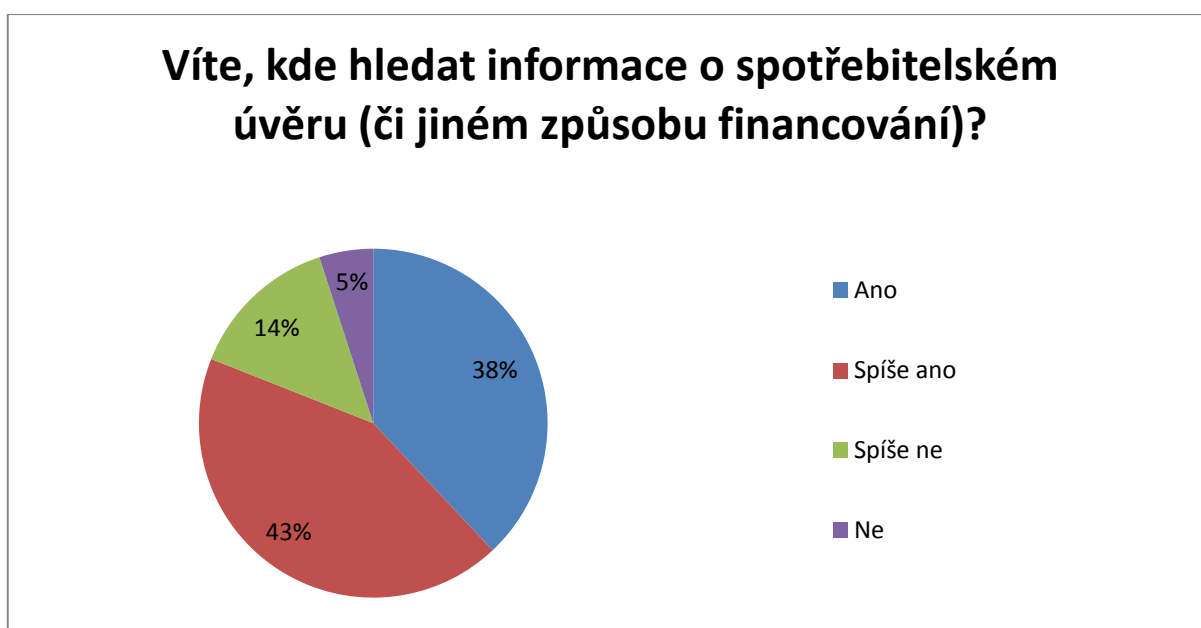
Graf č. 13: Čtete si obsah smluvních podmínek bankovních (či nebankovních) institucí?

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 13 ukázala, zda spotřebitelé čtou či nečtou smluvní podmínky bankovních (či nebankovních) institucí. 41% dotazovaných čte smluvní podmínky. 39% respondentů označilo odpověď spíše ano. Odpověď spíše ne zvolilo 15% dotazovaných. 5% respondentů nečte smluvní podmínky bankovních (či nebankovních) institucí. Výsledek, který ukázal, že celá pětina dotazovaných si příliš nečte smluvní podmínky institucí, je nepříznivý. Spotřebitelé by měli dávat pozor nejen při ústním domlouvání smluvních podmínek, ale především u podpisu smlouvy.

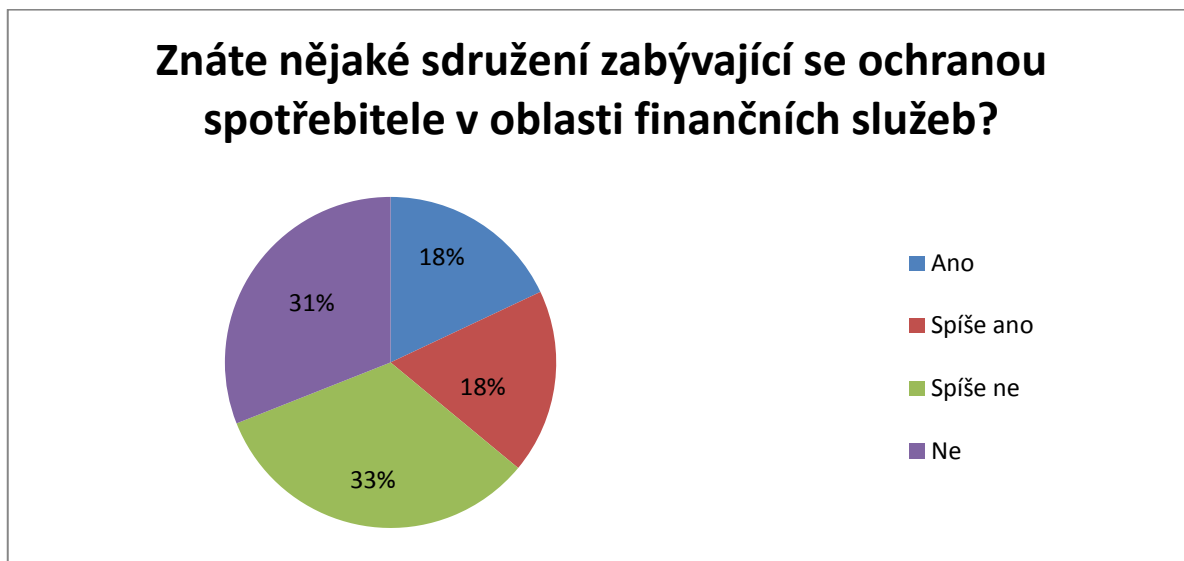
Graf č. 14: Víte, kde hledat informace o spotřebitelském úvěru (či jiném způsobu financování)?

Zdroj: vlastní výzkum

Následující otázka se zabývá otázkou, zda spotřebitelé vědí, kde hledat informace o spotřebitelském úvěru (či jiném způsobu financování). 38% dotazovaných ví, kde informace o spotřebitelském úvěru hledat. Odpověď spíše ano označilo 43% respondentů. 14% dotazovaných se přiklání k odpovědi spíše ne a 5% dotazovaných zvolilo odpověď ne. Opět téměř pětina respondentů nevěděla, kde informace o financování hledat.

Graf č. 15: Znáte nějaké sdružení zabývající se ochranou spotřebitele v oblasti finančních služeb?

Zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 15 zkoumá, zda respondenti znají nějaké sdružení zabývající se ochranou spotřebitele v oblasti finančních služeb. 18 % respondentů takové sdružení zná, stejný počet dotazovaných zvolilo možnost spíše ano. Odpověď spíše ne označilo 33 % dotazovaných. 31 % respondentů žádné sdružení nezná. Téměř dvě třetiny dotazovaných neznají sdružení, které se zabývá ochranou spotřebitele v oblasti finančních služeb a které by jim pomohlo v případě potřeby.

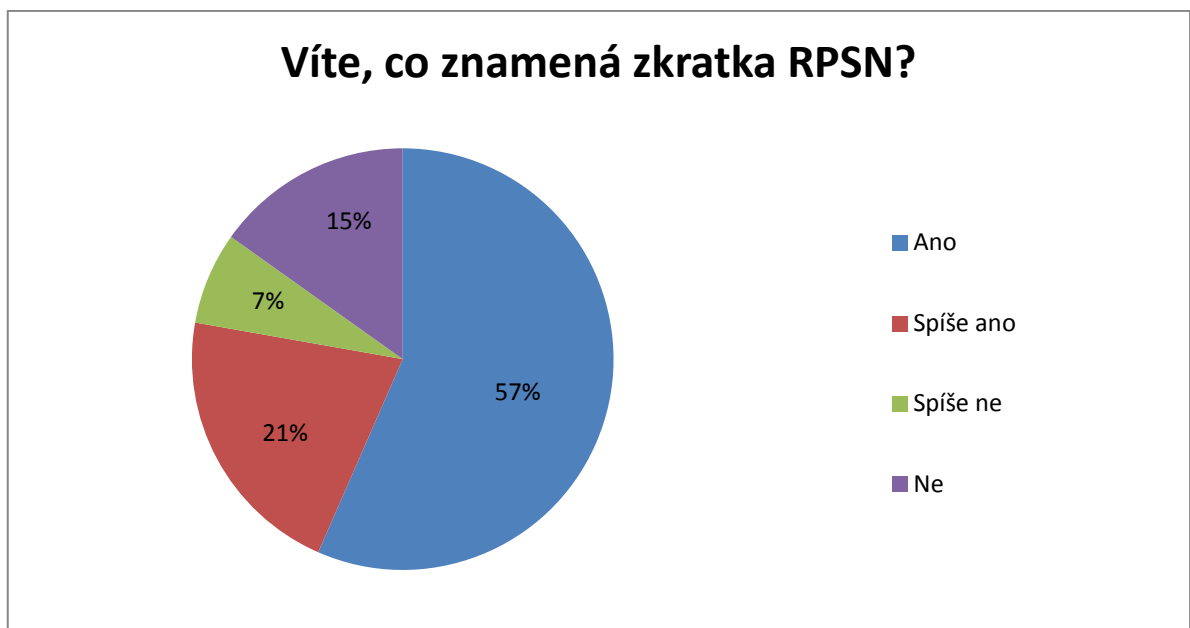
Graf č. 16: Víte, na jakou státní instituci se obrátit v případě pochybností ohledně smluvních podmínek spotřebitelského úvěru?

Zdroj: vlastní výzkum

Další otázka se věnuje povědomí respondentů o státních institucích, které mají na starosti finanční záležitosti. 15 % respondentů ví, na jakou státní instituci se obrátit, pokud bude mít problémy se spotřebitelským úvěrem. 21 % dotazovaných zvolilo odpověď spíše ano. 35 % respondentů označilo možnost spíše ne a 29 % dotazovaných uvedlo odpověď ne. Pokud shrneme odpovědi, zjistíme, že více než 60 % respondentů si nebylo jisto, na jakou státní instituci by se obrátilo v případě pochybností ohledně smluvních podmínek spotřebitelského úvěru.

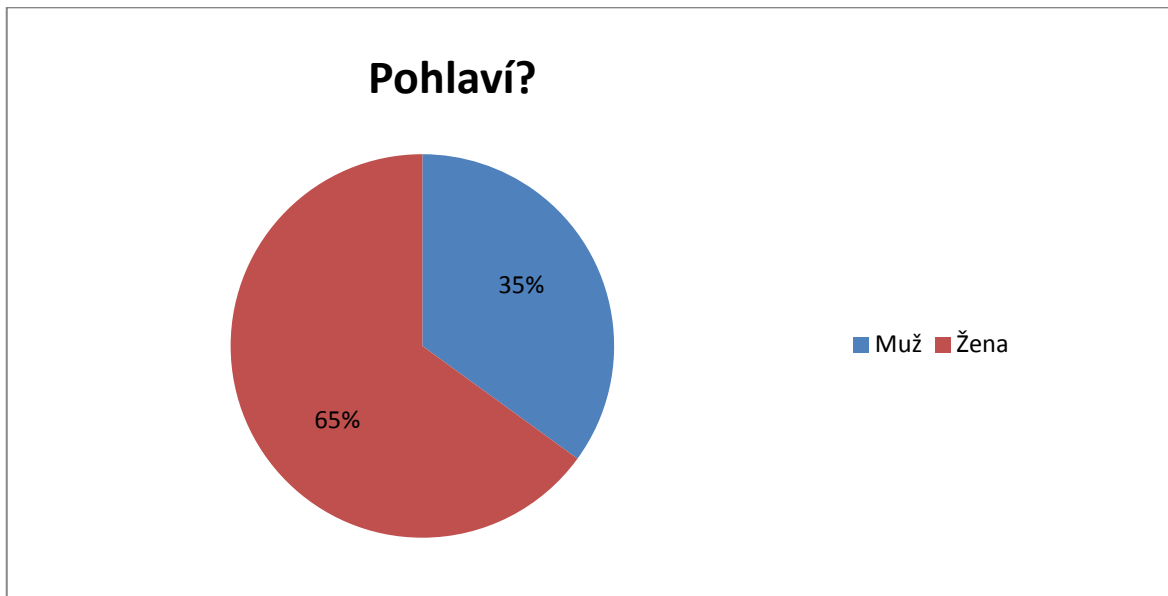
Graf č. 17: Víte, co znamená zkratka RPSN?

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 17 se zabývá znalostí pojmu RPSN. 57 % respondentů zvolilo odpověď ano, která značí, že respondent přesně ví, co pojem RPSN znamená. 21 % dotazovaných označilo odpověď spíše ano. 7 % respondentů uvedlo odpověď spíše ne a 15 % dotazovaných neví, co pojem RPSN znamená. Tyto výsledky ukazují, že spotřebitelé mají stále mezery ve finančním vzdělávání. V budoucnu by se teda mělo zapracovat na lepším finančním vzdělávání spotřebitelů.

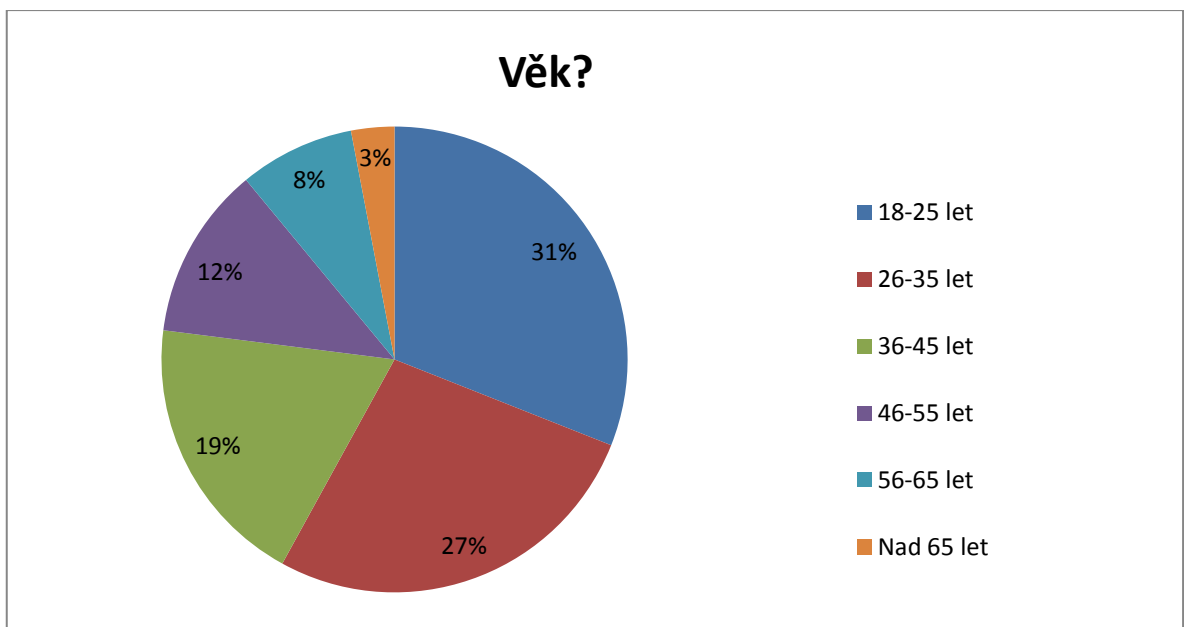
Graf č. 18: Pohlaví?

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 18 je první identifikační otázka a zkoumá, kolik žen a mužů se podílelo na dotazníkovém šetření. Z grafu je patrné, že výzkumu se zúčastilo 65 % žen a 35 % mužů.

Graf č. 19: Věk?

Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu č. 19 je patrné, že nejvíce respondentů (31 %) odpovídalo věkové kategorii 18 až 25 let. Následovány byly věkovou kategorií 26 - 35 let, která dosáhla 27 % respondentů. Věk 36 - 45 let uvedlo 19 % dotazovaných. 12 % respondentů

odpovědělo, že se řadí k věkové kategorii 46 - 55 let. Kategorii 56 - 65 let náleželo 8 % respondentů. Pouhá 3 % dotazovaných uvedla věk nad 65 let.

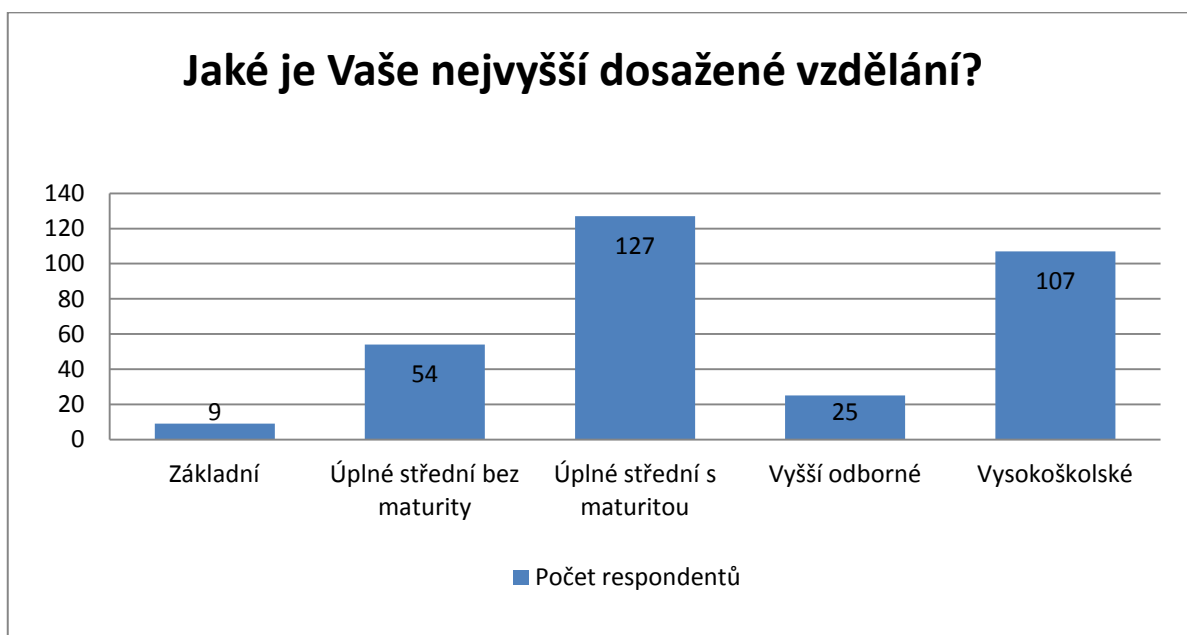
Graf č. 20: V jakém kraji žijete?

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 20 byla zaměřena na kraj, ve kterém respondent žije. Nejčastější odpovědí byl Jihočeský kraj (48 respondentů) následovaný Středočeským krajem (39 respondentů), Plzeňským krajem (35 respondentů), Hlavním městem Praha (32 respondentů) a Krajem Vysočina (29 respondentů). V Jihomoravském kraji žije 23 respondentů. Karlovarský kraj a Moravskoslezský kraj měli shodně po 19 dotazovaných. Liberecký kraj označilo 16 respondentů, stejně jako Královéhradecký kraj. Ústecký kraj i Pardubický kraj uvedlo shodně 13 respondentů. Nejméně respondentů (10 respondentů) označilo Olomoucký kraj a Zlínský kraj.

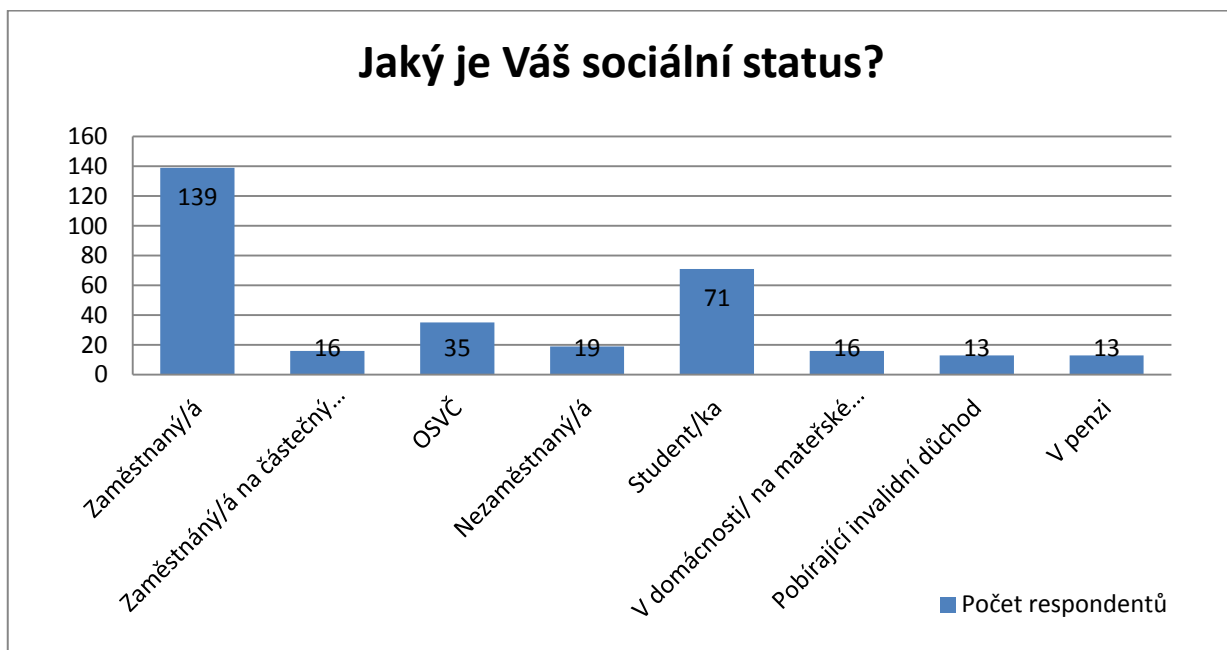
Graf č. 21: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 21 ukazuje, jaké je nejvyšší dosažené vzdělání respondentů. 9 dotazovaných zvolilo odpověď základní, 54 respondentů získalo úplné střední bez maturity. Nejčastější odpovědí bylo úplné střední s maturitou. Tohoto vzdělání dosáhlo 127 respondentů, což je 39% dotazovaných. 8% respondentů odpovědělo vyšší odborné vzdělání. A 33% dotazovaných úspěšně dostudovalo vysokou školu.

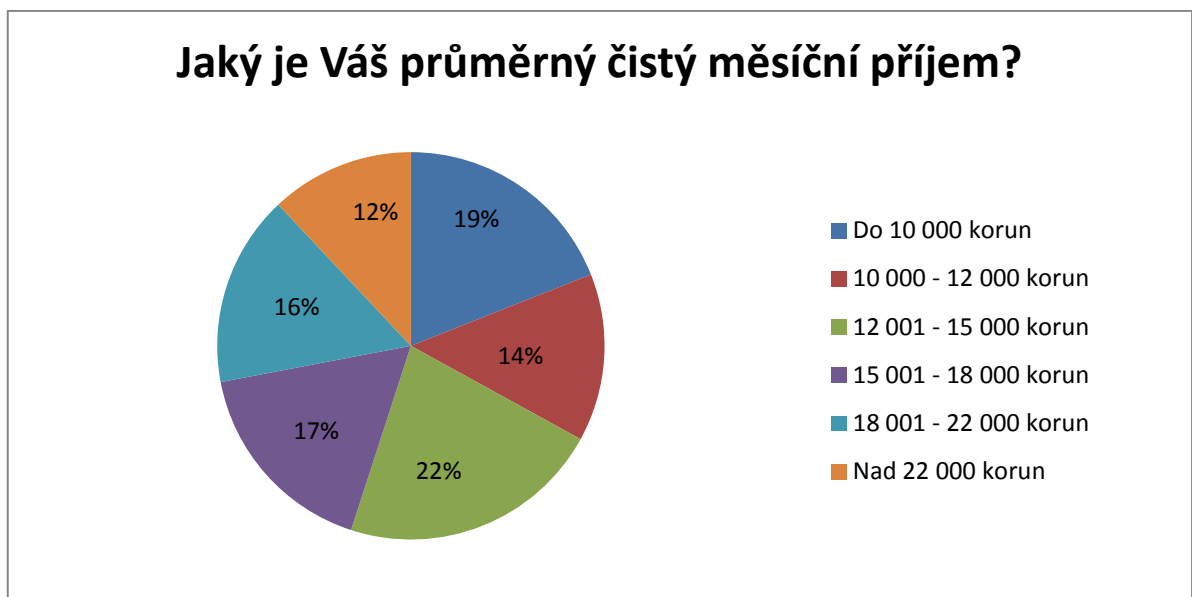
Graf č. 22: Jaký je Váš sociální status?

Zdroj: vlastní výzkum

Další otázka zkoumala sociální status respondenta. Nejvíce respondentů bylo zaměstnaných. Tuto odpověď zvolilo 43 % dotazovaných. 71 respondentů (22 % dotazovaných) uvedlo, že studuje. Následování byly respondenty, kteří se žijí jako OSVČ (11 % dotazovaných). Ostatní sociální statusy - zaměstnaní na částečný úvazek, nezaměstnaní, v domácnosti/ na mateřské dovolené/ na rodičovské dovolené, pobírající invalidní důchod a v penzi - měly podobné výsledky, zvolilo si je 4 až 6 % respondentů.

Graf č. 23: Jaký je Váš průměrný čistý měsíční příjem?

Zdroj: vlastní výzkum

Poslední otázka se věnovala průměrnému čistému měsíčnímu příjmu. Čistý měsíční příjem do 10 000 korun má 19 % respondentů. 14 % dotazovaných uvedlo, že měsíčně získá 10 000 - 12 000 korun. Nejčastější odpovědí byl příjem 12 001 - 15 000 korun, kterého dosáhlo 22 % dotazovaných. 15 001 - 18 000 korun získalo 17 % respondentů. 16 % dotazovaných zvolilo možnost 18 001 - 22 000 korun. Možnost nad 22 000 korun uvedlo 12 % respondentů.

5.3 Výsledky dotazníkového šetření - Dotazník pro bankovní a nebankovní instituce

Graf č. 24: Vymáháte sankce za opožděnou splátku ihned při prvním zpoždění?

Zdroj: vlastní výzkum

Cílem první otázky bylo zjistit, jestli dotazované instituce vymáhají sankce za opožděnou splátku ihned při prvním zpoždění. Z výsledků je patrné, že polovina dotazovaných společností vymáhá sankce ihned a bez výjimek. 41 % institucí dlužníka nejprve dostatečně upozorňuje a 9 % společností uvádí, že záleží na konkrétní situaci.

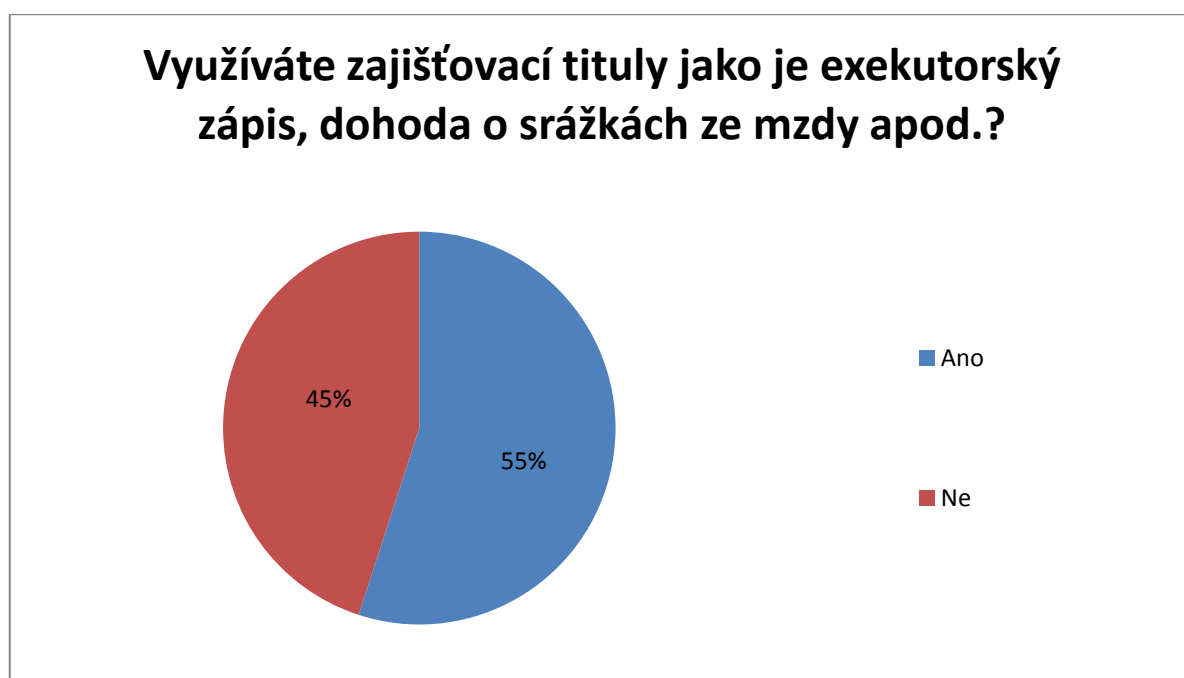
Graf č. 25: Využíváte rozhodčí smlouvu o řešení sporů ze spotřebitelských smluv?

Zdroj: vlastní výzkum

Druhá otázka se věnovala rozhodčí smlouvě, která se používá při řešení sporu ze spotřebitelské smlouvy. Dříve se používaly ve smlouvách o spotřebitelském úvěru rozhodčí doložky, které však byly součástí smlouvy a často byly psané v neprospěch spotřebitele. Ve smlouvě byla psána rozhodčí doložka drobným písmem, kterého si spotřebitel mnohdy nevšiml, a rozhodce byl vybrán firmou, takže byl často předpojatý. Spotřebitel neměl při případném sporu téměř žádnou šanci uspět. Na soud se až na výjimky nemohl obrátit. Proto se změnila legislativa a rozhodčí doložky jako součást smlouvy jsou již minulostí. Nyní musí být spotřebitel o rozhodčí smlouvě samostatně poučen. Musí si být vědom, že případný spor rozhoduje nestranný rozhodce, nikoli soud. Pokud je spotřebitel nespokojen s výsledkem sporu, může podat soudu návrh na jeho zrušení. Rozhodčí smlouvu využívá 68 % dotazovaných společností. 32 % institucí tuto možnost nevyužívá.

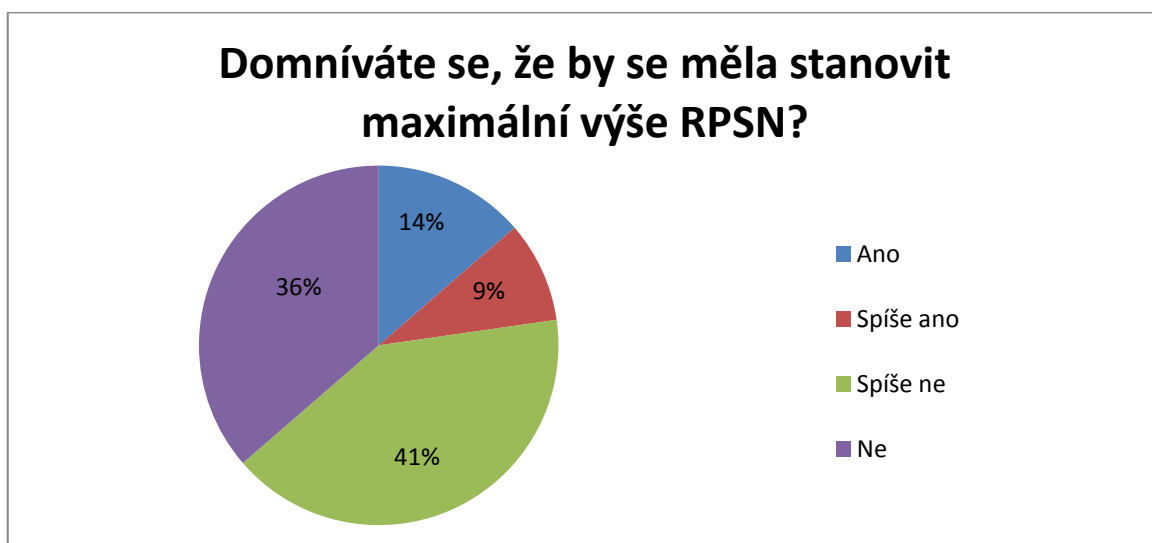
Graf č. 26: Využíváte zajišťovací tituly jako je směnka, exekutorský zápis, dohoda o srážkách ze mzdy apod.?

Zdroj: vlastní výzkum

Další otázka se zaměřovala na zajišťovací tituly jako je exekutorský zápis, dohoda o srážkách ze mzdy apod. 55 % dotazovaných společností uvedlo, že využívá tyto zajišťující tituly, 45 % společností nikoliv.

Graf č. 27: Domníváte se, že by se měla stanovit maximální výše RPSN?

Zdroj: vlastní výzkum

Následující otázka se věnovala výši RPSN. V současné době není výše RPSN nijak omezena. 14 % dotazovaných společností se domnívá, že by se měla stanovit maximální výše RPSN. 9 % dotazovaných institucí zvolilo možnost spíše ano. Nejčastější odpovědí byla odpověď spíše ne, kterou označilo 41 % dotazovaných společností. Názor, že by neměla být stanovena maximální výše RPSN zastává 36 % společností. Z výzkumu vyplývá, že převážná část dotazovaných společností se přiklání ke stanovisku, že RPSN by se nemělo omezovat.

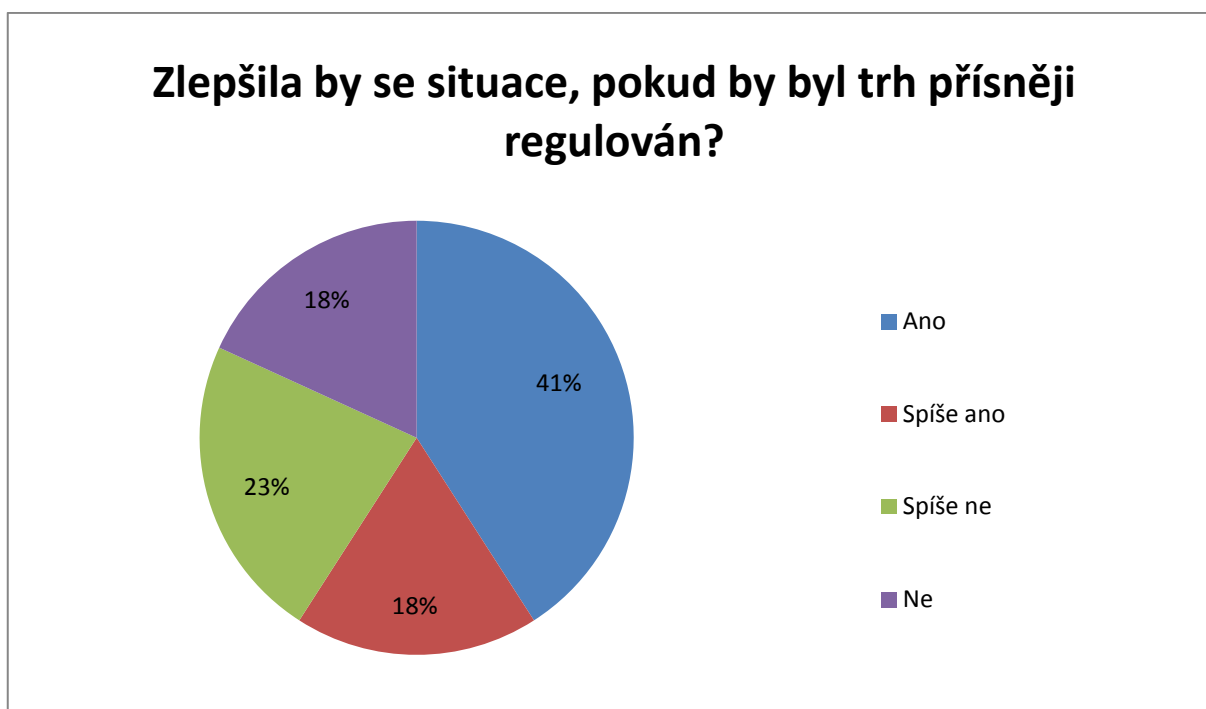
Graf č. 28: Nachází se na českém trhu příliš společností nabízejících spotřebitelský úvěr?

Zdroj: vlastní výzkum

Pátá otázka se věnovala počtu společností nabízejících spotřebitelský úvěr na českém trhu. Odpověď ano byla nejčastější, zvolilo ji 59 % dot. společností. 18 % dotazovaných institucí označilo odpověď spíše ano. Ostatní dotazované společnosti se domnívají, že společností nabízejících spotřebitelské úvěry není na českém trhu příliš. 14 % uvedlo odpověď spíše ne a 9 % dalo přednost odpovědi ne. V současné době je na trhu více než 50 tisíc poskytovatelů a zprostředkovatelů úvěrů. Kontrola všech těchto subjektů je velmi náročná a složitá.

Graf č. 29: Zlepšila by se situace, pokud by byl trh přísněji regulován?

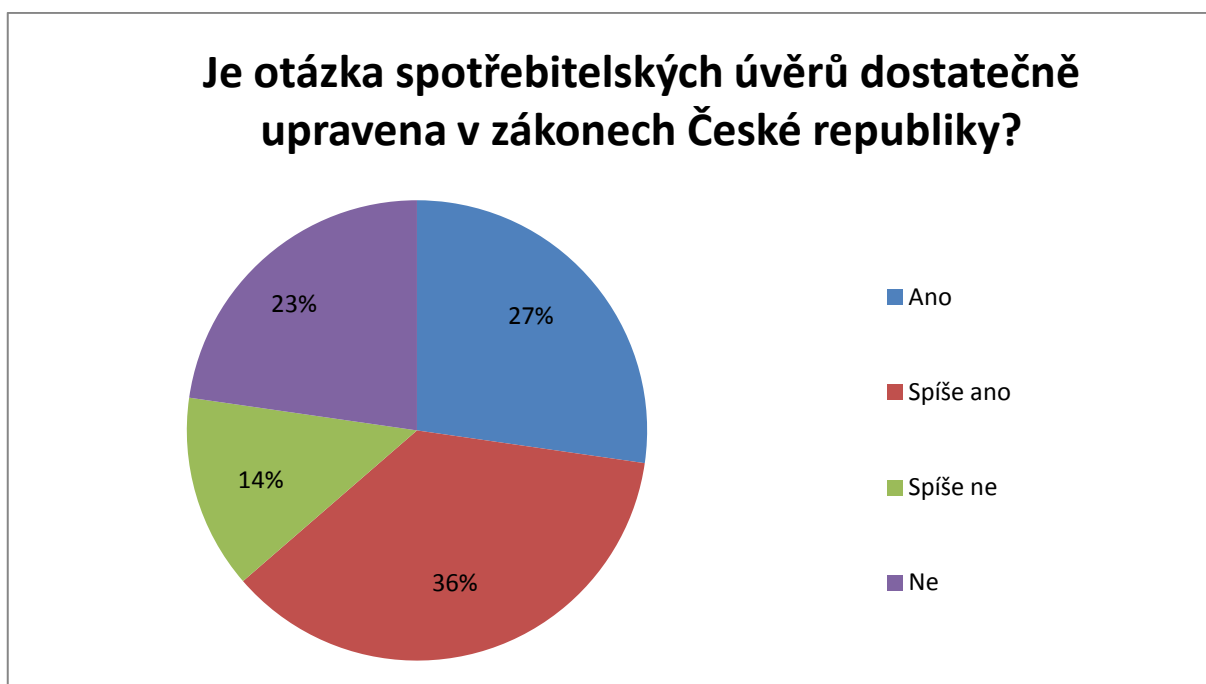
Zdroj: vlastní výzkum

Otázka zaměřující se na regulaci trhu zkoumala, zda si dotazované společnosti myslí, že by se situace zlepšila, pokud by byl trh přísněji regulován. V současné době je vstup na trh nebankovních společností snadný, proto je těchto společností na trhu příliš. Kontrola takového množství společností je dost složitým úkolem, nyní ji vykonává Česká obchodní inspekce. 41 % dotazovaných společností se domnívá, že by se situace zlepšila, pokud by byl trh přísněji regulován. 18 % zvolilo odpověď spíše ano. Stejný počet (18 %) společností zastává názor, že by se situace rozhodně nezlepšila a 23 % se přiklání k odpovědi spíše ne.

V pořadí sedmá otázka byla otázkou otevřenou. Na dotaz, jaká regulace vstupu na trh by měla být u nebankovních společností, odpověděla většina dotazovaných, že by měl

být povinný požadavek na vlastní kapitál. Částky, které dotazované subjekty uváděly, se lišily. Řádově se pohybovaly od 500 000 korun do 7 000 000 korun. Dále se objevily odpovědi, že pro získání licence by poskytovatelé museli mít povinně sjednané pojištění odpovědnosti za způsobené škody. Vyskytl se i názor, že by bylo dobré, kdyby poskytovatelé nebankovních úvěrů předkládali při žádosti o licenci byznys plán. Přibližně šestina dotazovaných společností uvedla, že neví, jak by trh regulovala.

Graf č. 30: Je otázka spotřebitelských úvěrů dostatečně upravena v zákonech České republiky?

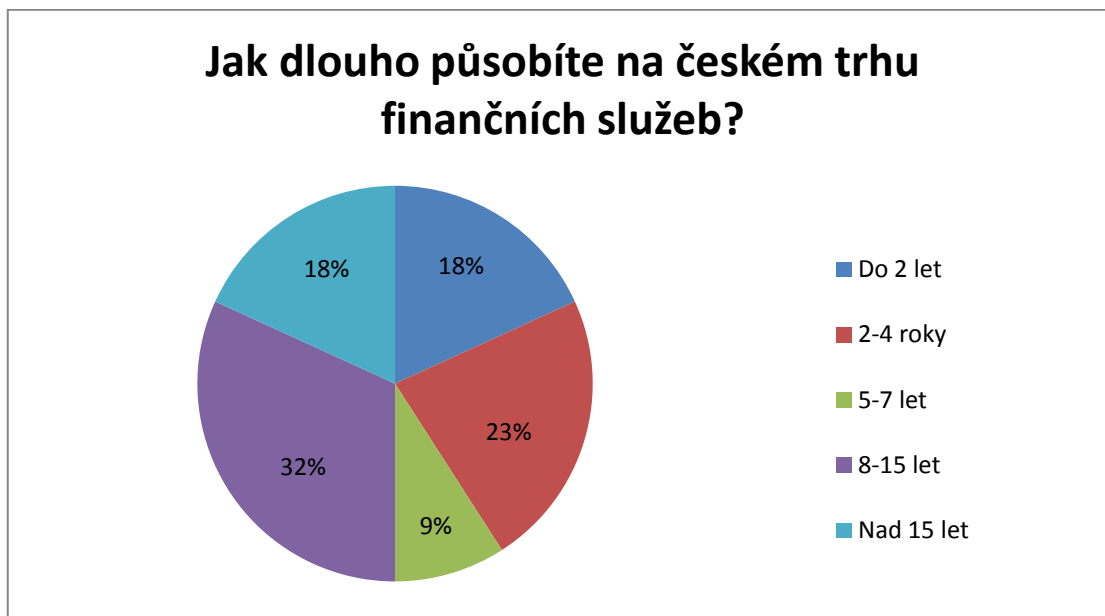
Zdroj: vlastní výzkum

Následující otázka se zaměřovala na úpravu spotřebitelských úvěrů v zákonech České republiky. 27 % společností má za to, že spotřebitelské úvěry jsou v legislativě dostatečně upraveny. Odpověď spíše ano uvedlo 36 % dotazovaných institucí. 23 % se domnívá, že otázka spotřebitelských úvěrů není v zákoně dostatečně upravena, a 14 % společností zvolilo odpověď spíše ne.

Předposlední otázka byla otázkou otevřenou. Zjišťovala, jaké změny v legislativě by podnikatelské subjekty navrhly, pokud shledávají současnou úpravu legislativy jako nedostačující. Většina společností, které odpovídaly na tuto otázku, uvedla, že by byly pro zavedení regulace subjektů nejen nově vstupujících na trh nebankovních úvěrů, ale i na trhu již působících. Jako další návrh bylo zmíněno stanovení maximální hodnoty RPSN. Další společnost uvedla, že by celému oboru prospěly důkladnější kontroly

prováděny státními subjekty. Dále ještě zazněl návrh na zavedení vlastního kapitálu u společností poskytujících úvěr.

Graf č. 31: Jak dlouho působíte na českém trhu finančních služeb?

Zdroj: vlastní výzkum

Poslední otázka zkoumala, jak dlouho dotazované společnosti působí na českém trhu finančních služeb. 18 % společností podniká na českém trhu déle než 15 let. Stejně množství společností začalo podnikat během posledních dvou let. 23 % dotazovaných společností působí na českém trhu 2-4 roky. 9 % institucí začínalo podnikat před 5 až 7 lety. Nejvíce dotazovaných společností (32 %) podniká 8-15 let.

5.4 Zhodnocení dotazníkového šetření

Obě dotazníková šetření sloužila k získání informací, díky kterým byly zpracovány a vytvořeny návrhy a opatření.

Dotazník pro spotřebitele

V dotazníku pro spotřebitele byly stěžejní otázky číslo 11 a 12. Tyto otázky byly důležité pro potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz. Dále dotazník zkoumal celkovou informovanost spotřebitelů ohledně finančních služeb. U pětiny dotazovaných je finanční gramotnost na špatné úrovni.

Dotazník pro bankovní a nebankovní společnosti

V dotazníku pro bankovní a nebankovní společnosti lze za stěžejní považovat otevřené otázky číslo 7 a 9. V otázce číslo 7 dotazované společnosti odpovídali, jaká regulace vstupu na trh by měla být u nebankovních společností. Ve druhé otázce se vyjádřili k případným změnám současné legislativy.

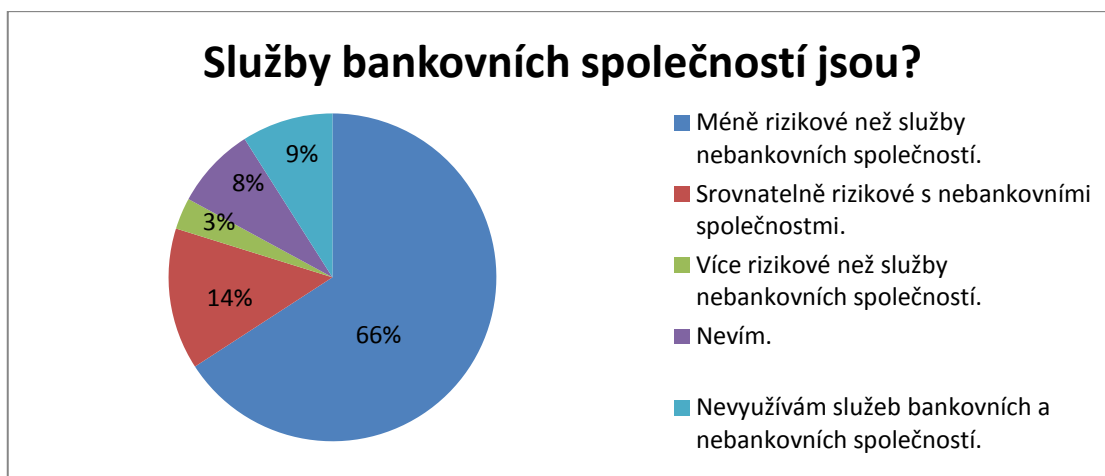
5.5 Vyhodnocení pracovních hypotéz

Na začátku práce byly stanoveny dvě hypotézy.

1. Většina spotřebitelů vnímá služby poskytované bankami jako méně rizikové než služby poskytované nebankovními společnostmi.

Tuto hypotézu se podařilo potvrdit na základě otázky číslo 12 dotazníku pro spotřebitele. 66% respondentů považuje bankovní služby za méně rizikové než služby nebankovních společností.

Graf č. 12: Služby bankovních společností jsou?

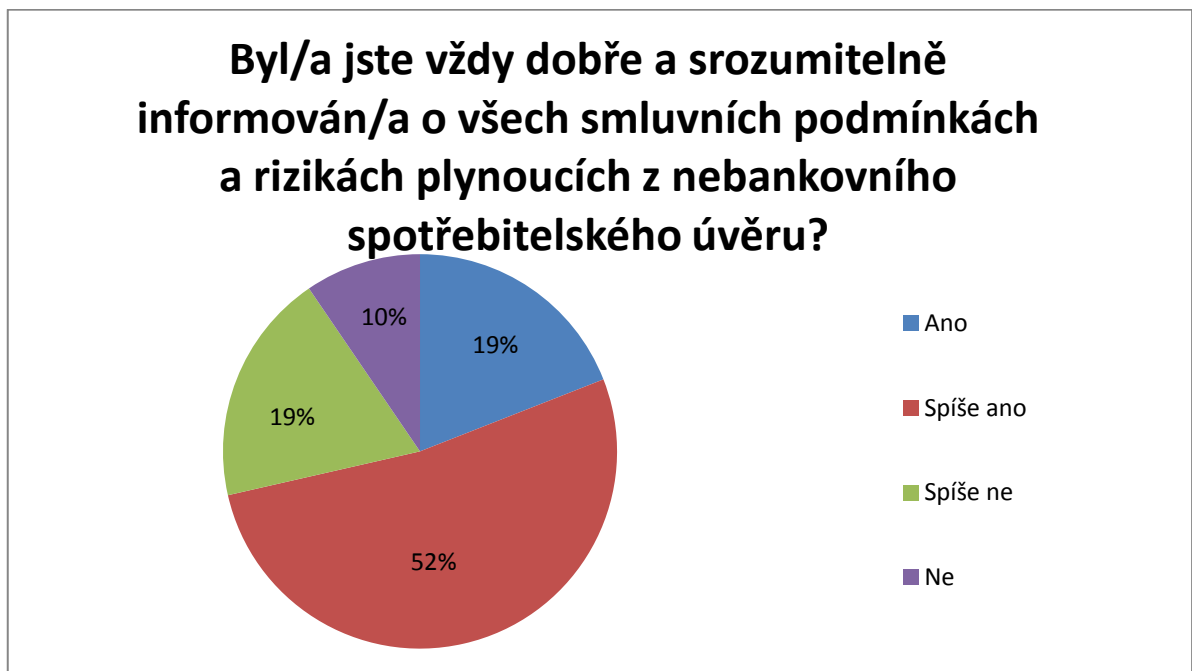

Zdroj: vlastní výzkum

2. Spotřebitelé nejsou dostatečně informováni o rizicích spojených s poskytnutým nebankovním úvěrem.

Hypotéza je zamítnuta na základě otázky číslo 11. Dostatečně informováno ohledně všech smluvních podmínek a rizik plynoucích z nebankovního spotřebitelského úvěru bylo 71 % dotazovaných.

Graf č. 11: Byl/a jste vždy dobře a srozumitelně informován/a o všech smluvních podmínkách a rizicích plynoucích z nebankovního spotřebitelského úvěru?

Zdroj: vlastní výzkum

6 Návrhy a opatření

Díky studiu odborné literatury a vlastnímu výzkumu byly načerpány informace a poznatky, ze kterých bylo možné vycházet při vytvoření uceleného návrhu doporučení a postupů, které by mohly současnou situaci zlepšit.

Z dotazníkového šetření mezi spotřebiteli vyplynulo, že spotřebitelé mají stále určité mezery, co se týká finančního vzdělání. Přibližně pětina dotazovaných nevěděla, co znamená pojem RPSN a kde hledat informace o spotřebitelském úvěru či jiném způsobu financování. Stejný počet respondentů také příliš nečte obsah smluvních podmínek bankovních (či nebankovních) společností. Tato informace je obzvláště alarmující, neboť každý spotřebitel by si vždy měl pečlivě přečíst, co ve smlouvách a jiných písemnostech podepisuje, jinak by mohl na svoji nedůslednost těžce doplatit.

Nejvíce však spotřebitelé tápali ohledně státních institucí a sdružení. Pouze třetina dotazovaných znala sdružení či státní organizaci, věnující se ochraně spotřebitele v oblasti finančních služeb. Dvě třetiny by nevěděli, na koho se mají obrátit.

Z výsledků výzkumu je zřejmé, že by velké části spotřebitelů prospělo, kdyby se jejich finanční vzdělání rozšířilo. Aby bylo dosaženo tohoto výsledku, měl by se změnit systém finančního vzdělávání spotřebitelů v České republice. Od září 2013 je výuka finanční gramotnosti na základních školách povinná. Na středních školách je již také výuka finanční gramotnosti součástí osnov. Pouze čas ukáže, zda byla časová dotace na finanční vzdělávání mládeže dostatečná, či by ji bylo třeba navýšit.

Kromě finančního vzdělávání mládeže by se zákonodárci měli zaměřit i na dospělé spotřebitele. Rozšíření finančních znalostí by mohlo mít podobu kurzu, který by fungoval v rámci kompetence úřadu práce. Kurzy by byly bezplatné a vedli by je školení pracovníci úřadu práce. Nezaměstnaní lidé by tak měly snazší přístup k získání finančního vzdělání, které jim mnohdy chybí. Za obzvláště ohroženou skupinu se považují lidé, kteří jsou dlouhodobě registrováni na úřadu práce a nedaří se jim novou práci nalézt. Těmto lidem často po nějaké době dochází finanční rezervy, což často vede k čerpání nevýhodných spotřebitelských úvěrů.

V současné době obdobný program realizuje Fond dalšího vzdělávání, financovaný z prostředků Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a státního rozpočtu ČR. Tento program je však určený pouze pro malou část nezaměstnaných a lidí z ohrožených skupin (zdravotně

znevýhodnění, nezaměstnaní rodiče atd.). Bezplatného kurzu mohou využít uchazeči o zaměstnání evidovaní na úřadu práce déle než pět měsíců. Přesto se ale do kapacity kurzu všichni zájemci a nezaměstnaní nevejdou. Proto by bylo dobré přemýšlet o rozšíření této aktivity tak, aby se ke kurzům dostali všichni nezaměstnaní, lidé z ohrožených skupin i široká veřejnost.

Po zhodnocení dotazníků od bankovních a nebankovních společností lze říct, že převážná většina dotazovaných společností je toho názoru, že na trhu funguje příliš společností nabízejících spotřebitelský úvěr. Téměř 60 % dotazovaných institucí si také myslí, že by se situace zlepšila, pokud by byl trh přísněji regulován.

Trh by mohl být regulován pomocí určitých požadavků. Nejsnazší je regulovat vstupní podmínky. Takovou podmínkou by mohl být zákonně daný povinný požadavek na vlastní kapitál. Dotazované subjekty tuto možnost také často uváděly jako způsob regulace trhu. Částky, které subjekty navrhovaly, se řádově pohybovali v rozmezí 500 000 korun až 7 000 000 korun. Další způsob regulace by byl možný zavedením povinně sjednaného pojištění odpovědnosti za způsobené škody. Pojištění by musely mít všechny společnosti, které by chtěly vstoupit na trh nebankovních spotřebitelských úvěrů.

Další problém, na který se v souvislosti se spotřebitelským úvěrem naráží, je pojem lichva. V současné době se nedaří lichvu stíhat. Je těžké prokázat že věřitel, zneužil rozumové slabosti nebo tísně dotyčného. Stálo by proto za zvážení, zda tuto skutečnost nepromítnout do změny zákona.

Další legislativní změna, která by mohla proběhnout, by bylo stanovení maximální výše RPSN. Výše RPSN by musela být nastavena velmi citlivě tak, aby nevytěsnila příliš lidí na černý trh. Některé společnosti by totiž nemuseli chtít při omezeném RPSN férově půjčit lidem, kteří nemají stabilní příjem. Určitě by se však našel rozumný kompromis o výši RPSN, který by nedohnal lidi na černý trh a zároveň by alespoň trochu omezil neférové společnosti.

7 Závěr

Spotřebitelské úvěry jsou v posledních letech často diskutovaným tématem. Především od roku 2008, kdy se začala projevovat hospodářská krize, a spotřebitelských úvěrů začalo přibývat. Úvěry nevyužívali už jen sociálně slabší, ale i lidé ze střední vrstvy. Začalo také přibývat lidí neschopných splácet. V návaznosti na tyto události, se o úvěrovou problematiku začali více zajímat média a různá sdružení. Nyní již existuje spousta sdružení a organizací zabývajících se ochranou spotřebitele, a to i v oblasti finančních služeb.

Tato práce se věnovala především spotřebitelskému úvěru. Cílem práce bylo zmapovat současný trh a zkušenosti z poskytování finančních služeb, zejména v oblasti nebankovních úvěrů, pojištění a dalších produktů z tohoto oboru, přičemž výzkumná část byla zaměřena pouze na jeden typ produktu. Na základě výzkumu byly analyzovány dosavadní zkušenosti a problémy spotřebitelů, tak i názory poskytovatelů úvěrů.

Přestože jsou spotřebitelé o finančních produktech lépe informováni než dříve, pořád je finanční gramotnost občanů České republiky nízká v porovnání s ostatními zeměmi. Potvrzuje to i dotazníkové šetření, které ukázalo, že spotřebitelé mají ještě dost mezer ve finančním vzdělání. Téměř dvě třetiny dotazovaných nezná žádnou spotřebitelskou organizaci či sdružení angažující se ohledně ochrany spotřebitele v oblasti finančních služeb. Pětina respondentů navíc nevěděla, co znamená pojem RPSN a kde hledat informace ohledně spotřebitelského úvěru.

Na lepším finančním vzdělávání mládeže vláda již pracuje, od roku 2013 je na základních a středních školách povinná výuka finanční gramotnosti. Nyní by se vláda měla zaměřit na zvýšení finanční gramotnosti dospělých spotřebitelů. Řešení by se nabízelo v podobě kurzů, které by fungovaly v rámci působnosti úřadu práce. Kurzy by byly bezplatné, určené jak pro nezaměstnané a rizikové skupiny (zdravotně znevýhodnění, nezaměstnaní rodiče atd.), tak i pro širokou veřejnost.

Dalším problémem, se kterým se současný úvěrový trh potýká, je příliš velké množství společností nabízejících spotřebitelský úvěr. Celému odvětví spotřebitelských úvěrů by prospělo, kdyby se úvěrový trh částečně pročistil. Tohoto efektu lze dosáhnout pomocí regulačních mechanismů. Jako regulační mechanismy úvěrových společností můžou sloužit například požadavek na vlastní kapitál, požadavek na povinně sjednané pojištění

odpovědnosti za způsobené škody, se současně již fungující povinností poskytovatele předložit čistý trestní rejstřík, mít vzdělání či kvalifikaci v oboru apod.

Od roku 2008, kdy se problematika spotřebitelských úvěrů dostala do širšího povědomí, došlo k pozitivnímu posunu v této oblasti. Velké bankovní i nebankovní společnosti zvýhodnili své úvěrové podmínky, legislativa se zlepšila a sdružení se začala o téma spotřebitelských úvěrů více zajímat. Nicméně pořád je v této oblasti stále co zlepšovat, ať už co se týká finanční gramotnosti spotřebitelů, či regulace úvěrového odvětví.

I. Summary and keywords

Summary

Almost everybody uses financial services, banking and non-banking institutions in our modern society. There are lots of financial products, in which it is difficult to navigate. The consumer loses the overview of offers on the market, and he or she is often ignorant of the relevant legislation. It often can abuse the creditor of the company.

One of the financial products, that is very popular and at the same time is often very discussed topic, is the consumer loan. Since 2008, when the economic crisis started, consumer loan began to increase. For a loan applied not only the socially weaker layers, but also people from the middle class. Cases of people unable to repay their loan increased, and these people got into a debt spiral.

My graduate work focused on the current situation on the consumer credit market. The aim was to map the current market and the experience of the provision of financial services, in particular in the non-banking sector. On the basis of the results of the research were analysed experience and problems of the consumers, and also views of the lenders.

Consumers are better informed about financial products than before. The financial literacy of citizens of the Czech Republic in comparison with other countries is still low. This fact confirmed also the questionnaire survey, which showed that consumers have a lot of gaps in financial education. Almost two-thirds of the respondents did not know of any consumer organisation or association, which is involved in consumer protection in the area of financial services. One-fifth of the respondents did not know what the term RSPN means, and where to look for information on consumer loan.

The Government should focus on increasing the financial literacy of adult consumers. One of the solutions would be offered in the form of courses, that would work within the scope of the Office's work. The courses were free, designed for both the unemployed and at-risk population groups, as well as for the general public.

Another problem, that faces the current credit market, is a large number of companies that offer consumer loan. Regulatory mechanism of credit companies could be, for example, the requirement to have their own capital, the requirement for compulsory liability insurance for the agreed damages together with the loan provider's obligation to have a clean criminal record, education or qualification in this field, etc.

In conclusion, we can say, the objectives of the thesis were filled. Changes in law and in practice have been designed on the basis of past experience, that have consumers and loan providers in this area.

Keywords

Consumer protection, financial services, financial products, consumer loan, banking institutions, non-banking institutions, consumer organisations.

II. Seznam použitých zdrojů

Asociace občanských poraden. (2014). *Aktuality*. Získáno 15. srpna, 2014, z: www.obcanskeporadny.cz/

Bakeš, M. & et al. (2012). *Finanční právo* (6th ed.). Praha: C.H.Beck.

Business center.cz. (1998-2015). *Zákon o spotřebitelském úvěru*. Získáno 17. ledna, 2014, z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/spotrebitelsky-uver/cast1.aspx>

Česká národní banka. (2003-2015). *O ČNB*. Získáno 5. března, 2015, z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/

Česká obchodní inspekce. (2013). *Evropské spotřebitelské centrum*. Získáno 13. srpna, 2014, z: <http://www.coi.cz/cz/spotrebitel/evropske-spotrebitelske-centrum/>

Česká obchodní inspekce. (2013). *Působnost úřadu*. Získáno 5. března, 2015, z: <http://www.coi.cz/cz/o-coi/pusobnosturadu/>

Derka, L. (2014). *95700. Neplatná rozhodčí doložka a promlčení*. Získáno 14. března, 2015, z: <http://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/neplatna-rozhodci-dolozka-a-promlцени-95700.html>

dTest. (2014). *O dTestu*. Získáno 13. srpna, 2014, z: <https://www.dtest.cz/clanek-2/o-dtestu>

Epravo. (2011). *Informační povinnost věřitele a zprostředkovatele*. Získáno 18. ledna, 2014, z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/informacni-povinnost-veritele-a-zprostredkovatele-dle-zakona-o-spotrebitelskem-uveru-72652.html>

Euroskop. (2014). *Vnitřní trh v květnu 2014*. Získáno 16. srpna, 2014, z: <https://www.euroskop.cz/8449/24209/clanek/vnitri-trh-v-kvetnu-2014/>

Evropská komise. (2014). *Pojištění*. Získáno 17. srpna, 2014, z: http://ec.europa.eu/finance/insurance/index_en.htm

Evropská komise. (2014). *Právní předpisy EU: Pojištění*. Získáno 17. srpna, 2014, z: http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/legislation/index_en.htm

Evropská komise. (2015). *Investiční služby a regulované trhy (MiFID I a 2)*. Získáno 2. února, 2015, z: http://ec.europa.eu/finance/securities/isd/index_en.htm

- Finanční arbitr. (2015). *Základní informace*. Získáno 6. března, 2015, z: <http://www.finarbitr.cz/cs/financni-arbitr/zakladni-informace.html>
- Horová, O. (2004). *Ochrana spotřebitele* (2nd ed.). Praha: Vysoká škola ekonomická.
- Hrubý, R., & Krásnická, M. (2012). *Úvod do práva EU*. Praha: Alfa Nakladatelství.
- Hulva, T. (2006). *Právo ochrany spotřebitele pro neprávnický*. Praha: ASPI.
- Jílek, J. (2009). *Finanční trhy a investování*. Praha: Grada Publishing.
- Měšec. (1998 – 2015). *Spoření*. Získáno 11. srpna, 2014, z: <http://www.mesec.cz/sporeni/>
- Ministerstvo financí. (2007). *Rámcová politika ministerstva financí v oblasti ochrany spotřebitele na finančním trhu*. Získáno 10. srpna, 2014, z: [file:///C:/Users/hanka/Downloads/Ochrana-spotrebitela_2007_Ramcova-politika-MF-v-oblasti-ochrany-spotrebitela-na-financnim-trhu%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/hanka/Downloads/Ochrana-spotrebitela_2007_Ramcova-politika-MF-v-oblasti-ochrany-spotrebitela-na-financnim-trhu%20(3).pdf)
- Ministerstvo financí. (2010). *Oblast působnosti zákona*. Získáno 4. února, 2015, z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/regulace/spotrebitelsky-uver/oblast-pusobnosti-zakona>
- Ministerstvo financí. (2012). *O ministerstvu: Hlavní činnosti*. Získáno 5. března, 2015, z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/zakladni-informace/hlavni-cinnosti>
- Ministerstvo financí. (2014). *Úřední věstník EU – publikováno nařízení o zneužívání trhu (MAR) a směrnice upravující trestněprávní postih v této oblasti (CSMAD)*. Získáno 16. srpna, 2014, z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/regulace/kapitalovy-trh/ochrana-kapitaloveho-trhu/2014/uredni-vestnik-eu--publikovano-narizeni-18192>
- Ministerstvo financí. (2015). *Spotřebitelský úvěr (půjčka)*. Získáno 2. února, 2015, z: <http://www.psfv.cz/cs/tipy-navody/spotrebitelsky-uver>
- Pavlát, V. & et al. (2003). *Kapitálové trhy*. Praha: Professional Publishing.
- Penize.cz. (2000-2015). *Jak funguje kreditní a charge karta*. Získáno 11. srpna, 2014, z: <http://www.penize.cz/80266-jak-funguje-kreditni-a-charge-karta>
- Rejnuš, O. (2008). *Peněžní ekonomie (finanční trhy)*. Brno: Cerm.
- Revenda, Z. (1999). *Centrální bankovníctví*. Praha: Management Press.

Revenda, Z., Mandel, M., Kodera, J., Musílek, P. & Dvořák, P. (2012). *Peněžní ekonomie a bankovníctví* (5th ed.). Praha: Management Press.

Sdružení českých spotřebitelů. (2014). *O SČS*. Získáno 14. srpna, 2014, z: <http://www.konzument.cz/o-scs.php?PHPSESSID=43s8eqqrssss27ijn79105jd66>

Singer, M., Dvořák, P., Kabelík, K., Klumpar, J., Kovanda, L., Kříž, P. ...Pavelka, F. (2012). *Bankovníctví v proměnách času: Sborník textů k 20 letům České bankovní asociace*. Praha: Česká bankovní asociace.

Spotřebitel net. (2010-2013). *Aktuality*. Získáno 13. srpna, 2014, z: <http://spotrebitel.net/>

Srbová, A., & Vojtko, V. (2013). *Spotřebitelské teorie a realie*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ekonomická fakulta.

Státní správa. (2000-2015). *Obecní živnostenské úřady městských úřadů*. Získáno 6. března, 2015, z: <http://www.statnisprava.cz/rstsp/ciselniky.nsf/i/d0056>

Svoboda, M. & et al. (2009). *Základy financí*. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta.

Zákony od centrum.cz. (2012). *Díl 4 – Spotřebitel*. Získáno 8. srpna, 2014, z: <http://zakony.centrum.cz/obcansky-zakonik-novy/cast-1-hlava-2-dil-4>

Zákony pro lidi. (2010-2015). *Zákon o ochraně spotřebitele*. Získáno 8. srpna, 2014, z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-634>

III. Seznam grafů a obrázků

Seznam grafů

Graf 1: Plánujete využít v budoucnu spotřebitelský úvěr?.....	31
Graf 2: Využil/a jste někdy možnosti spotřebitelského úvěru?.....	31
Graf 3: Kolikrát jste si již vzal/a spotřebitelský úvěr?.....	32
Graf 4: Jaký byl důvod, proč jste využil/a spotřebitelského úvěru?.....	33
Graf 5: Podle jakých kritérií jste si vybíral/a instituci, od které pocházel spotřebitelský úvěr?.....	34
Graf 6: Zajišťovala Vám spotřebitelský úvěr bankovní instituce?.....	35
Graf 7: Služeb které bankovní společnosti jste využil/a?.....	35
Graf 8: Byl/a jste vždy dobře a srozumitelně informován/a o všech smluvních podmínkách a rizicích plynoucích z bankovního spotřebitelského úvěru?.....	36
Graf 9: Zajišťovala Vám spotřebitelský úvěr nebankovní instituce?.....	37
Graf 10: Služeb které nebankovní společnosti jste využil/a?.....	37
Graf 11: Byl/a jste vždy dobře a srozumitelně informován/a o všech smluvních podmínkách a rizicích plynoucích z nebankovního spotřebitelského úvěru?.....	38
Graf 12: Služby bankovních společností jsou?.....	39
Graf 13: Čtete si obsah smluvních podmínek bankovních (či nebankovních) institucí?.....	39
Graf 14: Víte, kde hledat informace o spotřebitelském úvěru (či jiném způsobu financování)?.....	40
Graf 15: Znáte nějaké sdružení zabývající se ochranou spotřebitele v oblasti finančních služeb?.....	41
Graf 16: Víte, na jakou státní instituci se obrátit v případě pochybností ohledně smluvních podmínek spotřebitelského úvěru?.....	41
Graf 17: Víte, co znamená zkratka RPSN?.....	42
Graf 18: Pohlaví?.....	43
Graf 19: Věk?.....	43

Graf 20: V jakém kraji žijete?.....	44
Graf 21: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?.....	45
Graf 22: Jaký je Váš sociální status?.....	45
Graf 23: Jaký je Váš průměrný čistý měsíční příjem?.....	46
Graf 24: Vymáháte sankce za opožděnou splátku ihned při prvním zpoždění?.....	47
Graf 25: Využíváte rozhodčí smlouvu o řešení sporů ze spotřebitelských smluv?.....	47
Graf 26: Využíváte zajišťovací tituly jako je směnka, exekutorský zápis, dohoda o srážkách ze mzdy apod.?.....	48
Graf 27: Domníváte se, že by se měla stanovit maximální výše RPSN?.....	49
Graf 28: Nachází se na českém trhu příliš společností nabízejících spotřebitelský úvěr?.....	49
Graf 29: Zlepšila by se situace, pokud by byl trh přísněji regulován?.....	50
Graf 30: Je otázka spotřebitelských úvěrů dostatečně upravena v zákonech České republiky?.....	51
Graf 31: Jak dlouho působíte na českém trhu finančních služeb?.....	52

Seznam obrázků

Obrázek 1: Funkce centrální banky.....	14
Obrázek 2: RPSN.....	28

IV. Seznam příloh

Příloha 1: Dotazník pro spotřebitele

Příloha 2: Dotazník pro bankovní a nebankovní instituce

Příloha 3: Článek o případu Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 958/2012 (týkající se neplatné rozhodčí doložky a promlčení)

V. Přílohy

Příloha 1: Dotazník pro spotřebitele

Dobrý den,

jsem studentkou Ekonomické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. V rámci mé diplomové práce Ochrana spotřebitele v oblasti finančních služeb bych si Vás dovolila poprosit o krátké vyplnění dotazníku. Tento výzkum má za úkol zhodnotit zkušenosti a informovanost spotřebitelů v oblasti spotřebitelských úvěrů. Vyplnit tento dotazník trvá nejvýše 6 minut . Dotazník je anonymní a slouží pouze pro studijní účely.

Děkuji za Váš čas a ochotu

Hana Bobková

1) Plánujete využít v budoucnu spotřebitelský úvěr (spotřebitelský úvěr = úvěr určený pro jednotlivce na nepodnikatelské účely, typicky nákup - spotřebního zboží, vybavení domácnosti apod.)?

- a) ano
- b) ne

2) Využil/a jste někdy možnosti spotřebitelského úvěru? (Pokud zaškrtnete odpověď c) ne, nikdy jsem nevyužila, otázky 3-11 nevyplňujte, pokračujte otázkou č.12)

- a) ano, v minulosti jsem využil/a
- b) ano, současně využívám
- c) ne, nikdy jsem nevyužil/a

3) Kolikrát jste si již vzal/a spotřebitelský úvěr?

- a) 1x
- b) 2-3x
- c) 4-6x
- d) více než 6x

4) Jaký byl primární důvod, proč jste využil/a spotřebitelského úvěru?

- a) potřeba peněz na základní výdaje (potravin, nájem, energie)
- b) nákup vybavení domácnosti (nábytek, kuchyňská linka, koberec apod.)
- c) nákup dovolené
- d) nákup elektroniky

e) nákup spotřebního zboží (oděvy, hračky, školní potřeby, kuchyňské náčiní apod.)

f) nákup či financování automobilu

g) jiný

5) Podle jakých kritérií jste si vybíral/a instituci, od které pocházel spotřebitelský úvěr?

a) cena produktu v případě řádného splácení (výše úvěru + RPSN + úroky)

b) srozumitelnost smluvních podmínek

c) výše sankcí za opožděnou splátku

d) absence či podmínky rozhodčí doložky

e) doporučení známých / rodiny

f) absence výběru instituce

g) jiné.....

6) Zajišťovala Vám spotřebitelský úvěr bankovní instituce? (Pokud zaškrtnete odpověď

b) ne, otázky č. 7 a 8 nevyplňujte, pokračujte otázkou č.9)

a) ano

b) ne

7) Služeb které bankovní společnosti jste využil/a?

a) GE Money bank

b) ČSOB

c) Česká spořitelna

d) Komerční banka

e) Citibank

f) Raiffeisenbank

g) LBBW Bank CZ

h) jiné

8) Byl/a jste vždy dobře a srozumitelně informován/a o všech smluvních podmínkách a rizicích plynoucích z bankovního spotřebitelského úvěru?

a) ano

b) spíše ano

c) spíše ne

d) ne

- 9) Zajišťovala Vám spotřebitelský úvěr nebankovní instituce? (Pokud zaškrtnete odpověď b) ne, otázky 10 a 11 nevyplňujte, pokračujte otázkou č.12)
- a) ano
 - b) ne
- 10) Služeb které nebankovní společnosti jste využil/a?
- a) Provident Financial
 - b) Cofidis
 - c) Cetelem
 - d) Homecredit
 - e) Essox
 - f) jiné.....
- 11) Byl/a jste vždy dobře a srozumitelně informován/a o všech smluvních podmínkách a rizicích plynoucích z nebankovního spotřebitelského úvěru?
- a) ano
 - b) spíše ano
 - c) spíše ne
 - d) ne
- 12) Služby bankovních společností jsou?
- a) méně rizikové než služby nebankovních společností
 - b) srovnatelně rizikové s nebankovními společnostmi
 - c) více rizikové než služby nebankovních společností
 - d) nevím
 - e) nevyužívám služeb bankovních a nebankovních společností
- 13) Čtete si obsah smluvních podmínek bankovních (či nebankovních) institucí?
- a) ano
 - b) spíše ano
 - c) spíše ne
 - d) ne
- 14) Víte, kde hledat informace o spotřebitelském úvěru (či jiném způsobu financování)?
- a) ano
 - b) spíše ano

c) spíše ne

d) ne

15) Znáte nějaké sdružení zabývající se ochranou spotřebitele v oblasti finančních služeb?

a) ano

b) spíše ano

c) spíše ne

d) ne

16) Víte, na jakou státní instituci se obrátit v případě pochybností ohledně smluvních podmínek spotřebitelského úvěru?

a) ano

b) spíše ano

c) spíše ne

d) ne

17) Víte, co znamená zkratka RPSN?

a) ano

b) spíše ano

c) spíše ne

d) ne

18) Pohlaví?

a) muž

b) žena

19) Věk?

a) 18-25 let

b) 26-35 let

c) 36-45 let

d) 46-55 let

e) 56-65 let

f) nad 65 let

20) V jakém kraji žijete?

a) Hlavní město Praha

- b) Středočeský kraj
- c) Jihočeský kraj
- d) Plzeňský kraj
- e) Karlovarský kraj
- f) Ústecký kraj
- g) Liberecký kraj
- h) Královéhradecký kraj
- ch) Pardubický kraj
- i) Kraj Vysočina
- j) Jihomoravský kraj
- k) Olomoucký kraj
- l) Moravskoslezský kraj
- m) Zlínský kraj

21) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) základní
- b) úplné střední bez maturity
- c) úplné střední s maturitou
- d) vyšší odborné
- e) vysokoškolské

22) Jaký je Váš sociální status?

- a) zaměstnaný/á
- b) zaměstnaný/á na částečný úvazek
- c) OSVČ
- d) nezaměstnaný/á
- e) student/ka
- f) v domácnosti/ na mateřské dovolené/ na rodičovské dovolené
- g) pobírající invalidní důchod
- h) v penzi

23) Jaký je Váš průměrný čistý měsíční příjem?

- a) do 10 000 korun
- b) 10 000 - 12 000 korun
- c) 12 001 - 15 000 korun

- d) 15 001 - 18 000 korun
- e) 18 001 - 22 000 korun
- f) nad 22 000 korun

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 2: Dotazník pro bankovní a nebankovní instituce

Dobrý den,

jmenuji se Hana Bobková a jsem studentkou Ekonomické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. V rámci mé diplomové práce Ochrana spotřebitele v oblasti finančních služeb bych si Vás dovolila poprosit o krátké vyplnění dotazníku. Tento dotazník má za úkol zhodnotit postoj institucí poskytujících spotřebitelské úvěry. Vyplnit dotazník trvá nejvýše 5 minut. Dotazník je anonymní a slouží pouze pro studijní účely.

Děkuji za Váš čas a ochotu

Hana Bobková

- 1) Vymáháte sankce za opožděnou splátku ihned při prvním zpoždění?
 - a) ano, vždy
 - b) záleží na konkrétní situaci
 - c) ne, nejprve dlužníka dostatečně upozorňujeme (telefonáty atd.), aniž by se dluh navyšoval o větší sankce
- 2) Využíváte rozhodčí smlouvu o řešení sporů ze spotřebitelských smluv?
 - a) ano
 - b) ne
- 3) Využíváte zajišťovací tituly jako je exekutorský zápis, dohoda o srážkách ze mzdy apod.?
 - a) ano
 - b) ne
- 4) Domníváte se, že by se měla stanovit maximální výše RPSN?
 - a) ano

b) spíše ano

c) spíše ne

d) ne

5) Nachází se na českém trhu příliš společností nabízejících spotřebitelský úvěr?

a) ano

b) spíše ano

c) spíše ne

d) ne

6) Zlepšila by se situace, pokud by byl trh přísněji regulován?

a) ano

b) spíše ano

c) spíše ne

d) ne

7) Jaká regulace vstupu na trh by měla být u nebankovních společností?

.....
.....
.....

8) Je otázka spotřebitelských úvěrů dostatečně upravena v zákonech České republiky?

a) ano

b) spíše ano

c) spíše ne

d) ne

9) Pokud ne, jaké změny navrhuje?

.....
.....
.....
.....

10) Jak dlouho působíte na českém trhu finančních služeb?

- a) do 2 let
- b) 2-4 roky
- c) 5-7 let
- d) 8-15 let
- e) nad 15 let

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 3: Článek o případu Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 958/2012 (týkající se neplatné rozhodčí doložky a promlčení)

95700. Neplatná rozhodčí doložka a promlčení

I. V insolvenčním zákoně není právní úprava odpovídající ustanovení § 35 zákona č. 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, proto je nutno v incidenčním řízení s ohledem na jeho zásady připustit námitku neplatnosti rozhodčí smlouvy, byť nebyla podána žaloba o zrušení rozhodčího nálezu.

II. Je-li rozhodčí nález vydán na základě neplatné rozhodčí doložky ve věci, v níž by jinak bylo možné uzavřít rozhodčí smlouvu, má i takový rozhodčí nález účinky pravomocného soudního rozhodnutí ve smyslu § 28 odst. 2 zákona o rozhodčím řízení a nelze jej považovat za nicotný právní akt.

III. Promlčecí doba přestala běžet podle § 403 odst. 1 obchodního zákoníku i tehdy, jestliže věřitel zahájil rozhodčí řízení o splnění svého majetkového nároku na základě neplatné (neexistující) rozhodčí doložky.

IV. S ohledem na novelizaci zákona o rozhodčím řízení vedenou, mimo jiné, záměrem uvedení českého práva do souladu s právem EU na ochranu spotřebitele, zejména rozhodnutím Soudního dvora Evropské Unie ve věci C-40/08 ze dne 6. 10. 2009 (Asturcom), platí, že s účinností od 1. dubna 2012 již nelze v řízení o výkon

rozhodnutí o nárocích ze spotřebitelských smluv bez dalšího přihlížet u rozhodčího nálezu k neplatné rozhodčí smlouvě a řízení zastavovat dle § 268 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu.

(Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 70 ICm 2149/2013, 104 VSPH 158/2014 (KSUL 70 INS 607/2013))

Vrchní soud v Praze rozhodl jako soud odvolací v senátu v právní věci žalobce: Mgr. et Mgr. M. S., se sídlem D., insolvenční správce dlužníka J. Š., zastoupeného advokátkou Mgr. M. K., se sídlem D., proti žalovanému: H. C. a. s., se sídlem B., zastoupenému advokátem JUDr. P. P., se sídlem P., o popření pohledávky, o odvolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem č.j. 70 ICm 2149/2013-33 ze dne 16. prosince 2013 tak, že napadenou část rozsudku potvrdil.

Z odůvodnění:

V rámci insolvenčního řízení dlužníka J. Š. věřitel H. C. a. s. přihlásil dne 26. 2. 2013 jako vykonatelné pohledávky č. P 3/1 v celkové výši 88.589,58 Kč, č. P 3/2 ve výši 5.800,06 Kč a č. P 3/3 ve výši 1.313,28 Kč. Podle přihlášky pozůstávala pohledávka č. P 3/1 (dílčí pohledávka č. 1) z jistiny 34.221,76 Kč a z úroků z prodlení 54.367,82 Kč. Jako důvod vzniku dílčí pohledávky č. 1 v rozsahu jistiny 34.221,76 Kč označil věřitel smlouvu o úvěru č. 5312068445 uzavřenou s dlužníkem dne 5. 12. 2003. Dlužník neplnil své povinnosti, proto byl úvěr zesplatněn ke dni 21. 3. 2005, dne 6. 2. 2006 byla podána rozhodčí žaloba, na základě které byl vydán dne 24. 3. 2006 rozhodčí nález sp. zn. H/2006/00468, pravomocný a vykonatelný od 3. 5. 2006. K úroku z prodlení věřitel uvedl, že byl stanoven ve výši 26,64 % ročně z částky 25.632,76 Kč za období od 22. 3. 2005 do 7. 2. 2013.

Insolvenční správce popřel všechny dílčí pohledávky č. 1 až 3. Dílčí pohledávku č. 1 popřel co do pravosti a výše s odůvodněním, že rozhodčí nález je nicotný vzhledem k neplatnosti rozhodčí doložky. Tato neplatnost je dána např. způsobem ustanovení rozhodce, odkazem na pravidla zveřejněná na internetových stránkách subjektu, který není stálým rozhodčím soudem a rozhodnutím bez nařízení jednání. Insolvenční správce poukázal v této souvislosti na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 1945/2010 a nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2164/10. Z důvodu nicotnosti rozhodčího nálezu je pohledávka promlčená. Kromě toho co do výše popírá úrok z prodlení v rozsahu

49.315,01 Kč, neboť ve smlouvě o spotřebitelském úvěru není možné dohodnout smluvní výši úroku z prodlení. Zákonná výše úroku z prodlení by činila 5.052,81 Kč.

Insolvenční správce podal proti věřiteli dne 5. 6. 2013 žalobu, kterou se domáhal popření pravosti všech dílčích pohledávek č. 1 až 3. Ve vztahu k pohledávce č. P 3/1 zopakoval důvody jejího popření a doplnil, že jistina byla splatná nejpozději dne 21. 3. 2005, tudíž se pohledávka i s příslušenstvím promlčela dne 22. 3. 2009 vzhledem k tomu, že nebyla platně sjednána rozhodčí doložka a rozhodčí nález sp.zn. H/2006/00468, vydaný dne 24. 3. 2006 rozhodkyní JUDr. J. K., je proto nicotný.

Žalovaný (věřitel) vzal zpět svou přihlášku dílčích pohledávek č. 2 a 3. Ohledně pohledávky č. 3 navrhl žalobu zamítnout s tím, že rozhodčí doložku i rozhodčí nález považuje za platné. Tvrdil, že rozhodčí doložku i rozhodčí nález považuje za platné. Rozhodčí doložky jsou ve spotřebitelských smlouvách přípustné, což mj. plyne i ze současného znění zákona o rozhodčím řízení č. 216/1994 Sb. (dále jen RozŘ). Důvodem popření vykonatelné pohledávky nemůže být jiné právní posouzení věci. Pohledávka ze smlouvy o úvěru se stala splatnou dne 21. 3. 2005 a promlčecí lhůta by uplynula dne 21. 3. 2009. Rozhodčí žaloba byla podána dne 9. 2. 2006 a rozhodčí nález byl vydán 24. 3. 2006. Usnesení o nařízení exekuce bylo vydáno dne 27. 7. 2006. Pohledávka byla do insolvenčního řízení přihlášena dne 25. 2. 2013. Žalovaný bez zbytečného odkladu vymáhal svou pohledávku a tato není promlčená.

Žalobce v replice k vyjádření žalovaného poukázal na § 403 odst. 1 obchodního zákoníku (dále jen obch. zák.) a zdůraznil, že promlčecí doba přestává běžet, zahájí-li věřitel rozhodčí řízení na základě platné rozhodčí doložky. V daném případě nebyla rozhodčí doložka platná.

Krajský soud v Ústí nad Labem v rozsudku z 16. 12. 2013 v bodu I. výroku zamítl žalobu v části, ve které se žalobce domáhal určení, že dílčí pohledávka č. 1 v rozsahu 39.274,57 Kč není po právu a dále určil, že uvedená pohledávka není po právu v rozsahu 49.315,01 Kč. V bodu II. výroku soud zastavil řízení v části o popření dílčích pohledávek č. 2 a 3.

Soud odůvodnil rozhodnutí obsažené v bodu I. výroku tím, že rozhodčí doložka je neplatná, neboť výběr rozhodce nebyl sjednán transparentně, byl ponechán na výběr soukromé společnosti, jež není stálým rozhodčím soudem. Vydaný rozhodčí nález je nicotný a přihlášená pohledávka č. 1 je nevykonatelná. Přihlášená pohledávka je

skutečně promlčená; mezi účastníky není sporným, že se stala splatnou dne 21. 3. 2005 a promlčecí doba uplynula dne 21. 3. 2009, přihláška do insolvenčního řízení byla podána v únoru 2013. Nicméně soud dospěl k závěru, že námitka promlčení je v dané věci v rozporu s dobrými mravy. Věřitel se choval v souladu s právní úpravou a využil všech právních možností, když včas žaloval o zaplacení dluhu a ihned poté zahájil exekuční řízení. Soud si je vědom toho, že se judikatura ohledně spotřebitelských smluv a též otázky platnosti rozhodčích smluv vyvíjela. V této souvislosti soud poukázal na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 486/2012 a Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1688/09, podle kterých se námitka promlčení příčí dobrým mravům tehdy, byla-li by výrazem zneužití práva na úkor účastníka, který marné uplynutí promlčecí doby nezavinil a vůči němuž by nepřiznání nároku na plnění v důsledku uplynutí promlčecí doby bylo nepřiměřeně tvrdým postihem.

Soud z uvedených důvodů námitku promlčení nepřipustil. Vzhledem k nevykonatelnosti pohledávky z důvodu neplatnosti rozhodčí doložky soud zkoumal výši úroků z prodlení, přičemž přisvědčil právnímu názoru žalobce. Předmětná smlouva o úvěru je spotřebitelskou smlouvou a s ohledem na kogentní ustanovení § 517 zákona č.40/1964 Sb. (dále jen obč. zák.) a judikaturu vykládající postavení spotřebitele nemá věřitel nárok na vyšší úrok z prodlení, než je zákonná výše, v tomto případě činící částku 5.052,81 Kč.

Z uvedených důvodů soud žalobu zamítl v rozsahu částky 39.274,57 Kč (jistiny 34.221,76 Kč a zákonného úroku z prodlení 5.052,81 Kč) a ve zbývajících částech úroku z prodlení určil, že tato část není po právu. Rozhodnutí o náhradě nákladů obsažené v bodu III. výroku bylo odůvodněno ustanovením § 150 o. s. ř. s ohledem na povahu sporu a úvahu soudu.

Žalobce napadl rozsudek včas podaným odvoláním, ve kterém navrhl rozhodnutí změnit a rozhodnout, že celá dílčí pohledávka č. 1 není po právu. Odvolání odůvodnil tím, že soud dal v podstatě žalobci za pravdu, že pohledávka je promlčená, ale nesprávně uzavřel, že ji žalobce nemůže vznést. Závěr soudu by vedl k absurdním důsledkům, neboť by ji nebylo možné vznést proti každému věřiteli, který by se domníval, že zahájil rozhodčí řízení na základě platné rozhodčí doložky, což ale jsou reálně všichni rozhodčí žalobci.

Žalovaný se k odvolání vyjádřil a navrhl napadený rozsudek potvrdit. Ve věci vymáhání své pohledávky nebyl nečinný a promlčecí doba u jeho pohledávky uplynula z důvodu změny judikatury ve věcech rozhodčích doložek. Pohledávka byla včas žalovanému přiznána rozhodčím nálezem, na základě kterého byla před uplynutím promlčecí doby nařízena i exekuce.

Odvolací soud podle § 212. o. s. ř. ve spojení s § 7 a § 161 odst. 1 insolvenčního zákona přezkoumal rozsudek v odvoláním napadeném rozsahu, a dospěl k závěru, že odvolání žalobce do části bodu I. výroku rozsudku je nedůvodné. Nedotčena odvoláním zůstala v souladu s § 206 odst. 2 o. s. ř. část rozhodnutí v bodu I. výroku rozsudku, ve které bylo určeno, že dílčí pohledávka č. 1 v rozsahu 49.315,01 Kč není po právu (v této části tedy bylo žalobě vyhověno) a dále bod II. výroku, ve které bylo řízení zastaveno v části týkající se dílčích pohledávek č. 2 a 3.

Ve smyslu § 205a odst. 1 o. s. ř se dané odvolací řízení řídí principem neúplné apelace, tj. účastníci nemohou uvádět, s výjimkami v tomto ustanovení uvedenými, nové skutečnosti a navrhopvat nové důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně. Odvolací soud se proto zabýval výlučně tím, zda z hlediska účastníky tvrzených skutečností a navržených důkazů v řízení před soudem prvního stupně byly soudem zjištěny skutečnosti důležité pro rozhodnutí a byl z nich vyvozen správný právní závěr.

Soud prvního stupně založil odůvodnění svého rozsudku na závěru, že rozhodčí doložka byla neplatná, a proto považuje dílčí pohledávku č. 1 za nevykonatelnou. Odvolací soud se v první řadě zabýval tím, zda vůbec lze v insolvenčním řízení zkoumat platnost rozhodčí doložky ve spotřebitelských smlouvách. Kladnou odpověď na tuto otázku lze nalézt v interpretaci evropského práva podané Soudním dvorem Evropské unie (dále jen SDEU) např. v jeho rozhodnutích Pannon (C-243/08 ze 4. 6. 2009), Oceáno Grupo Editorial (C-240/98 z 27. 6. 2000) a Mostaza Claro (C-168/05 z 26. 10. 2006), podle nichž nepřiměřené podmínky (zneužívající klauzule) ve spotřebitelských smlouvách, nejsou pro spotřebitele závazné a soud přihlíží k jejich nezávaznosti z úřední povinnosti.

Co se týče českého práva, insolvenční zákon nezná obdobu ustanovení § 35 RozŘ (neexistuje možnost přerušit řízení a uložit insolvenčnímu správci podat žalobu o zrušení rozhodčího nálezu). Právní úprava popírání pohledávek přihlášených věřitelů (§ 192 a násl. insolvenčního zákona) neomezuje okruh důvodů jejich popření (až na výjimky stanovené v § 199 odst. 2 insolvenčního zákona). Prosazuje se tak (obdobně

jako v předchozím zákoně o konkursu a vyrovnání) zásada práva věřitelů na poměrné uspokojení a ochrany jejich společného zájmu, která vedla k zakotvení možnosti provádět pro účely insolvenčního řízení speciální přezkum dlužnických právních úkonů v rámci přezkumného či incidenčního řízení (bez ohledu i na jejich případnou vykonatelnost). Kromě toho lze dovést i z § 198 odst. 3 insolvenčního zákona možnost hodnotit otázku vykonatelnosti pohledávky v incidenčním řízení, která v případě přezkumného řízení již byla posouzena (§ 191 insolvenčního zákona; zde za účelem stanovení povinnosti podat incidenční žalobu o určení pravosti, výše či pořadí pohledávky), a jež má v průběhu incidenčního řízení význam pro posouzení, která ze stran sporu nese důkazní břemeno.

Právní teorie i soudní praxe v konkursním řízení, kterou lze v tomto případě jednoznačně aplikovat i na zákon insolvenční, se takto např. shodly na tom, že ve sporu o určení existence pohledávky z titulu směnky lze uplatňovat stejné námitky jako v řízení o vydání směnečného platebního rozkazu, a tyto námitky mohou podávat jak popírající věřitelé, tak insolvenční správce dlužníka v incidenčním sporu o existenci popřené směnečné pohledávky (např. v rozsudku Vrchního soudu v Praze č.j. 4 Cmo 191/2007-375 ze dne 19. 11. 2008 bylo konstatováno, že popírající věřitelé, popř. správce konkurzní podstaty musí mít možnost v rámci přezkumu pohledávek dle ustanovení § 23 a 24 zákona o konkursu a vyrovnání uplatnit vůči směnce všechny absolutní i relativní námitky, které může uplatnit i účastník směnečného vztahu, jinak by přezkumné řízení postrádalo význam). Proto se odvolací soud domnívá, že insolvenčnímu správci musí být v insolvenčním řízení v rámci přezkumu pohledávek dána možnost obdobné procesní obrany, pokud by byly dány důvody pro zrušení rozhodčího nálezu (§ 31 RozŘ), na němž je založena vykonatelnost přihlašované pohledávky, jaká by náležela dlužníku v případě jeho individuální obrany v exekučním řízení dle § 35 RozŘ. Z toho ovšem plyne, že uplatní-li insolvenční správce při popření vykonatelné pohledávky důvody, pro které by mohl být rozhodčí nález soudem zrušen, přezkoumá analogicky v rozsahu určeném v § 35 RozŘ též otázku, zda lze k rozhodčímu nálezu v podmínkách insolvenčního řízení přihlížet, tedy zda nejsou jinak dány podmínky pro jeho zrušení dle § 31 RozŘ. Takový postup zcela odpovídá zásadám insolvenčního zákona, který přezkumem pohledávek (včetně pohledávek vykonatelných) zajišťuje ochranu práv všech věřitelů před účelovými právními úkony dlužníka nebo jednotlivých věřitelů, jimiž by se zkracovalo jejich právo na poměrné a

co nejvyšší uspokojení. Navíc při posouzení otázky vykonatelnosti pohledávky z rozhodčího nálezu insolvenční soud neupírá věřiteli, jenž takovou pohledávku přihlásil, samotnou možnost domáhat se v insolvenčním řízení jejího uspokojení, nýbrž tato okolnost má pro věřitele pouze ten důsledek, že se na jím přihlášenou pohledávku pohlíží jako na nevykonatelnou, tudíž se ocitá v režimu právní úpravy § 198 insolvenčního zákona. Bude-li shledána jeho pohledávka z hlediska hmotného práva jako oprávněná, nemá pak již žádný význam okolnost, zda se tak stalo na základě vykonatelné či nevykonatelné pohledávky.

Odvolací soud uzavírá, že právě z důvodu, že v insolvenčním zákoně chybí právní úprava odpovídající ustanovení § 35 RozŘ, je nutno v incidenčním řízení s ohledem na jeho zásady připustit námitku neplatnosti rozhodčí smlouvy, byť nebyla podána žaloba o zrušení rozhodčího nálezu.

Odvolací soud se dále zabýval tím, jaký vliv může mít nevykonatelnost pohledávky, způsobená neplatnou rozhodčí doložkou, na promlčení pohledávky (soud prvního stupně založil svůj závěr, že pohledávka je promlčená na názoru, že předmětný rozhodčí náleží je nicotným právním aktem z důvodu neplatné rozhodčí doložky). V této souvislosti odvolací soud podotýká, že se ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že předmětná rozhodčí doložka je neplatná, neboť výběr rozhodce byl sjednán tak, že jej vybere konkrétní akciová společnost, uvedená v rozhodčí doložce, za uplatnění pravidel a jednacího řádu uvedené a. s. Tato společnost není stálým rozhodčím soudem, proto se plně uplatní závěry obsažené v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 1945/2010 z 11. 5. 2011 a v usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 12 Cmo 496/2008 z 28. 5. 2009. Kromě toho byla rozhodčí doložka obsažena v nepodepsaných obchodních podmínkách, tudíž i tato okolnost, by ve smyslu závěrů obsažených v nálezu Ústavního soudu sp.zn. I. ÚS 3512/11 z 11. 11. 2013 postačovala pro závěr, že předmětná rozhodčí doložka je neplatná. Nicméně odvolací soud zdůrazňuje, že pro rozhodnutí tohoto sporu není platnost či neplatnost rozhodčí doložky právně významná, což vyplyne z níže uvedeného.

Odvolacímu soudu je známo usnesení velkého senátu Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 958/2012 z 10. 7. 2013, které bylo publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 92/2013 s právní větou *Byl-li rozhodce určen odkazem na „rozhodčí řád“ vydaný právníkem osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na*

základě zákona, pak rozhodčí nález není způsobilým exekučním titulem ve smyslu § 40 odst. 1 písm. c) exekučního řádu, podle něhož by mohla být nařízena exekuce, jelikož rozhodce určený na základě absolutně neplatné rozhodčí doložky (§ 39 obč. zák.) neměl k vydání rozhodčího nálezu podle zákona o rozhodčím řízení pravomoc. Byla-li již exekuce v takovém případě přesto nařízena a zjistí-li soud (dodatečně) nedostatek pravomoci orgánu, který exekuční titul vydal, je třeba exekuci v každém jejím stádiu pro nepřipustnost podle § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř. zastavit. Soud prvního stupně si toto rozhodnutí vyložil tak, že v případě neplatnosti rozhodčí doložky je rozhodčí nález vydaný rozhodcem na základě takové rozhodčí doložky nicotným právním aktem, ke kterému se nepřihlíží. Odvolací soud s tímto výkladem provedeným soudem prvního stupně nesouhlasí, a to nejen proto, že Nejvyšší soud v odůvodnění svého usnesení nikde nepoužívá pojmu „nicotný právní akt“ ve spojení s rozhodčím nálezem, který nepovažuje za způsobilý exekuční titul, ale zejména z níže uvedených důvodů.

Pro právní posouzení rozhodčí doložky obsažené ve Smlouvě o úvěru č. 5312068445 uzavřené s dlužníkem dne 5. 12. 2003 je rozhodující znění zákona č. 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů (RozŘ) účinné v době uzavření rozhodčí doložky (tj. v dané věci ve znění účinném do 31. 3. 2012) a totéž platí i pro platnost či neplatnost rozhodčího nálezu sp. zn. H/2006/00468 z 24. 3. 2006 (viz Čl. II. Přechodná ustanovení novely provedené zákonem č. 19/2012 Sb.).

Podle § 15 odst. 1 RozŘ *Rozhodci jsou oprávněni zkoumat svou pravomoc. Dospějí-li k závěru, že podle rozhodčí smlouvy, která jim byla předložena, jejich pravomoc k rozhodnutí není dána, rozhodnou o tom usnesením.* Podle § 15 odst. 2 RozŘ ve znění účinném do 31. 3. 2012 *Námítka nedostatku pravomoci, zakládající se na neexistenci, neplatnosti nebo zániku rozhodčí smlouvy, nejde-li o neplatnost z důvodu, že ve věci nebylo možno rozhodčí smlouvu uzavřít, může strana vznést nejpozději při prvním úkonu v řízení, týkajícího se věci samé.* Podle téhož ustanovení ve znění účinném od 1. 4. 2012 *Námítka nedostatku pravomoci, zakládající se na neexistenci, neplatnosti nebo zániku rozhodčí smlouvy, nejde-li o neplatnost z důvodu, že ve věci nebylo možno rozhodčí smlouvu uzavřít, může strana vznést nejpozději při prvním úkonu v řízení, týkajícího se věci samé. To neplatí v případě sporů ze spotřebitelských smluv.*

Ustanovení § 31 RozŘ uvádí taxativní výčet případů, ve kterých soud na návrh kterékoliv strany rozhodčího sporu zruší rozhodčí nález, a to mj. z důvodu, jestliže a), *byl vydán ve věci, o níž nelze uzavřít platnou rozhodčí smlouvu, a b) rozhodčí*

smlouva je z jiných důvodů neplatná, nebo byla zrušena, anebo se na dohodnutou věc nevztahuje.

Ustanovení § 32 odst. 1 RozŘ ukládá povinnost podat návrh na zrušení rozhodčího nálezu do tří měsíců od doručení rozhodčího nálezu. Podle § 34 odst. 1 RozŘ ve znění účinném do 31. 3. 2012 *Zruší-li soud rozhodčí nález z důvodů uvedených v § 31 písm. a) nebo b), pokračuje k návrhu některé ze stran po právní moci rozsudku v jednání ve věci samé a tuto věc rozhodne.*

Podle § 16 RozŘ ve znění účinném do 31. 12. 2013 *Uplatní-li strana svůj nárok před rozhodci v promlčecí nebo prekluzivní lhůtě a rozhodnou-li rozhodci, že není dána jejich pravomoc, nebo došlo-li ke zrušení rozhodčího nálezu a podá-li strana znovu u soudu nebo u jiného příslušného orgánu žalobu nebo návrh na pokračování v řízení do 30 dnů ode dne, kdy jí bylo doručeno rozhodnutí o nedostatku pravomoci nebo o zrušení rozhodčího nálezu, zůstávají účinky podané žaloby zachovány.* Podle § 16 odst. 1 RozŘ ve znění účinném od 1. 1. 2014 *Uplatní-li strana svůj nárok před rozhodci v promlčecí nebo prekluzivní lhůtě a rozhodnou-li rozhodci, že není dána jejich pravomoc, zůstávají účinky podané žaloby zachovány, pokud strana podá znovu u soudu, u příslušných rozhodců či stálého rozhodčího soudu, nebo u jiného příslušného orgánu žalobu do 30 dnů ode dne, kdy jí bylo doručeno rozhodnutí o nedostatku pravomoci.* Podle odst. 2 téhož ustanovení *Účinky podané žaloby zůstávají zachovány i tehdy, pokud strana po zrušení rozhodčího nálezu podala u příslušných rozhodců či stálého rozhodčího soudu, nebo u jiného příslušného orgánu žalobu, nebo návrh na pokračování v řízení do 30 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu, jímž došlo ke zrušení rozhodčího nálezu.*

Podle § 35 odst. 1 písm. a) RozŘ ve znění účinném do 31. 3. 2012 *I když nepodala návrh na zrušení rozhodčího nálezu soudem, může strana, proti níž byl soudem nařízen výkon rozhodčího nálezu, podat návrh na zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí kromě důvodů uvedených ve zvláštním předpisu⁵⁾ i tehdy, jestliže rozhodčí nález je stížen některou vadou uvedenou v § 31 písm. a), d) nebo f).* Poznámka 5) odkazuje na § 268 o. s. ř. Podle § 35 odst. 1 písm. a) RozŘ ve znění účinném od 1. 4. 2012 *I když nepodala návrh na zrušení rozhodčího nálezu soudem, může strana, proti níž byl soudem nařízen výkon rozhodčího nálezu, bez ohledu na lhůtu stanovenou v § 32 odst. 1, podat návrh na zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí kromě důvodů uvedených ve zvláštním předpisu 5) i tehdy, jestliže*

*a) rozhodčí nález je stížen některou vadou uvedenou v § 31 písm. a), d) nebo f),
b) jsou důvody pro zrušení rozhodčího nálezu vydaného ve sporu ze spotřebitelské*

smlouvy podle § 31 písm. a) až f), h) nebo pokud jsou dány důvody podle § 31 písm. g) a rozhodčí nález neobsahuje poučení o právu podat návrh na jeho zrušení soudu, c) strana, která musí mít zákonného zástupce, nebyla v řízení takovým zástupcem zastoupena a její jednání nebylo ani dodatečně schváleno, d) ten, kdo vystupoval v rozhodčím řízení jménem strany nebo jejího zákonného zástupce, nebyl k tomu zmocněn a jeho jednání nebylo ani dodatečně schváleno.

Podle § 35 odst. 2 RozŘ Je-li podán návrh podle odstavce 1, soud provádějící výkon rozhodčího nálezu řízení o výkon rozhodnutí přeruší a uloží povinnému, aby do 30 dnů podal u příslušného soudu návrh na zrušení rozhodčího nálezu. Není-li v této lhůtě návrh podán, pokračuje soud v řízení o výkon rozhodčího nálezu. Podle odst. 3 Je-li rozhodčí nález zrušen, mohou pak strany postupovat obdobně podle § 34.

Odvolací soud doplňuje, že jedná-li se o standardní jednoinstanční rozhodčí řízení (jako tomu bylo i v předmětném rozhodčím řízení), tj. řízení, ve kterém není dohodnut přezkum rozhodčího nálezu jinými rozhodci dle § 27 RozŘ, pak doručením nabývá rozhodčí nález účinku pravomocného soudního rozhodnutí a je soudně vykonatelný.

Z uvedených ustanovení RozŘ jak ve znění účinném v době uzavření uvedené smlouvy o úvěru, tak i ve znění účinném k dnešnímu dni plyne, že je-li vydaný rozhodčí nález z nějakého důvodu vadný, je nutno jej odklidit cestou jeho zrušení, a to buď do tří měsíců od jeho doručení formou žaloby podanou dle § 31 a § 32 odst. 1 RozŘ, nebo stejnou žalobou podanou v rámci probíhajícího exekučního řízení v 30denní lhůtě podle § 35 odst. 2 RozŘ. Je-li rozhodčí nález tímto způsobem zrušen, věřiteli se jeho hmotněprávní nárok nepromlčuje za předpokladu, že v 30denní lhůtě podá u soudu návrh na pokračování v řízení (viz § 16 a § 34 odst. 1 RozŘ). Jinými slovy, aby mohlo být o téže věci rozhodováno znovu mezi týmiž stranami, je nezbytné vadný rozhodčí nález zákonem předpokládaným způsobem odstranit. Nestane-li se tak, je rozhodčí nález vykonatelný, neboť má účinky pravomocného soudního rozhodnutí.

Vzhledem k této vnitřní logice uvedeného zákona nelze považovat za nicotný právní akt rozhodčí nález, který byl vydán na základě neplatné (neexistující) rozhodčí doložky, a jednalo se o spor, který byl arbitrovatelný (muselo se jednat o majetkový spor a muselo být možné o předmětu sporu uzavřít smír - viz § 2 odst. 1 a 2 RozŘ). Např. nicotným právním aktem by byl rozhodčí nález, kterým by bylo rozvedeno manželství. To však není případ zmíněného rozhodčího nálezu, který zavazoval dlužníka k peněžitému

plnění, tudíž se nepochybně jednalo o majetkový spor, u něhož bylo možné uzavřít rozhodčí smlouvu.

Odvolací soud uzavírá, že je-li rozhodčí nález vydán na základě neplatné rozhodčí doložky ve věci, v níž by bylo možné rozhodnout v rozhodčím řízení, má i takový rozhodčí nález účinky pravomocného soudního rozhodnutí a nelze jej považovat za nicotný právní akt.

Žalobce poukázal na to, že ustanovení § 403 odst. 1 obch. zák. spojuje stavení promlčecí doby se zahájením rozhodčího řízení na základě platné rozhodčí doložky. K tomu odvolací soud uvádí, že pozdější zákon č. 216/1994Sb. (RozŘ), který nabyl účinnosti dne 1. 1. 1995 (obch. zák. je účinný od 1. 1. 1992), vychází z jiné koncepce a jak je zřejmé z jeho obsahu, je-li rozhodčí nález zrušen v řízení vedeném dle § 31 RozŘ (ve všech zněních) z důvodu, že rozhodčí smlouva je neplatná či vůbec neuzavřená (§ 31 písm. b) a § 15 odst. 2 RozŘ), i v takovém případě (viz § 16 RozŘ) zůstávají účinky podané rozhodčí žaloby zachovány, podá-li strana (rozhodčí žalobce) u soudu žalobu do 30 dnů ode dne doručení rozhodnutí o zrušení rozhodčího nálezu. U této právní úpravy se uplatní pravidlo *Lex posterior derogat priori*, proto je odvolací soud názoru, že ustanovení § 403 odst. 1 obch. zák. bylo nepřímou zčásti novelizováno pozdějším zákonem č. 216/1994 Sb.

Uvedený názor opírá odvolací soud i o tu okolnost, že jak plyne z § 112 obč. zák., promlčecí doba neběží u práva, na které dopadá právní úprava obč. zák., i jeho uplatněním u rozhodce, aniž by byla rozlišována platnost či neplatnost rozhodčí doložky. Toto rozlišení nečiní ani nová právní úprava obsažená v § 648 ve spojení s § 3017 občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. (dále jen o. z.) a není žádný rozumný důvod, proč by se měl jinak posuzovat běh promlčecí lhůty v případě rozhodčích řízení, v nichž jsou uplatňována práva dle obchodního zákoníku na jedné straně a jinak v případě rozhodčích řízení, ve kterých se věřitelé domáhají splnění svých nároků plynoucích z obč. zák. nebo z o. z. I tato úvaha vedla odvolací soud k tomu, že promlčecí doba přestala běžet podle § 403 odst. 1 obch. zák. i tehdy, jestliže věřitel zahájil rozhodčí řízení o splnění svého majetkového nároku na základě neplatné (neexistující) rozhodčí doložky.

Odvolací soud poukazuje na důsledky opačného přístupu vycházejícího ze závěru, že podáním rozhodčí žaloby v případě neplatné (neexistující) rozhodčí smlouvy nepřestala běžet promlčecí doba dle § 403 odst. 1 obch. zák. V takovém případě by věřitel, byť již

by měl k dispozici pravomocný rozhodčí nález, musel podat v neustále běžící čtyřleté promlčecí lhůtě i žalobu o splnění téhož nároku u soudu. Nepochybně by se ale dočkal toho, že by soud řízení o jeho žalobě (správně) zastavil dle § 104 odst. 1 o. s. ř. pro neodstranitelnou překážku věci rozhodnuté, a to s poukazem na to, že rozhodčí nález má dle § 28 odst. 2 RozŘ účinky pravomocného rozsudku. Ve svých důsledcích lze proto považovat za *denegatio iustitiae* přístup soudu, který považuje pravomocný rozhodčí nález vydaný v arbitrovatelných věcech (tj. ve věcech, v nichž lze uzavřít rozhodčí smlouvu) za nicotný právní akt, v důsledku čehož mělo dojít k uplynutí promlčecí lhůty s ohledem na, jak se domnívá soud prvního stupně, nestavení promlčecí lhůty podáním rozhodčí žaloby.

Prezentovaný názor odvolacího soudu není v rozporu s právními závěry obsaženými v usnesení velkého senátu Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 958/2012 z 10. 7. 2013. Nejvyšší soud se ve svém usnesení nezabýval otázkou promlčení nároků rozhodčích věřitelů a řešil procesní situaci odlišnou od dané věci sp. zn. 104 VSPH 158/2014. Je nutno zdůraznit, že na předmětnou odvolací věc dopadá právní úprava nového znění § 35 zákona č. 216/1994 Sb. účinná od 1. 4. 2012, podle kterého je od 1. 4. 2012 umožněno spotřebiteli v pozici povinného i za trvání řízení o výkonu rozhodčího nálezu podat žalobu o zrušení rozhodčího nálezu z důvodu neplatné rozhodčí smlouvy (novela provedená zákonem č. 19/2012 Sb. neobsahuje žádné přechodné ustanovení ke změně ustanovení § 35 zákona č. 216/1994 Sb., blíže viz článek L. Mikulcové „Důsledky neplatné rozhodčí doložky ve spotřebitelských věcech pro exekuci“ zveřejněný v časopise Právní rozhledy č. 2/2014 na str. 52 – 58). Naproti tomu dovolací rozhodnutí Nejvyššího soudu se týkalo usnesení Okresního soudu v Sokolově č.j. 28 EXE 1485/2010-43 z 15. 6. 2011, kterým byla zastavena exekuce podle § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř. z důvodu neplatnosti rozhodčí doložky, na základě které byl vydán rozhodčí nález zavazujícího spotřebitele (rozhodčího žalovaného) k peněžitému plnění. Z data vydání usnesení okresního soudu je zřejmé, že okresní soud rozhodoval za existence právní úpravy obsažené v § 35 RozŘ účinné před 1. 4. 2012, tj. za procesní situace, kdy zákon neumožňoval soudci v rámci výkonu rozhodnutí poskytnout spotřebiteli v pozici povinného možnost podat žalobu o zrušení rozhodčího nálezu z důvodu neplatné (neexistující) rozhodčí smlouvy.

Odvolací soud zdůrazňuje, že Nejvyšší soud v usnesení sp. zn. 31 Cdo 958/2012 postupoval v intencích právního závěru učiněného Soudním dvorem EU (dále jen

SDEU) v rozsudku sp. zn. C-40/08 z 6. 10. 2009 ve věci Asturcom Telecomunicaciones SL proti Cristina Rodríguez Nogueira (dále jen rozhodnutí Asturcom), ve kterém SDEU rozhodoval o předběžné otázce položené španělským exekučním soudcem. Jednalo se o typově stejnou procesní situaci s obdobným právním rámcem, jako ve věci řešené Nejvyšším soudem v usnesení sp. zn. 31 Cdo 958/2012. Španělský soudce rozhodoval o výkonu rozhodnutí, a to pravomocného rozhodčího nálezu, zavazujícího spotřebitele paní Nogueira, která nepodala v dvouměsíční lhůtě dle španělského práva žalobu na neplatnost rozhodčího nálezu. Španělský soudce se obrátil na SDEU s předběžnou otázkou, neboť měl pochybnosti o slučitelnosti práva Společenství se španělskými právními předpisy neumožňujícími v rámci výkonu rozhodnutí přezkoumávat platnost rozhodčích smluv. SDEU rozhodl takto: **Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách musí být vykládána v tom smyslu, že vnitrostátní soud, který rozhoduje o návrhu na nucený výkon pravomocného rozhodčího nálezu vydaného bez účasti spotřebitele, musí, pokud má za tímto účelem k dispozici nezbytné informace o právním a skutkovém stavu, i bez návrhu posoudit nepřiměřenost rozhodčí doložky obsažené ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem, je-li podle vnitrostátních procesních pravidel možné provést takové posouzení v rámci obdobných řízení na základě vnitrostátního práva. Jde-li o nepřiměřenou doložku, přísluší tomuto soudu vyvodit veškeré důsledky, které z toho vyplývají podle vnitrostátního práva, aby se ujistil, že tento spotřebitel nebude uvedenou doložkou vázán.**

Podle názoru odvolacího soudu z rozhodnutí Asturcom plyne, že v rámci výkonu rozhodnutí je nutno umožnit spotřebiteli, aby nebyl vázán neplatnou rozhodčí doložkou, jež představuje nepřiměřenou podmínku pro spotřebitele, přičemž v konkrétně rozhodované věci dopadá na právní situaci, kdy podle národní úpravy není ve výkonu rozhodnutí poskytnuta spotřebiteli žádná právní ochrana (typicky kdy podle španělské právní úpravy a české právní úpravy účinné do 31. 3. 2012 nemohl soudce v řízení o výkonu pravomocného rozhodčího nálezu posuzovat platnost rozhodčí smlouvy a rozhodčí nález měl v tomto smyslu bez dalšího účinky pravomocného soudního rozhodnutí). Avšak novela ustanovení § 35 RozŘ, provedená zákonem č. 19/2012 Sb. a účinná od 1. 4. 2012, umožňuje spotřebiteli nebýt ani ve výkonu rozhodnutí vázán neplatnou rozhodčí smlouvou (v tomto směru není nutná ingerence soudu dle rozhodnutí Asturcom řešícího v duchu Směrnice Rady 93/13/EHS procesní situaci, kdy

spotřebitel podle národního práva již nemůže nijak napadnout pravomocný rozhodčí nálezu), neboť je mu umožněno i v rámci výkonu rozhodnutí vyvolat nalézací řízení, tj. podat žalobu o zrušení rozhodčího nálezu. Byl by absurdní závěr, že poté, kdy soud dle § 35 odst. 2 RozŘ přeruší řízení a uloží povinnému do 30 dnů podat u příslušného soudu návrh na zrušení rozhodčího nálezu, by i v případě nečinnosti povinného po marném uplynutí 30denní lhůty přihlédl k neplatné rozhodčí smlouvě a zastavil nařízený výkon rozhodnutí. Proto odvolací soud zastává názor, že od 1. dubna 2012 již nelze v řízení o výkon rozhodnutí o nárocích ze spotřebitelských smluv bez dalšího přihlížet u rozhodčího nálezu k neplatné rozhodčí smlouvě (jak již odvolací soud uvedl, novela § 35 RozŘ provedená zákonem č. 19/2012 Sb., nemá žádná přechodná ustanovení, z toho důvodu nové znění tohoto ustanovení dopadá na veškerá řízení o výkon rozhodnutí prováděná po 31. 3. 2012).

Uvedený výklad § 35 RozŘ ve znění novely provedené s účinností od 1. 4. 2012 zákonem č. 19/2012 Sb. se opírá o zcela jasný úmysl zákonodárce, opírající se právě o uvedené rozhodnutí Asturcom. V důvodové zprávě k novele § 35 RozŘ je uvedeno *V návaznosti na rozhodovací praxi Soudního dvora EU ve spotřebitelských sporech, se navrhuje zakotvit možnost domáhat se zrušení rozhodčího nálezu i ve vykonávacím řízení, a to z důvodů neplatnosti rozhodčí smlouvy (srov. např. rozhodnutí C-168/05 Mostaza Claro nebo rozhodnutí C-40/08 Asturcom). Navrhuje se tedy učinit úpravu, která by zajistila, aby byl zákon v souladu s rozhodovací praxí Soudního dvora EU. Z uvedeného je zřejmé, že po přijetí uvedené novely, která byla iniciována právě rozhodnutím Asturcom, již není toto rozhodnutí aplikovatelné v řízeních vedených po 31. 3. 2012.*

Odvolací soud zdůrazňuje, že i kdyby byl nesprávný právní názor o neaplikovatelnosti rozhodnutí Asturcom od 1. 4. 2012, i v takovém případě by z důvodu zahájení rozhodčího řízení došlo ke stavení promlčecí lhůty nároků věřitelů dle § 403 odst. 1 obch. zák. a § 16 ve spojení s § 35 odst. 2 a § 34 RozŘ, byť by rozhodčí smlouva byla neplatná či neexistující. Mezi účastníky v předmětné věci nebylo sporu o tom, že pohledávka, jejíž právní režim se řídí obchodním zákoníkem, byla splatná v roce 2005 a rozhodčí nálezu byl vydán dne 24. 3. 2006. Je zřejmé, že rozhodčí řízení bylo zahájeno za běhu čtyřleté promlčecí lhůty stanovené v § 397 obch. zák. a běžící od splatnosti dílčí pohledávky č. 1 a zahájením rozhodčího řízení přestala v souladu s § 403 obch. zák. běžet promlčecí doba. Rozhodčím nálezuem přiznané právo se promlčí až uplynutím obecné promlčecí doby podle § 408 obch. zák., tedy uplynutím deseti let ode dne, kdy

promlčecí doba začala běžet poprvé (tj. prvním dnem po splatnosti pohledávek). Pouze kdyby byl rozhodčí náleze zrušen soudem a věřitel by nepodal žalobu u soudu v 30denní lhůtě stanovené v § 16 odst. 2 RozŘ v návaznosti na § 34 odst. 1 RozŘ, by nebyl zachován účinek podané rozhodčí žaloby a uvedená pohledávka by byla promlčena. Tato procesní situace však nenastala. Není proto správný názor žalobce a též soudu prvního stupně, že žalovaným dne 26. 2. 2013 přihlášená pohledávka č. P 3/1 je promlčená.

Odvolací soud poukazuje na to, že námitce promlčení by nebylo možné dát průchod, ani kdyby byl správný názor, že uvedený rozhodčí náleze je nutno považovat za nicotný právní akt, tj. když by nedošlo zahájením rozhodčího řízení ke stavení promlčecí doby dle § 403 obch. zák. V tomto směru poukazuje odvolací soud na náleze Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2842/10 z 25. 5. 2011, ve kterém Ústavní soud vyhověl stěžovatce, jež se domáhala zrušení rozsudku odvolacího soudu. Stěžovatelka se v řízení u obecných soudů domáhala náhrady nemajetkové újmy dle § 13 odst. 2 obč. zák. a odvolací soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně, kterým byla její žaloba zamítnuta z důvodu promlčení. Stěžovatelka v řízení u Ústavního soudu poukázala na to, že námitka promlčení je v rozporu s dobrými mravy vzhledem k tomu, že původní názor judikatury Nejvyššího soudu, že promlčení nepodléhá nároku na náhradu nemajetkové újmy v penězích dle § 13 odst. 2 obč. zák., byl změněn rozhodnutím velkého senátu Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 3161/2008 z 12. 11. 2008, ve kterém dospěl Nejvyšší soud k závěru, že se právo na náhradu nemajetkové újmy promlčuje. Ústavní soud v této souvislosti v odůvodnění svého nálezu citoval ze svého nálezu sp. zn. II. ÚS 635/09 z 31. 8. 2010, ve kterém uvedl *„Obecné soudy totiž musí mít při posuzování všech právních věcí na mysli - jakožto jakýsi interpretační korektiv při výkladu nejednoznačných právních norem - ideu spravedlnosti. V této souvislosti je vhodné ještě připomenout, že by bylo dle Ústavního soudu v rozporu s principem důvěry občana v právo, který je součástí komplexu formujícího principy materiálního právního státu podle ustanovení čl. 1 odst. 1 Ústavy, pokud by měl být jednotlivec zbaven svého oprávněného nároku toliko na základě nevyjasněné koncepce ne/promlčitelnosti tohoto práva.“* Ústavní soud posoudil námitku promlčení jako rozpornou s dobrými mravy dle § 3 odst. 1 obč. zák.

Odvolací soud i s ohledem na uvedený náleze Ústavního soudu poukazuje na to, že i kdyby byla skutečně dílčí pohledávka č. 1 promlčená (s tímto názorem se odvolací soud

z výše uvedených důvodů neztotožňuje), věřitel její promlčení nezavinil, podal včas rozhodčí žalobu a nemohl předvídat změnu judikatury. Jak též plyne z nálezu Ústavního soudu, věřitel nemůže být zbaven svého oprávněného nároku jen na základě nevyjasněné koncepce promlčitelnosti jeho práva, způsobené změnou judikatury, tj. změnou právní interpretace ze strany soudů. Odvolací soud zastává názor, že v opačném případě by se jednalo o porušení principů právního státu, zejména zásady právní jistoty. Z uvedených důvodů považuje odvolací soud za správný názor soudu prvního stupně, že ani nelze shledat předmětnou pohledávku nikoliv po právu z důvodu promlčení, a to pro rozpor takové námitky s dobrými mravy.

Insolvenční správce (žalobce) popřel pravost pohledávky pouze z důvodu promlčení (jeho námitce co do výše úroku z prodlení bylo soudem prvního stupně vyhověno, tato výše proto nebyla předmětem odvolacího řízení). Odvolací soud učinil závěr, že pohledávka promlčená není, a i kdyby byla, nelze dát námitce promlčení průchod dle § 3 odst. 1 obč. zák. pro rozpor s dobrými mravy.

Soud prvního stupně postupoval správně, když shledal dílčí pohledávku v dotčené části (jistina 34.221,76 Kč a zákonný úrok z prodlení 5.052,81 Kč) přihlášenou po právu a zamítl v této části popěrnou žalobu insolvenčního správce. Z toho důvodu odvolací soud v souladu s § 7 insolvenčního zákona a § 219 o. s. ř. napadenou část bodu I. výroku rozsudku potvrdil.

Poznámka: *Závěr, že je možné v incidenčním řízení posuzovat platnost rozhodčí doložky u pohledávek přiznaných pravomocnými rozhodčími nálezy, je již po delší dobu akceptován v soudní praxi a patrně žádnou kontroverzi nevyvolá. Jinak tomu asi bude u právních vět č. II. až IV.*

Zdroj: Derka, L. (2014). 95700. *Neplatná rozhodčí doložka a promlčení*. Získáno 14. března, 2015, z: <http://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/neplatna-rozhodci-dolozka-a-promlzeni-95700.html>